

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANA BİLİM DALI AİLE EĞİTİMİ
VE DANIŞMANLIĞI YÜKSEK LİSANS TEZİ

7-19 YAŞ AİLE EĞİTİM PROGRAMININ AİLE TUTUMLARINA ETKİSİ

BAYRAM ŞİMŞEK

İzmir
2017

T.C
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI ANA BİLİM DALI
AİLE EĞİTİMİ VE DANIŞMANLIĞI YÜKSEK LİSANS TEZİ

7-19 YAŞ AİLE EĞİTİM PROGRAMININ AİLE TUTUMLARINA ETKİSİ

HAZIRLAYAN
BAYRAM ŞİMŞEK

Yard. Doç. Dr. ZEKA FET TOPÇU KABASAKAL
TEZ DANIŞMANI

İzmir

2017

YEMİN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “7-19 Yaş Aile Eğitim Programının Aile Tutumlarına Etkisi” isimli çalışma benim tarafımdan bilimsel ahlak geleneğe ters düşmeye neden olacak bir yardıma başvurmadan yazılıp ve yararlandığım kaynaklar kaynakça da gösterildiği gibi olduğunu ve bu kaynaklara atıfta bulunarak faydalandığımı belirtir ve onurumla doğrularım.

12/06/2017

Bayram ŞİMŞEK

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne

İşbu alışma, j¼rimiz tarafından Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Programında Y¼KSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

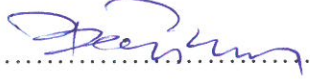
Başkan : Yard. Doç. Zekavet TOPÇU KABASAKAL

¼ye : Yrd. Doç. Dr. Alev GİRLİ

¼ye : Yard. Doç. Dr. Behsat SAVAş

Onay

Yukarıda imzaların, adı geçen ğretim ¼yelerine ait olduğunu onaylarım.

.12/06./2017

Prof. Dr. Ali G¼nay BALIM
Enstit¼ M¼d¼r¼

TEŞEKKÜR

Yaptığım çalışma da her zaman yanımda olmayı bilmiş, sevgisini ve desteğini sunabilmiş biricik eşim Aysun Şimşek’e sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Okulda yaptığım çalışmalarda bana sonsuz destek olan her zaman yanımda olup motivasyonumu üst düzeyde tutan, görüşlerinden ödün vermeyen kocaman yürekli adam okul müdürüm İlhan İlkılınç’a çok teşekkür ederim.

Namık Kemal İlkokulu ailesine ilk çalışma arkadaşlarıma teşekkürlerimi borç bilirim. Ayrıca okulda bana esprileri ve desteğiyle dostluğun sıcaklığını yaşatmış olan müdür yardımcısı Tekin Güngörmüş, sınıf öğretmeni güzel insanlar Oktay Durmuş, İsmail Emin Baharcıoğlu’na sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Bana desteğini sabrını hiç tükenmeden veren, ve akademik yardımlarını esirgemeyen, akademik kariyer için örnek oluşturabilecek, insanlığı ve temiz kalbi ile ayın danışmanım Yrd. Dr. Zekavet TOPÇU KABASAKAL’a teşekkürü ve şükran duygularımı iletmeyi borç bilirim.

Vicdanı, insanlığı ve kalitesi ile çalışma hayatım ve özel hayatımda hep yanımda olan tezimde Türkçe düzeltmelerimi yapan dostum arkadaşım Sinan Baba iyi ki varsın iyi arkadaşısın teşekkürler.

Okulda yaptığım aile eğitimine katılan her türlü sıkıntıya rağmen, büyük bir gayret ile düzenli olarak aile eğitimlerine katılan değerli annelere sonsuz teşekkür ve minnetlerimi sunarım, hala öğrendikleri becerilerinin ne kadar etkili ve iyi olduğunu eğitimden sonra da bana geri dönüt verip mesleki olarak insanı daha çok mutlu eden anneler iyi ki sizi tanımışım teşekkürler.

Ve bir insanın başına gelebilecek en güzel şey bir evladının olması; Ahmet Tuna beni bibiğim diye seven, evden öpmeden göndermeyen, bana neşe veren bütün yorgunluğumu alan canım oğlum iyi ki varsın. Ama Bu tezi kaybettiğim yüzünü göremediğim oğluma Sedat Şimşek’e atfediyorum.

Bayram ŞİMŞEK

12.06.2017

İçindekiler

YEMİN	ii
KABUL VE ONAY	iii
TEŞEKKÜR	v
İçindekiler.....	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
ÖZET	xi
ABSTRACT	xiii

BÖLÜM BİR

1. Giriş	1
1.1. AMAÇ	6
1.2. ÖNEM	6
1.3. Problem	8
1.3.1. Problem Cümlesi	9
1.3.2. Alt Problemler	9
1.4. SAYILTILAR	10
1.5. SINIRLILIKLAR	10
1.6. TANIMLAR	11
1.6.1. Konu ile ilgili Tanımlar	11
1.7. KISATLMALAR	12

BÖLÜM İKİ

2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR-LİTARETÜR	13
2.1. Aile	13
2.1.1. AİLE EĞİTİMİ	18
2.1.2. 7-19 Yaş Aile Eğitiminin İçeriği	20

2.2.	Tutum	21
2.2.1.	Anne Baba Tutumları	22
4.2.	YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR	32
4.2.1.	Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar	32
2.3.2.	Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar	37

BÖLÜM ÜÇ

3.	YÖNTEM	43
3.1.	Evren ve Örneklem	43
3.2.	Veri Toplama Araçları	43
3.2.1.	Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği	43
3.2.2.	Aile Değerlendirme Ölçeği	45
3.2.2.2.	Aile Değerlendirme Ölçeğinin Geçerliliği ve Güvenirliliği	47
3.3.3.	Soru Listesi	50
3.3.4.	Kişisel Bilgi Formu	50
3.4.	İşlem	50
3.5.	Veri Çözümleme Teknikleri	51
3.6.	Araştırma Modeli	51
3.6.1.	Araştırma Grubu	52
3.6.2.	Araştırma Grubunun Özellikleri	52

BÖLÜM DÖRT

4.1	BULGULAR VE YORUM	58
-----	-------------------------	----

BÖLÜM BEŞ

5.1	Sonuç ve Tartışma	73
5.2	ÖNERİLER	80
	KAYNAKÇA	81

EKLER	88
-------------	----

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1 Araştırma Deseni	52
Tablo 2 Araştırma Grubunun Yaş Özellikleri	53
Tablo 3 Araştırma Grubunun Eğitim Durumu Özellikleri	53
Tablo 4 Araştırma Grubunun Çocukları ile Yaşadıkları Sorunların Özellikleri	54
Tablo 5 Deney ve Kontrol Grubunun Aile Değerlendirme Ölçeği Ön Test Puanlarına İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Mann- Whitney U Testi Sonuçları	55
Tablo 6 Deney ve Kontrol Grubunun Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği Ön Test Puanlarına İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Mann- Whitney U Testi Sonuçları	56
Tablo 7 Deney ve Kontrol Grubunun Soru Listesi Ön Test Puanlarına İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Mann- Whitney U Testi Sonuçları	57
Tablo 8 Deney ve Kontrol Grubu Aile Tutumu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	58
Tablo 9 Deney Grubu Aile Tutumu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	60
Tablo 10 Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	61
Tablo 11 Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	61
Tablo 12 Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	62
Tablo 13 Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	63
Tablo 14 Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	63
Tablo 15 Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	64
Tablo 16 Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	65
Tablo 17 Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	65
Tablo 18 Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	66

Tablo 19 Deney Grubu PARI Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	67
Tablo 20	68
Tablo 21 PARI Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları	70
Tablo 22 Soru Listesi Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları.....	71

ÖZET

“7-19 YAŞ AİLE EĞİTİM PROGRAMININ AİLE TUTUMLARINA ETKİSİ”

Şimşek, B.

Yüksek Lisans, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. H. Zekavet Kabasakal

Bu araştırmada, 7-19 Yaş Aile Eğitiminin Aile tutumlarına nasıl biri etkisi olduğuyula ilgili bir çalışmadır.

Bu çalışma da İzmir Aliğa ilçesinde bulunan Namık Kemal İlkokulunda 2015-2016 eğitim öğretim yılı içerisinde yapılmıştır. Araştırmada deney ve kontrol grubuna uygulanan ön test-son-test kontrol gruplu yarı deneysel desen kullanılmıştır. Araştırma kapsamında deney grubunda yer alan gönüllü öğrenci velilerine 8 hafta, haftada 3 saat süresince 7-19 Yaş Aile Eğitim Programı uygulanmıştır. Kontrol grubuna ise eğitim verilmemiştir.

Bu araştırmanın amacı, 7-19 yaş aile eğitim programı gelişim dönemleri, iletişim kurmak, birlikte büyüme, aile tutumları, riski yönetmek, olumlu davranış kazandırma, uzlaşabilmek ve geleceği planlamak oturumlarının yer aldığı sekiş oturumdan oluşan bir programdır. Araştırma da programın hem aile tutumlarına etkisi hem de programın etkililiği ölçölmeye çalışılmıştır.

Araştırmada veri toplama aracı olarak; Bulut (1990) tarafından Türkçe uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan “Aile Değerlendirme Ölçeği”, Le Comple, Özer ve Küçük (1978), Türkçe uyarlaması ve geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmış olan “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği”, araştırmacı tarafından hazırlanıp, 10 uzman görüşü alınarak yeniden düzenlenen “Soru Listesi” ve bazı değişkenler hakkında bilgi toplanması amacıyla yine araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Deneme ve kontrol grubunun ön test ve son testleri arasında anlamlı fark olup olmadığı

Wilcoxon işaretli Sıralar Testi ile deneme ve kontrol grubu puanları arasındaki farkın anlamlılığı için Mann Whitney U testi kullanılmıştır.

Araştırma sonucunda 7-19 Yaş Aile Eğitim Programının deney grubunda yer alan deneklerin eğitim sonunda Aşırı koruyucu annelikte, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik, artık boyut ya da sıkı disiplin, problem çözme, iletişim, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, genel işlevler anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmaktadır. Deney grubu ön test son test puanlar karşılaştırmasında demokratik tutum ve eşitlik tanıma, duygusal tepki alt ölçeklerinde anlamlı bir fark olmadığı belirlenmiştir.

Kontrol grubunda yer alan deneklerin Aşırı koruyucu annelikte, ev kadınlığı rolünü reddetme, geçimsizlik, demokratik tutum ve eşitlik tanıma, artık boyut ya da sıkı disiplin, problem çözme, roller, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, anlamlı ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak iletişim ve genel işlevler alt ölçeklerinde anlamlı bir fark bulunmuştur.

Anahtar Kelimeler: Aile rehberliği, Aile tutumu, Anne baba, Aile eğitimi, Tutum, Aile

ABSTRACT

In this search, 7-19 Aged Family Education Family Attitude, family relationship have been examined.

This Search realized at primary school which connected to Ministry of Education in 2015 – 2016 education year. In the search pretest and final test control group with half experimental figure has been used. Within search in the experiment group 7 -19 Age Education Programme has been applied to volunteer parents 8 weeks, 3 hours in a week.

The aim of the search is about a programme which taking part in having session 7 – 19 Age Family Education Programme evolution terms, communicate, growing together, family attitude, direct risk, having positive behaviour, can compromise, both family attitude effect and programme effectiveness was tried.

As a data collectioning, studies on “Aile Değerlendirme Ölçeği” Turkish version validity and reliability of Bulut (1990), studies on “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği” Turkish version validity and reliability of Le Compte, Özer and Küçük (1978) has been prepared by searcher. For the aim of collecting information “Soru Listesi” was reorganized by taking 10 expert opinions and “Kişisel Bilgi Formu” was used by searcher. The Mann Whitney U test was used to determine the difference between the Wilcoxon signed rank test and control group scores for whether there was a significant difference between the test and control groups of the test and control groups.

At the end of the research, the subjects in the experimental group of the 7 -19 Aged Family Education Programme were found have overprotected motherhood, rejection of housewife role, incompatibility, residual dimension or high discipline, problem solving, communication, roles significant difference has come out.

The comparison of pretest and final test of experiment group. There was no significant difference in their emotional reaction, democratic attitude and equality. It wasn't found that test subjects in the control group had a significant difference in overprotected motherhood, refusing of housewife's role, incompatibility, democratic,

residual dimension or discipline, problem solving. However a significant difference was found in communication and general functions subscales.

Clue Words: Family guidance, family attitude, parents, family education, 7 – 19 family education

BÖLÜM 1

1. Giriş

Aile, çocukla en fazla etkileşimde halinde olan, hep çocukla olan çocuğa en yakın olan kişilerdir. Bu şekilde sürekli etkileşim ve yakınlık kuran ailenin çocuk üzerinde en büyük etkiye sahip kişilerin aile olmasını sağlar. Aileler; çocuğun fiziksel, düşünsel, davranışsal, psiko-sosyal, kişilik yönünden ve ahlak gelişimi yönünde ciddi bir etkiye yol açar. Aile içi bağların sağlıklı ve iyi olması çocuğun sosyal kişiliği, fiziksel olarak daha sağlıklı ilerlemesine yol açar. Aile kişinin deneyimlerini elde ettiği en küçük ve ilk yerdir. Çocuğun doğumu ile birlikte ilk karşılaştığı ve etkileşime girdiği kişiler ailesi çocuğun fizyolojik temel ihtiyaçlarını karşılamada yanında çocuğun karakter oluşumunu da önemli bir paya sahiptir. Çocuğa karşı takınılan tavır verilen tepki oluşan bu ilk kişiliğin oluşmasına önemli derece de yön vermektedir. Çocuğun aile deki kişilerle olan ilişkileri, çocuğun daha sonra başka insanlarla, varlıklara ve tüm hayatına karşı takındığı tavrı benimsediği tutumun tepkilerin kaynağını oluşturur. Aile bir yandan da kişiye toplumun bir parçası olduğunu aşılama ve sosyal ortamlarda uyum içinde olmasını sağlayıcı tepkilerin temelini oluşturur. (Yavuzer, 1996; Yavuzer, 2005; Yörükoğlu, 2000).

Aile sistemi kişilerin birbirlerini etkiledikleri ve etkileşim içerisinde olan hareketli ve değişen bir yapıdır. Bu aile yapısında eşler arası, anne-baba-çocuklar arası ve kardeşler arasında yer alan aile yapısında birbirlerini etkiler. Sistemin her bir parçası bir diğer parçasıyla iletişiminden etkilenmektedir (Ertürk, 2009).

Aile yapısında yer alan bir kişinin tutumu davranışı ve duyguları aile içerisinde ki diğer kişileri de etkilemektedir. Aile içindeki ilişkilerde oluşan olumsuz ya da olumlu durumlar, eşler arası uyuşmazlık, anne baba çocukla etkileşim tarzında aynı şekilde etkileyebilmektedir. (Hakvoort ve diğerleri, 2010).

Kişinin bulunduğu ortamın özellikleri, etrafındaki canlılarla kurduğu ilişkiler, deneyimlediği yaşantılar, tecrübesi ve büyüdüğü aile ortamı bir çok açıdan kişiye yön vermektedir. Olumsuz ortam koşulları ve olumsuz tecrübeler kişilerin gelişimini

olumsuz anlamda etkilerken, olumlu yaşantılar ve tecrübeler kişilerin gelişimini olumlu anlamda destekleyebilmektedir (Sezer 2010).

İlk bebeklik ve çocukluk zamanlarında çocuğun gelişiminin alt yapısının ortaya çıktığı ve yetişkinlik zamanında ortaya koyduğu davranışlarda, bu çocukluk dönemlerinde kazanılanların önemli etkisi olduğu düşünülmektedir. Ayrıca çocuğun kişilik oluşumu ve sosyal ortamlardaki davranış şekillenmesinde bebeklik yılları ciddi bir öneme sahip olmakta ve çocuğun daha sonraki gelişimi için belirleyici olmaktadır (Kartal, 2013).

Toplumsal etkileşimler, bireyin konumu gereği kaçınamayacağı bir zorunluluk oluşmaktadır. Aile bir kişinin toplumsal olguları deney imlediği ilk yerdir. Şuanda aile kişinin kişilik oluşumuna ve gelişimine önemli bir etkiye sahip olduğu biliniyor. Çocuğun ilk çevresi olan anne baba temel ihtiyaçlarını karşılarken bir yandan da karakter gelişimine de ciddi bir katkı da bulunmaktadır. Tüm bu nedenlerden dolayı bireylerin davranış biçimlerini anlayabilmek, tanıyabilmek onların büyüdüğü aile ortamını, kişilerin nasıl bir ortamda ve kiminle nasıl bir etkileşim içinde bu yaşa geldiğini öğrenmeye çalışırız. Bu şekilde davranmamızın altında yatan fikir, kişinin şimdiki davranış örüntüsü ile geçmiş çocukluk döneminde bulunduğu sistem arasında bir bağ olduğudur (Cüceloğlu,1998). Dönüp bakıldığında bireyin toplumsal çevre ile oluşturduğu yapı insanları değerlendirme şeklini ve bu değerlendirme şekline göre bireyin sonraki sorunlara karşı baş etme becerisini şekillendirir.

Ailelerin çocuklarına yönelik tutum ve davranışları ve sonrasında nasıl bir etki ettiği bir çok psikoloji ve çocuk gelişimi uzmanı tarafından ele alınmıştır. Psiko-dinamik kuramın yaklaşımında kişinin gelişiminin ana merkezinin fizyolojik ihtiyaçlar olduğu bu nedenle de ortaya anne baba isteklerinin ile toplumsal normlar arasındaki çakışmasının normal olduğunu söylemişlerdir. Uzmanlara göre aile tutumları arasındaki farklılık, çocuk ile aile arasında kurulan bağın bir anne babadan diğerine göre oluşan kişisel farklılıklardan ortaya çıkmaktadır (Darling ve Steinberg,1993).Davranışçılar çocuğu incelerken davranışın oluşma şeklinin çocuğun yakın çevresinden aldığı pekiştireçlerin etkisini incelemiştir. Bu nedenle davranışçılar; davranışın anne baba tutumundan daha önemli bir yere koymuşlarıdır ve ebeveyn tutumlarını kişilerin çevreyi algılamak için oluşturdukları bir tanım

olarak ele almışlardır. Hem davranışçı kuramlar hem de psiko-dinamik kuramlar; anne baba tutumlarının ve davranışlarının çocuğun kişilik yapılanmasını, doğasını, sosyalliliğini en çok etkileyen yapı olduğunu söylemişlerdir (Darling ve Steinberg, 1993 Engler, 1981).

Sosyal öğrenme kuramına göre sosyal öğrenme becerisi iyi yüksek olan ebeveynlerin yetiştirdikleri çocuklarında sosyalleşmesi açısından olumlu etkiye bulunmaktadır. Çocuklar anne ve babalarını gözlemleyerek onları izleyip taklit etmekte ve model alarak öğrenme gerçekleşmekte ve anne baba çocuğu doğrudan etkilemektedir. (Dinçer, 1995). Çocuklar yetişkinleri gözlemleyerek problem çözme becerisi sayesinde çocuğun; yeteneklerine güvenerek yaratıcılığını ortaya koyması, yaşamsal problemlere karşı daha meraklı, başkalarının fikirlerine saygılı olması, çevresindeki problemlere daha duyarlı, özgün fikirler geliştirmede daha yetenekli, eleştirel düşünmesi ve karar verme yeteneğini geliştirmesi sağlanabilir (Terzi,2000). Bandura'nın yaklaşımına göre ailenin sorun çözme tarzının nasıl olduğu, bunu nasıl kullandığı, ailenin de yetiştirdiği çocuğun sorunları çözme tarzını belirlemektedir.

Tutum terimi insanların belli bir olaya, kişiye, gruba veya nesneye karşı takındığı olumsuz veya olumlu şekilde duygularına, hareket şekline, ne düşündüğüne etki eden durumsal bir yargı şekli olarak ifade edilmektedir. (Budak, 2000; Freedman, Sears, ve Carlsmith,1989). Çocuklarını yetiştirirken anne babaların takındıkları tutumlar, onların özellikle kendilerini beğenmelerine, benlik algılarına, kendini ve hayatı değerlendirmelerine, çevreyi ve kendilerini benimsemeleri sonucunda diğer canlılarla kuracakları etkileşimi, karşı tarafı nasıl benimseyip, ne yönde değerlendirdiğini belirleyen bir sisteme dönüşmektedir. Bunlar düşünüldüğü zaman aile eğitimlerinin sayıları çoğaltılmalı ve bir şekilde ailelerin katılımı arttırılmalıdır, bu eğitim programlarında özellikle anne babanın çocuğa yaklaşım tarzının çocuğun kişiliğin, hayata bakış açısının ne kadar belirleyici olduğu ve anne baba tutumlarına önem verilmelidir. Çünkü, ailenin ya da çocuğu yetiştiren kişinin yanlış bir tutum benimsemesi çocuğun bir çok yönden ihtiyaçları istediği şekilde karşılanmayabilir (Ersin, 2012).

Türkiye de ki insanların yaklaşımı aileye çok önem veren bir sisteme sahiptir. toplumu Dolayısıyla aile açısından fayda getirecek her türlü sistem ve yaklaşım ilk önce aile sisteminin sağlığını, geneli düşünüldüğünde de aileden toplumsal sağlığı ve toplumun geleceğini belirleyecektir. 2014 Tük tarafından yapılan Yaşam Memnuniyeti İstatistiklerine göre, ülkemizin % 73.3'ü insanlar ilk sırada mutluluk kaynağı olarak “ailenin tümünü seçmişlerdir. Türk toplumu aileye önem veren geleneksel bakış açısı, mutluluğun kaynağı aile olmasına neden olmasına bağlanmaktadır. Toplumumuzun aileye verdiği önemi ve mutluluk kaynağı olarak aileyi görmesini düşünüldüğünde aileye yönelik her çalışma ailenin mutluluğunu etkileyecek ve doğal olarakta toplumun da huzurunu ve mutluluğunu olumlu yönde etkileyecektir. Yapılan çalışmalarda, eşlerin evlilik doyumu, kişilerin aile yaşam doyumu, ve genel olarak bireysel yaşam doyumunun birbiriyle iç içe geçtiği ve yapılan araştırmalarda doyum ölçekleri arasında yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur.

Toplumun ana çekirdeklerinden birinin aile olduğu bilinmekte ve uzmanlar tarafından bu şekilde kabul edilmektedir. Bundan dolayı aile içinde oluşan sağlıklı bir yapı sağlıklı ve huzurlu bir toplumun da olacağı kanısında ortak bir görüşten söz edilebilir. Bir yandan da hem Türk aile yapısının hem de dünyadaki aile yapılarında oluşan git gide bir değişimin olması ve toplum içinde ailelerin farklılaşması aile de ki rol, ilişkiler, iletişim vb. bir çok durum ile karşı karşıya kalınması ve bunun yanında bir çok sorunu da yanında getirmektedir. Bunlar göz önüne alındığında aile ile ilgili yapılan çalışmaların önemi artmaktadır. Araştırmaların bir çoğu genel olarak ailenin karşı karşıya kaldığı bu değişim ile nasıl baş edebileceği ile ilgilenmektedir. Bir yandan da ailenin karşı karşıya kaldığı sorun çok daha fazladır. Toplum içinde ki politika, teknolojik gelişmeler, ekonomik durum vb. karşı karşıya kalan aile ve birey, hayatını bu karışıklığa ve değişikliklere göre düzenlemede bazen sorunlarla karşılaşırken, bazen de bunlarla baş etmekte sorunlar yaşamaktadır. Bir de bahsi geçen sorunların şekli ve özellikleri kısa süreler içerisinde her zaman farklılaşmaktadır. Bu şekilde oluşan sorunlara, değişmelere karşı aile eğitimleri ile aile bilinçli ve duruma hazırlıklı hale getirilerek önemli ölçüde çözülebilir. Bahsedildiği gibi ailenin yaşadığı sorunlara yönelik yapılacak çalışmalar gerekli olduğu kadar maalesef tek başına sorunları çözmekte etkili değildir. Bu açıdan

bakıldığında toplumun en küçük yapı taşı olan ailenin hem aile sorunlarda hem toplumla oluşturduğu bağda ortaya çıkan sorunlarla baş edebilmesi için ciddi bir eğitim ve bilgi ile takviye edilmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. Aile eğitimlerine olan ihtiyacın artmasının nedenlerinden birisi de annelik ve babalık ile yaklaşım tarzları git gide daha kompleks hale dönüşmesi geçmişten bugüne aktarılan ebeveynlik rollerinin sorunlar yaşanmasına ve yetersiz kalmasına neden olmaktadır. Bir yandan da değişen toplum yapısı içinde ki ailedeki roller iç içe geçmesi ile anne ve babalık rolleri daha karmaşık hale gelmektedir (Şahin ve Özbey, 2007). Maalesef ki bir çok aile devletin ve özel sektörün sunduğu aile eğitimlerinden yeterince faydalanamamakta ve sınırlı olmaktadır.

Günümüz eğitim sisteminin ortaya çıkışı ile kişiler, aileler ve toplumlar eğitim ile birlikte bir değişim ve dönüşümün içine girmeye başladılar. Modern eğitim aileleri ve bireyleri değişimin içine sürükleyip dönüşüme yol açarken diğer yandan da ailenin de eski nesile göre değişimine ve yapısal dönüşümüne yol açmaktadır. Bu değişim ve dönüşüm dünyanın ve ülkenin siyasi değişim, ekonomik karmaşa, sosyolojik yapılarda ki değişimden dolayı ailelerin ve toplumların yeni dünya düzenine ilişkin yeni bir anlam arayışına, yeni duruşlarına yönlendirmiştir (Özdemir, Vatandaş, Torlak 2009; Şentürk, 2008). Sanayi devrimi ile ortaya çıkan yeni dünya düzeninde toplumda ortaya çıkan sosyo-ekonomik değişimler, anne baba rolleri, çocuk gelişimi ve çocukların eğitimi ve onlara yaklaşım tarzlarını belirleyen eğitimleri git gide daha önemli ve gerekli bir hal almıştır (Powell, 2004). Özellikle son dönemler de toplumun ve ailenin değişen doğası gereği aileler çeşitli nedenlerden dolayı yardıma, eğitime ve desteğe önemli ve gerekli hale getirmektedir. Geleneksel aile yapısında aileler çocuk yetiştirme ve anne babalık rolleriyle ilgili bilgileri kalabalık aile içinde oldukları için aile büyüklerinin yardımı ve komşulardan rahatlıkla alabilirken, günümüz aile yapıları özellikle çekirdek aile yapısına dönüştüğü için ve sanayileşmenin de etkisi ile doğal kaynaklara ulaşımı güçleştirmiştir. Çünkü çocuk yetiştirirken artık sadece kendisi ve eşi kalmıştır anne ve baba genelde evden uzakta olmakta ve komşuluk bağları geçmişe göre azalmıştır. Ailelerin yaşadığı bu sorunlardan dolayı planlı, programlı, kapsamlı aile eğitimlerini daha gerekli ve önemli hale getirmektedir. Bu şekilde artan sorunlarla karşı karşıya kalan ülkelerde, aile içinde yaşanan sorunların, bozulan ilişkilerin, düzeltilmesi,

ailenin ve bireyin baş etme sistemini güçlendirici, destekleyici, gelecek sorunları engelleyici eğitim sistemleri daha çok geliştirilmekte uygulanmaya başlanmaktadır. Bundan dolayı ailelerin yaşadıkları ve yaşayacakları sorunlar belirlenmekte ve bu çerçevede sürekli eğitim programları geliştirilmekte ve aile eğitimleri güncellenerek uygulanmaktadır (Güran, 1991). Aile eğitim programları bu çabalara ve çalışmalara dayandırılmakta ve daha fazla önem arz etmektedir.

Literatüre bakıldığında aile eğitimlerinin etkililiği hakkında, özellikle Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde yapılan aile eğitim programlarının etkililiğiyle ilgili bir çok çalışma yapılmıştır. Ancak MEB desteği ile hazırlanan 7-19 yaş aile eğitim programı ile ilgili herhangi bir çalışma yapılmamıştır. Bunun yanında aile eğitimlerinin etkililiğiyle ilgili yurtiçi ve yurt dışında birçok çalışma yapılmıştır.

Anne baba çocuğu ile saygı ve sevgi çerçevesinde bir ilişki kurduğunda onu anlamaya çalıştığında, onunla ilgilenen sevgi dolu ve kendisiyle ilgili kararlar almasına teşvik eden ve saygı duyan ebeveynlere demokratik tutum içerisinde olan ebeveynler olarak ifade edilmiştir. Çocuğunu hem anlayan hem de demokratik tutum içerisinde olan anne babaların bu şekildeki davranmalarından dolayı bu şekilde yetişen çocuklar kendi sorumluluğunu alma, yaratıcılığını, kendi benliğini geliştirme ve güven duygusunun olumlu yönde gelişmesine katkıda bulunduğu uzmanların ortak görüşüdür (Richter, 1985; Craig ve Kermis, 1995; Pardeck ve Pardeck, 1989; Bayraktar, 1998).

1.1. AMAÇ

Araştırmanın temel amacı 7-19 yaş aile eğitimi ve rehberliği programının aile tutumlarına nasıl bir etkisinin olduğunun incelenmesi ve 7-19 yaş aile eğitim programının etkililiğini ölçmektir.

1.2. ÖNEM

Günümüzde aile içinde bir çok sorun yaşanmakta ancak herkes aile içi sorunları çözmekte bir uzmandan destek almamakta, eski anne babasından öğrendiği teknikleri kullanmaktadır. Hem ebeveynler hem de ailede ki çocukların ruhsal ve bedensel sağlıklarını bozmakta ve aile içindeki problemleri daha da çıkmaza götürmektedir.

Bunlar aile içinde kavgalara ve çatışmalara yol açmadan önce anne babanın bir uzmandan yardım alması sorunların önüne geçebilmektedir. Literatür incelendiğinde yapılan çalışmalar aile içerisinde iletişimin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır (Amato, 1989). Yapılan bir çok çalışma şunu ortaya koymuştur; ebeveynlerin çocuğa verdiği olumlu ya da olumsuz tepkilerin çocuğun sosyalleşmesini problem çözme becerisini, okul başarısını etkilediği görülmüştür. Çocuğa karşı takınılan olumsuz ebeveyn tutumunun çocuğun daha sağlıksız ve riskli bir gelişmenin merkezi olabilmektedir. Çocuğa bakan kişi olan ve çocukla daha fazla vakit geçiren kişi bu genelde anne olmakta çocuğun benlik ve kendilik algısının gelişimine ciddi bir etkisi olduğu görüşünde bileşilmiştir (Baumrind, 1968; Maccoby ve Martin, 1983). Ana-baba tutumlarıyla benlik konusunda ülkemizde de genelde betimsel olan araştırmalar yapılmıştır. Ruh sağlığı yerinde anne ve babalar kendisi ve çevresiyle barışık, olumlu benlik kavramına sahip, başetme becerisi güçlü, uyumlu çocuklar yetiştirmektedir. Aile içindeki bireylerin iletişim, çatışma çözme ve problem çözme becerilerini geliştirmeye yönelik olarak hazırlanmış ülkemiz de bir çok aile eğitim programları bulunmaktadır. Çocuklarıyla iletişimini geliştirmek isteyen anneler için, iletişim becerilerini artırmayı amaçlayan, alternatifli düşünmeye dayalı, anne baba eğitimi için; grup rehberliği şeklinde hazırlanmış bir programın daha yararlı olacağı düşünülmektedir. Bu tarz bir çalışma, anne-baba ve çocuklara aile içi sağlıklı bir iletişim ortamının geliştirilmesine katkı da bulunabilir. Ayrıca bu alanda yapılacak yeni çalışmalara da rehberlik ederek yararlı olunabileceği düşünülmektedir.

Çocuğun gelişimini etkileyebilen önemli faktörlerden biri ailedir. Bu doğrultuda aile eğitimlerinin çocuk yetiştirme de aile tutumlarının nasıl değiştiğini görmek ve aile eğitimlerini değerlendirmek eğitimsel ve psikolojik olarak belirlenmesinde önemli olduğu düşünülmektedir. Anne ve babanın çocuklarına karşı tutum ve davranışlarının çocukların sosyal ve duygusal gelişimine ayrıca, kişilik kazanımına etkisi üzerine birçok araştırma yapılmış ve yapılmaya devam edilmektedir. Bu noktada bir aile eğitim programının aile içi ilişki ve anne-baba tutumlarını ne ölçüde etkilendiğinin belirlenmesi gereklidir.

7 – 19 yaş aile eğitim programının aile tutumlarına nasıl bir etkisi olduğuna dair yapılan bu çalışma alana getireceği yenilik; bu tür çalışmaların aile eğitimlerinin öneminin anlaşılmasını ve yaygınlaştırılmasını sağlayacağı düşünülmektedir

1.3. Problem

Aile tutumlarının etkisi aile çalışanları tarafından çeşitli birçok sebepten dolayı sürekli ilgi uyandırmış ve bu konuyla ilgili bir çok çalışma yapılmıştır. Aile tutumlarının, çocuk ve ergenlerin; bilişsel, gelişimsel, kaygı bozukluklarına, problem davranışlarına, depresyonlarına vb. birçok alanına nasıl bir etkisi olduğuyla ilgili bir çok araştırma yapılmıştır. Bunun yanında özellikle MEB sürekli aile eğitim programları düzenlemektedir. Ancak bu aile eğitimlerinin ailelerinin tutumlarında nasıl bir değişiklik yaptığıyla ilgili araştırmaların az olduğu düşünülmektedir.

Neden anne baba eğitimi; Bir anne babanın sahip olabileceği en önemli ve en değerli şey bir çok kişi için çocuklarıdır. Ailenin en büyük gayreti ve kaygısı çocuklarının çok iyi bir yolla yetiştirmeyi amaçlamaktadır. Aile çocuğunu sağlıklı ve en iyi şekilde yetiştirmek için iyi bir desteğe ve yol gösterecek yeni tekniklere ihtiyaç duyarlar..7-19 yaş aile eğitimi rehberlik programı ailelerin bulunan bilgisi ve becerisi sistemini daha iyi geliştirerek ve karşılıklı deneyimleri de paylaşılmasını sağlayarak daha sağlıklı çocuklar yetiştirmelerini amaçlar.

Yeni dünya düzeninde yaşamın getirdiği bir çok zorluk riskten dolayı aileler çocuklarını yaşama hazır hale getirmek onlara yaşam boyunca kullanacakları becerileri öğretmek ve kendi başlarının çaresine bakabilecek seviyeye getirmek eskiye göre daha fazla uğraş gerektirmektedir. Bu nedenden dolayı ailelerin yeni modern dünyaya hazırlamak ve gerekli becerilerin kazandırılması önemli hale gelmektedir.

Yapılan birçok çalışma aile eğitim programlarına katılan anne babaların hem çocuklarıyla iletişimlerinde hem de kendileri çocuklarıyla ilgili daha olumlu bir bakış açısı geliştirdikleri ve ebeveyn eğitimlerinin ailelere olumlu tutum geliştirmede yarar sağladığını göstermektedir.

Sonuç olarak, ailelere anne baba olmadan önce başlayarak, bebek ve çocuk gelişiminde en iyi desteği alabilmesi, çocuğu ile sağlıklı ve etkin bir iletişim becerisi

kazanabilmesi, çocuğun gelişimini destekleyici bilgilerle donatılması gerekmektedir. Tüm bunlar düşünüldüğünde aile eğitim programları ebeveynlerinin bilinçlenmesi ve tutumlarının daha olumlu olması için bilinçlenip bilgilendirilmesi daha bir önem kazanmaktadır.

1.3.1. Problem Cümlesi

Bu çalışmanın problem cümlesini şu şekilde söyleyebiliriz. şu şekilde ifade edebiliriz: Milli Eğitim Bakanlığının hazırlamış olduğu hafta da 5 saat, 8 haftalık toplam 40 saatlik 7 – 19 yaş aile eğitim programının anne baba tutumları üzerine etkisi nedir?

1.3.2. Alt Problemler

Araştırmanın amacına uygun olarak aşağıdaki sorulara cevap bulmaya çalışılmıştır:

1. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan deney gurubu ailelerin Aile Hayatı ve Çocuk yetiştirme Tutumu Ölçeği açısından katılmayan kontrol grubundakilere kıyasla değişiklik göstermekte midir?
2. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan deney gurubu ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında bir değişiklik göstermekte midir?
3. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında demokratik tutumlarında bir değişiklik göstermekte midir?
4. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında disiplin itaat tutumlarında bir değişiklik göstermekte midir?
5. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında aşırı koruyucu annelik tutumlarında bir değişiklik göstermekte midir?
6. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında problem çözme davranışlarında bir değişiklik göstermekte midir?
7. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında iletişim becerilerinde bir değişiklik göstermekte midir?

8. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında aile içi roller de bir değişiklik göstermekte midir?

9. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında duygusal tepki verebilme de bir değişiklik göstermekte midir?

10. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında gereken ilgiyi gösterme de bir değişiklik göstermekte midir?

11. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında davranış kontrolünde bir değişiklik göstermekte midir?

12. 7-19 yaş aile eğitim programına katılmadan önce ve katıldıktan sonra ailelerin aile tutumlarında anlamlı bir değişiklik var mıdır?

13. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan deney gurubu ve katılmayan kontrol grubun karşılaştırılmasında ADÖ, PARI ve Soru Listesi açısından anlamlı bir fark var mı?

1.4. SAYILTILAR

Bu çalışma aşağıdaki varsayıma dayanarak yapılmıştır.

1. Araştırma anında çalışmaya katılan anneler soruları doğru bir şekilde yanıtladıkları varsayılmıştır.

1.5. SINIRLILIKLAR

Bu çalışmanın sınırlılıkları aşağıdadır:

1. Bu çalışmada elde edilen veriler, veri toplama araçlarından elde edilen bulguların sonucu ile sınırlıdır.

2. Araştırmanın çalışma grubu, İzmir ili Aliağa ilçesinde okula devam eden ailelerden gönüllü olarak seçilen bireyler ile sınırlıdır.

3. Kalem kağıt testlerinin güvenilirliğine ilişkin sınırlılıklar bu test için de geçerlidir.

1.6. TANIMLAR

1.6.1. Konu ile ilgili Tanımlar

Ana-Baba Tutumu: Bu çalışmada anne-baba tutumları üzerine bir çok gruplandırma ve bu değişik gruplandırmalara yer verilmeye çalışılmıştır. Türkiye de anne baba tutumlarıyla ilgili ilk çalışmaları Yıldız Kuzgun (1972) yapmıştır.

(1972) yapmıştır. Anne babanın çocuğuna karşı takındığı sevgi , ilgi, çocuğuna karşı yaptığı davranış kontrolü anne baba tutumlarını gruplandırırken ana kaynak olarak alınmıştır. Ana-babanın çocuğuna gösterdiği sevgiyi ve çocuğun davranışlarına uyguladığı kontrolü, ana-baba tutumlarını sınıflandırmada esas almıştır. Kuzgun bu sınıflamaya göre, üç tip ana-baba tutumu üzerinde durmuştur.

1. Demokratik Ana-Baba Tutumu:

Çocuğuna koşulsuz olarak gösterdiği sevgi, saygı gösteren anne babalardır. Çocuğun yaşına uygun olarak kararlar alabilmesini, olaylarla ilgili görüşlerini söylemesi konusunda teşvik ederler. Karşılıklı bir etkileşim ve iyi bir iletişim vardır. Anne baba çocuklarına her konu da iyi bir rehber olurken bir yandan da sorunlarını çözmesi için ona yardımcı olur.

2. İlgisiz Ana-Baba Tutumu: bu anne baba tutumunda çocuğunu ihmale varan hatta psikolojik anlamda reddi bulan çocuğun sevgi ilgi ve ihtiyaçlarından bihaberdirler. Anne-baba çocuğunu kendi çevresinden uzak tutmaya çalışmanın yanında kiminle, nerde ne yaptığı ile ilgilenmezler. Bu aile tutumunda çocuğuyla en az ilgilenen, sevgi veren, davranışlarına kontrol etmeyip yaptırım uygulamayan anne baba tutumu bu gruptadır. Aile içinde ve çocukla iletişim ve ilgi yoktur. Olumsuz davranışa da olumlu davranışa da çocuğa herhangi bir tepki verilmez.

3. Otoriter Ana-Baba Tutumu: Kendilerini toplumun kural koyucusu, otorite vekili görürerek çocuktan koşulsuz ve sorgusuz bir itaat ve kabul etmelerini isterler. Çocukla karşılıklı bir etkileşim içerisine girmezler ve söylenen sözlerin hemen koşulsuz olarak yerine getirilmesini isterler. Çocuklarına kendi hayatlarıyla ilgili sorumluluk ve kendi hayatlarıyla ilgili karar alabilme yetkisi vermezler. Bu aile tutumunu benimseyen anne babalar çocuklarını sevseler bile sevdiklerini çocuklar

şımarmanın diye göstermezler.çocuklarına sevgi ve ilgiyi ancak daha önceden söylenen şeyleri yaptıklarında yani belli bir koşula bağlı olarak verirler.

7-19 Yaş Aile Eğitim Programı: Bu aile eğitim programı 8 haftadan oluşan, her oturumun ortalama 90-120 dakika süren etkinlikler ve aile katılımını içermektedir. 7-19 Yaş Aile Eğitimi, UNICEF ve AB projeleri desteği ile MEB tarafından geliştirilen “Türkiye’de Çocuklar için İyi Yönetim, Koruma ve Adalet Doğru” proje kapsamında geliştirilen bir alt projesidir. Programın en genel amacı anne, baba ve çocuk arasındaki etkileşimi sağlıklı bir şekilde yapmak ve güçlendirerek çocuğun ve anne babanın var olan gücünü ve baş etme potansiyelini fark ettirip güçlenmesini amaç edinmiştir.

Programın en büyük özelliklerinden biri özellikle MEB vb. bakanlıkların açtığı aile eğitim programlarının tamamını çeşitli meslek grupları (Sınıf Öğretmeni, usta öğretici vb.) aile eğitimlerini verebilirken 7-19 yaş aile eğitim programını sadece rehber öğretmen ve psikolojik danışmanlar gibi uzmanlar verebilmektedir.

1.7. KISATLMALAR

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

PARİ: Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği

ADÖ: Aile Değerlendirme Ölçeği

AB: Avrupa Birliği

AÇEP: Anne Çocuk Eğitim Programı

BADEP: Baba Destek Eğitim Kurs Programı

AEP: Aile Eğitim Programı

BÖLÜM 2

2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR-LİTARETÜR

2.1. Aile

İlgili araştırmalar incelendiğinde ailenin farklı tanımların olduğu görülmektedir. Bunlardan bazıları; aile kişinin; beslenmek, güvenli bir yer, ilgi ve sevgi, duygusal ihtiyaçların, sağlıklı bir psikolojik gelişimin, eğitimin, kültürel değerleri kazanıldığı, sağlıklı zeka gelişimini devam ettirmek gibi temel ihtiyaçların karşılandığı ilk ortamdır (Aydınlı, 2002). Aile kardeşler arası kan bağı ile bağlanan, anne baba, ve çocuklar arasında etkileşimin olduğu toplumun en küçük sosyal birimidir (Kılıçaslan, 2010).

Aile aynı evin içinde birlikte yaşayan, çocukların kan bağı anne babanın evlilik bağı ile birbirine bağlı, ekonomik paylaşımın olduğu, ev içerisinde farklı rollerle birbirleriyle etkileşim halinde olan, toplumsal, sosyo-ekonomik bir kuruluştur (Özgüven: 2001). Aile, eşler arası evlilik ve kan bağına bağlı kardeşler, karı koca, ana baba, çocuk ve gibi ilişkilere dayalı olan, en küçük toplum birimi, kurumu, bir iletişim grubu çeşididir (Köknel, 1997). Aile, kişilerin anne baba kardeş ya da kardeşler arası etkileşimleri oluşturan açık bir yapıdır. Sosyal bir sistem olarak bakacak olursak; bir aile, en az üç kişiden oluşurken ailenin bütün üyeleri diğer üyelere ilişki veya kan yoluyla bağlıdır (Özgüven, 2009).

Anne babalar çocuklarını büyütürken çeşitli teknik ve stratejiler uygulayıp kullanırlar. Bu teknik ve stratejiler anne babanın çocuğuna ve o anda ki duruma göre farklılıklar gösterebilmektedir. Aileler bir yandan çocuğun özgür ve özerk yetişmesini isterken bir yandan da özerkliğini engelleyici davranışlar içinde olabilmektedir. Bu karmaşa ve çelişkiler içinde kalan aileler farklı davranış kalıplarını daha yoğun olarak kullanmasından dolayı bir kutuplaşma meydana gelebilmektedir. Bunları çok farklı sınıflandırmalarda ele alınabilir (Ryder, 1995; Craig ve Kermis, 1995). Ailenin çocuğunu yetiştirirken kullandığı yöntemler belirlediği ceza veya ödül tarzı, öğretme tekniği, çocuğun ilgi ve yeteneği, ailenin

aktarmaya çalıştığı değer yargıları ve sosyal beceri düzeyi çocukların birbirinden farklı bir kişilik gelişmesine yol (Maccoby, 1984).

Aile toplumun en küçük birimi olarak tanımlanmaktadır. Toplumun içinde olan bir yapı olarak aile, toplumun özelliklerini taşıması normaldir. Toplumun gelenek ve göreneklerini, değer yargılarını, inançlarını, önyargılarını, yani kültürünü bir şekilde aile de yansıtır. Ailenin kendine özgü bir yapısı, düzeni ve işleyişi vardır. Bu yönden, toplum ile sürekli alışveriş ve etkileşim içinde olan bir toplumun temel birimi olarak işlev görür. Aile bireyin hayata ilk başladığı, ilk deneyimlerini ve tecrübelerini gelecek yıllarda kullanacağı davranış örüntülerinin alt yapısını oluşturduğu yerdir. Bireylerin kişiliklerinin ilk ve en önemli altyapısı oluşur. Ailenin sunduğu öğrenme sistemleri ve oluşturduğu yapıların çocuktaki daha sonraki hayatında olumlu yönde sosyalleşmesine ve değer yargılarının gelişiminde çok önemlidir (Ersin, 2010: 11).

Robert Sears ve Eleanor Maccoby 1950’li yılların sonuna doğru, bir çok aile ile bizzat yaptığı görüşmelerin sonucuna bağlı olarak ailelerin çocuklarını yetiştirme tarzı ile buna bağlı oluşan kullanılan disiplin tekniklerini ortaya koymuştur. Sears ve Maccoby’nin 300 anne ile bizzat yaptıkları görüşmelerin içeriğinde ailelere çocuklarını nasıl yetiştirdiği ve ne gibi tutumlar sergilediğini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur. Bu çalışmanın sonucunu “Çocuk Yetiştirme Örüntüleri” isimli çalışmasında yayınlanmıştır. Bu çalışma sonucunda annelerin benimsediği iki teknik olduğu bunlardan ilki “ nesne merkezli yaklaşım” ikincisi ise “ sevgi merkezli yaklaşım” olduğu belirlenmiştir. Nesne merkezli disiplin yönteminde çocuğa maddi değeri olan nesneler oyuncak, oyun zamanı verilerek çocuğun eğleneceği unsur vb. şeyler sunulacak veya ortamdan çekilmek suretiyle disipline etmektedir. Sevgi merkezli yöntemde ise anneler çocuklarını yönlendirirken ilgi, sevgi ve sıcakkanlılığı yani duygusal yönü ön plana çıkaran bir sistemi sunmakta ve ya bunları ortamdan geri çekmektedir. Sears ve arkadaşları özellikle sevgi odaklı yapıyı daha çok kullanan annelerin, çocuklarında sosyalleşmeleri ve toplumsal normları daha iyi benimsedikleri ve bunları davranış olarak gösterdiklerini ortaya koymuştur. Bunun yanında sevgi odaklı yaklaşım ile yetiştirilen çocukların diğer yöntemlerle büyütülen çocuklara göre benlik algısı ve saygısı daha yüksek olduğu bulunmuştur (Sears,1957; Maccoby ve Martin, 1983; Akt. Spera, 2005).

Aile tutumlarına yönelik ilk sınıflandırmayı Baumrind'in (1967, 1971) çalışması bulunmaktadır. 1970li yılların başında Baumrind okul öncesi dönemde çocuğu olan anne babalara yönelik laboratuvar ve evlerinde evlerin de birebir yaptığı çalışmasında; otoriter, de-mokrat ve izin verici olmak üzere anne baba tutumunu üç kategori olarak sınıflandırmıştır. Yani; otoriter ailelerde, kurallar kesindir ve bu kurallar katı bir şekilde uygulanır, çocuğun fikri önemli değildir, çocuk itaat etmek zorundadır. Bu yöntemi benimseyen ailelerde çocuklarla doğrudan iletişime girilmez ve sadakate önem verilir. Demokratik aile yapısında çocuğun bağımsız düşünebilmesi teşvik edilirken bireysellik ön planda olan, çocuk ve anne baba arasında karşılıklı anlayışa dayalı bir iletişim tarzı vardır. Anne baba varolan ya da oluşacak kuralları tek başına kontrol etmesinden ziyade kuralların beraber konulduğu ve çocuğun kendi-ni kontrolü daha önemlidir. İzin verici ailelerde ise çocuğa sınır konulmaz, kural yoktur, disiplin mecbur kalınmadıkça uygulanmaz, bu şekilde yaklaşan aileler de sıcakkanlı, çocuğu olduğu gibi kabul eden ve genellikle çocuğa koşulsuz destek ve kabul vardır. Çocuk bu şekilde tam bir özgürlük içinde olur yani çocuğun yaptığı olumlu olumsuz hiçbir davranışına tepki verilmez olumsuz bir şey olmaz. Aile çocuğu olduğu gibi kabul eden koşulsuz sevgi sunma söz konusudur (Baumrind 1967, 1971; Akt. McGillicuddy, 2007).

Ailenin çocuğun gelişimindeki en etkili yardımları şu şekilde sıralanabilir (Yavuzer, 1996):

- Aile, toplum içerisinde sağlıklı bir kişi olabilmesi yönünde çocuğuna güven duygusu vermeye çalışır.
- Kişinin, toplumsal yönden kabul görebilmesi için gerekli oluşumları oluşturur.
- Toplumsal olarak rolleri öğrenebilmesi için aile çocuğa toplumun onayladığı şekilde davranış modeli gösterir.
- Çocuğun toplumsal normlara uygun davranış biçimlerinin oluşması için rehberlik eder.
- Aile, çocuğun yaşamsal ortamına uyum sağlamasını kolaylaştırıcı sorunlara cevap bulmaya çalışır.

- Sosyal ortamlara uyum için gerekli olan sözlü, sözsüz, davranışsal, ve sosyal alışkanlıkların oluşması için alt yapı hazırlar.
- Akademik hayatında ve sosyal ortamlarda başarıya ulaşabilmesi için çocuğun yeteneklerini fark ettirir ve gelişmesine yardımcı olur.
- Çocuğun ilgi ve yeteneklerine uygun isteklerin gelişimine yardımcı olur.

Psikolojide en eski ve en önemli sorulardan biri bireyin gelişiminde ailenin nasıl bir etkisi olduğudur. Aile, toplumun ayrılmaz bir parçası, en temel direği ve doğal olarak toplumun değerlerini, sosyal yapısını ve normlarını da aile olduğu gibi yansıtır. Zaman içerisinde toplumdan topluma değişen sosyo-kültürel özellikler aile içerisinde de değişikliğe yol açarak bunu ailede de gözlemlenebilir. Daha önceki araştırmalarda aile konusuyla ilgilenen araştırmacılar, aileyi daima çocuklarını yönlendiren ve eğiten bir kurum olarak görmüşler ve aileyi tek yönlü model çerçevesinde incelemişlerdir. Ancak daha sonraki araştırmalarda, aile sosyal bir sistem olarak ele alınmış ve anne babaların çocuklarını etkilediği gibi çocukların da anne-babalarını etkilediği görülmüş ve aile içindeki karşılıklı ilişkilerin önemine vurgu yapılmıştır (Belsky, 1981; Bronfenbrenner, 1986; Çiftçi, 1991).

Bronfenbrenner'in (1979) "Ekoloji Modeli" ne göre aile yalnızca içinde çocuğun şekillendiği tek yönlü sosyal bir yapı olmadığını aynı zamanda aile içinde her birey diğerini etkileyebildiği gibi diğerinden de etkilenebilmekte olan karşılıklı etkileşimin olduğu sosyal bir yapıdır. Sosyal sistem yaklaşımı aile içindeki ilişkiyi dinamik, karşılıklı değişim, sürekli değişme içinde olan sürekli devam eden bir süreç olarak görmektedir. Aile içindeki bireyler yaşam boyunca bir birlerini de etkileyerek büyüyüp gelişmekte ve değişmektedir.

Belsky'in (1981) Aile Sistemi Modelinde; ailede içerisinde etkileşim içinde olan kişiler bir sistem olarak ele alınmaktadır. Bu modelde aile içerisinde doğrudan ve dolaylı etkilerden bahsedilmektedir. Doğrudan etkiler eşler arasındaki ilişkinin ebeveyn olma üzerindeki etkisi, anne-babanın çocuk üzerindeki etkisi ve çocuğun eşler arasındaki ilişkilerine olan etkileridir. Dolaylı etkiler ise sistemde içindeki bir öğenin üçüncü öğeyi ikincisi yoluyla etkilemesidir. Örneğin anne babanın abiye ya da ablaya davranışını görüp bundan etkilenmesi ve davranışını ona göre şekillendirmesidir.

Türkiye’de de aileyi açıklamaya çalışan çeşitli modeller öne sürülmüştür. Bu modellerden ilki Kağıtçıbaşı’nın (1998) ortaya koyduğu “Aile Değişim Modeli” aileye bakış açısını birden daha fazla bir disiplin olarak ifade etmiştir. Bu model yaklaşımında kişiyi ailenin kapsamına, aileyi de kültürel ve sosyo-ekonomik ortamı kapsayacak şekilde yerleştiren, bağlamsal bir yaklaşımdır. Aile içi etkileşim tarzlarını, kişinin sosyalleşmesine ve gelişimine zemin hazırlayan dinamikleri ve sistemleri de içine aldığından dolayı işlevsel bir yaklaşım modelidir. Kağıtçıbaşı bu modeli oluştururken üç değişik aile modelini inceleyip karşılaştırarak oluşturmuştur. İlk başta ele aldığı yaklaşım “karşılıklı bağımlılığa dayanan” aile modelini inceleyip karşılaştırmıştır. Dünyanın bir çok yerinde yaygın olarak görülen bu model farklılık göstermenin yanında toplumsal ve aile bağlamında bir çeşit bağlılık şeklidir. Gelişmemiş toplumlarda daha sık karşılaşılan ataerkil bir yapıya sahip, aile bağlarıyla bağlı aile ilişkilerinin olduğu geleneksel bir aile yapısıdır. Bağımlılık modelinin en belirgin özelliği aile bireylerinin hem duygusal hem de maddi anlamda aileye bağımlılık söz konusudur. Ele alındığında bir diğer model olan “bağımsızlık” modeli daha çok sanayileşmenin olduğu kent yaşamının hüküm sürdüğü orta sınıf toplumda tipik bir aile modelidir. Bu model incelendiğinde, hem aile bireyleri birbirinden hem de ailenin diğer aile yapılarından bağımsız ve özerk olması bununda yanında kendi ayrılmış yapısını kurması söz konusudur.

Aileler ve bireyler birbirinden ayrılan bir yapıya sahiptir bağımsız aile modeli, hem ekonomik kaynak hem de duygusal yapı yalnızca anne babaya yönelik değil, aynı zamanda çocuğu da merkeze alan bir yapı olarak gelişir. Hem aile hem de birey bağımsız hareket edebilmesi bu modelin en ayırıcı özelliğidir. Son model olarakta ““karşılıklı duygusal bağlılık” modeli; ilk iki modelden farklılığı olmakla beraber örtüşen özellikleri de mevcuttur. Duygusal bağlılık modelinde ekonomik anlamda hem birey dem de aile de bağımsızlık söz konusu iken aile bağları anlamında duygusal olarak birbirlerine bağlılık görülür. Bu modelin daha yaygın görüldüğü yerler kentleşmenin olduğu ve bağlılık kültürünün devam ettiği yerlerdir. Kuşaklar arası birbirleri ile devam eden duygusal bağlılık dolayı sosyalleşme düzeyinde aile içi bağlılık söz konusudur. Çocukları büyütürken bireylerin özerkliği ön plana çıkarılırken bir yandan da yakın aile bağları devam ettirilir toplumsallaşma konusunda anne baba kontrolünde ve duygusal bağlılık ön plan da tutularak yapılır.

Demokratik anne baba tutumu bireye ilgi, sevgi ve özerkliğin olması, denetimin de içermesiyle, birbiri ile iki zıt kavram olan denetim ve sevgiyi de aynı anda bulundurmaktadır.

Birçok araştırma, çocuğun akademik başarısı, bilişsel gelişimi ve psikososyal yeterliliği açısından demokratik ana-baba tutumunun, otoriter ve izin verici anne-baba tutumundan daha olumlu olduğunu gösteren veriler toplamıştır (Baumrind,1967; Maccoby ve Martin, 1983; Steinberg, Elmen ve Mounts, 1989; Steinberg, Lamborn, Dornbusch ve Darling, 1992). Bu yaklaşımda çocuğun aileye itaati ve sadakati gerekli olmamakla beraber azalan ekonomik bağımlılıkta vardır. Çocuk büyütme de özerklik ön plana çıkmıştır. Bir yandan da çocuğun duygusal bağının devam etmesi hedeflendiği için, aynı anda hem bağımsızlaşması, ayrışması istenir hem de denetim elden bırakılmamaktadır.

2.1.1. AİLE EĞİTİMİ

Aile eğitimi ile ilgili Türkiye de özellikle Milli Eğitim Bakanlığının merkezde olduğu bir yapı söz konusudur. Türkiye de aile eğitimlerini genelde organize eden bakanlık MEB iken son yıllar da Aile Sosyal Politikalar Bakanlığı da bu tarz eğitim programlarına öncülük etmektedir. Aile eğitimleri son 25 yılda daha da önemli ve planlı hale gelmiştir. MEB, UNICEF ve AÇEV aile eğitimlerini planlama ve uygulama aşamasında beraber hareket ettiği görülmektedir. Açılan eğitimler; baba destek programı (BADEP), 0-4 yaş aile eğitim programı, 0-6 yaş aile eğitim programı, 5-6 yaş anne çocuk eğitim programı, 7- 19 yaş aile eğitimi ve rehberliği programı ve şuanda uygulanan ve tekrar revize edilen tüm aile eğitim programlarının birleştirildiği 0 – 18 yaş aile eğitim programı vardır.

5-6 Yaş Anne Çocuk Eğitimi Programı (AÇEP), 25 hafta süre ile haftada üçer saat özellikle risk altında yaşayan çocukların çok yönlü gelişimlerini sağlamak, annenin eğitici rolünü arttırmak amacı ile uygulanmaktadır (Akt. Şahin ve Özyürek, 2010).

Şuanda ülkemizde en kapsamlı aile eğitim programlarını AÇEV ve MEB yürütmektedir. Özellikle MEB'in bütün aile eğitim programlarını tek çatı altında topladığı 0-18 Aile Eğitim Programıdır (AEP). Bu program 0 - 3 yaş çocuğu olan aile eğitim programı (210 saat), 3 - 6 yaş aile eğitim programı (210 saat) 7 - 11 yaş aile eğitim programı (70 saat) 12 – 18 yaş aile eğitim programı (70 saat) olarak dört altı programa bölünmüştür.

7-19 Yaş Aile Eğitimi Programı'nın içeriğine bakıldığında, çocuğun ve ergenin duygusal yönden gelişimi, aşamaları, farklı açılardan tanımaya çalışarak aileye bu becerileri kazandırılması, çocukların ve ergenlerin zamanı etkin kullanabilmesi, etkili dinleme ve iletişim becerisi kazanması, karşılıklı ilişki kurabilme şekilleri, çocukların temel ihtiyaçlarının farkına varıp bunları nasıl yapabileceği, ebeveyn tutumları ve sonuçları, aile de ve toplumda karşılaşılabilecek riskler ve nasıl baş edileceği, bu yaş grubunun karşı karşıya kalabileceği riskli durumlar ve bunlara nasıl engel olunabileceği, kişilik oluşumu ve gelişimi içerisinde ailenin rolü ve önemi, sorunlu davranışları nasıl olumlu davranışa dönüştürülebileceği, aile de problem çözme becerileri ve bu problemlerin nasıl aşamalı çözülebileceği, çocuğun mesleki yönlendirme süreci ailenin melsek seçiminde ki önemi ve ailenin gelecek planlaması vb. gibi konular ve etkinliklerden oluşmaktadır (MEB, 2013). 7-19 yaş aile eğitim programı özellikle 7 yaşından 19 yaşına kadar olan süreci aileye göstermektir. Yani 7 yaşında bir çocuğu olan anne ile 18 yaşında çocuğu olan anne aynı grup içerisinde olarak paylaşımları ile yaşı küçük olan çocuğun başından geçecek olan süreci annenin yaşaması ve görmesidir.

TÜİK'e göre (2007), 10-19 yaş arasındaki ergenlerin sayısı 12.568.691'dir. 7-19 yaş aile eğitimi rehberliği programında ulaşılmayı amaçlanan aile sayısı 20 milyon civarındaki çocuk sahibi olan ailelerdir. Bu sayı bize ülkemizin ne kadar büyük bir genç nüfusa sahip olduğumuzu 7-19 yaş aile eğitimi rehberliği programının aslında ne kadar geniş bir kitleye açık olduğunu gösterir. Ergenlik dönemi olarak ifade edilen 12-18 yaş arası bu yaş grubunun içerisinde yer alır. Toplumumuzda git gide artan boşanma, gelişen ve değişen kültürel yapı da ergen ve çocuk arasında ki sağlıklı ve verimli bir iletişimin olmamasına önemli bir faktör olarak ortaya çıkarmakta ve riskleri de arttırmaktadır.

7-19 Yaş Aile Eğitimi Rehberliği Programı her oturum 3'er saatten oluşan sekiz haftadan meydana gelen bir programdır. MEB ve ortak paydaşları tarafından hazırlanan eğitim sürecinde kullanılmak üzere bazı materyal (dolap notları, bilgi notları, oturum özetleri) ve etkinlikler yer almaktadır. Materyallerin dağıtılması ve muhafaza edilmesi için her ilden koordinatörler bulunmaktadır. Materyaller programı açacak rehberlik öğretmenine katılımcı sayısı kadar tutanak karşılığında teslim edilmektedir. Her oturumda ailelere farklı materyaller ve etkinlikler uygulayıcı rehber öğretmen tarafından verilir. Bunun yanında son oturumda düzenli katılım sağlayan ailelere katılım belgesi verilmektedir.

2.1.2. 7-19 Yaş Aile Eğitiminin İçeriği

1. Hafta – Gelişim Dönemleri: Bu oturum programın içeriğinde ergenlik dönemi olarak yer almaktaydı ancak grup daha çok 6-11 yaş çocuğu olan anneler olduğu için daha çok bu yaşın ihtiyaçlarına göre düzenlenmiştir. Bu oturumun içeriği: Çocuğum büyüyor ve özellikleri, biz gençken etkinliği, çocukların sorunlarla başetme becerilerini desteklemek, eski dostlar, çocuklarımla beraber yapacaklarım, bugün neler öğrendim, serbest kürsü ile oturum bitirilir.

2. Hafta - İletişim Kurmak oturumun içeriği: iletişim ne zaman nasıl başlar, uzaylı oyunu, günlük neler yapılıyor, sözlü-sözsüz iletişim ve engelleri, dinleme koltuğu uygulaması, sen-ben dili, eşimi duyuyor muyum? çocuğumla beraber yapacaklarım, bugünkü duygu ve düşüncelerim, serbest kürsü ile oturum bitirilir.

3. Hafta Birlikte büyüme oturumu: Neydik, ne olduk? aile içi ilişkiler, sağlıklı-sağlıksız ilişki, temel ihtiyaçlarımız, anne baba olmak, çocuğumla beraber yapacaklarım, bugünkü duygu ve düşüncelerim, serbest kürsü ile oturum bitirilir.

4. Hafta Aile Tutumları oturumu içeriği: Kontrol kimde çocukta mı aile de mi? güç kullanma çalışması lastik oyunu, yaşam pozisyonu alıştırmaları, aile tutumları ve çocuk üzerindeki etkileri yetkin tutum, hepimiz gençtik, çocuğumla beraber yapacaklarım, bugün neler öğrendim, serbest kürsü ile oturum bitirilir.

5. Hafta Riski Yönetmek oturumunun içeriği: Haber ver, çocukların yaşlarına göre risk takvimi oluşturma, risklerle nasıl baş edebilirim, riskler nasıl mat edilir, çocuğumla beraber yapacaklarım, bugün neler öğrendim, serbest kürsü ile oturum bitirilir.

6. Hafta Oturum Olumlu Davranış Kazandırma Oturumunun İçeriği: kendi anne babamız ve şuan ki biz, çocukla neleri paylaşıyoruz, olumlu davranış kazandırma yöntemleri, takdir ve eleştiri nerde ve nasıl yapılır, çocuğumla beraber yapacaklarım, yönlendirme ve kendime mektup, serbest kürsü ile oturum bitirilir.

7. Hafta Uzlaşabilmek Oturumunun İçeriği: Farklı yaşlarda çatışmanın algılanışı, problem çözme, gevşeme egzersizleri, çocuğumla beraber yapacaklarım, bugünkü duygu ve düşüncelerim, serbest kürsü ile oturum bitirilir.

8. Hafta Geleceği Planlamak Oturumunun İçeriği: Kendimden mektup, hedeflerim, yaşam pusulası, kararı değerlendirmek, umduğun mu? Bulduğun mu?, meslek seçiminde çocuğa nasıl yardımcı olabilirim, neler yapabilirim, tek tek, veda ile oturum bitirilir.

Programı uygulayabilmek için uygulayıcı Rehber öğretmen MEB düzenlediği 40 saatlik aile eğitimi eğitici eğitimini almak zorunda bu eğitimi aldıktan sonra bu aile eğitimini uygulayabilir. Uygulayıcı olan bende bu eğitimi tamamlayarak eğitici sertifikamı aldım.

2.2. Tutum

Cüceloğlu (2004), 'na göre tutumlar oldukça uzun sürelidir. Bireyin bir süre yaptığı ya da takındığı eğilimleri o kişinin tutumu olarak değerlendiremeyiz. Bir davranışın bir yönelimin tutum olarak değerlendirebilmek için bireyin bunları uzun bir süre devam ettirmesi gerekir. Tutumlar bilişsel, davranışsal ve duygusal bölümler yer alır. Tutum sadece bir biliş, davranış ya da duygu olarak ele alınmaz. Tutum olarak ifade ettiğimiz yönelimin içinde kişinin kendini inanç olarak dile getirilen bilişsel ve heyecanları içeren duygusal ve davranışsal olarak gözlenebilen faaliyetlerin toplamıdır.

Tutumları doğrudan gözleyip ölçemeyiz, fakat bir bireyin yaptıklarından, davranışlarından varsayımda bulunabiliriz. Gözlenemeyen davranışların yanında kişilerin tutumları sevgilerini, nefretlerinin ve davranışlarını önemli ölçüde yön verir. Yani tutumlar aslında bireyin edindiği kişilik özelliklerinin bir bölümüdür, oluşturduğu diğer kişilik özelliklerini öğrendiği gibi sosyal öğrenme, klasik ve edimsel koşullanma yolu ile öğrenme ile öğrenilmiştir (Morgan, 2000: 363).

2.2.1. Anne Baba Tutumları

Anne-baba tutumları, çocuğun sosyalleşme ve büyüme sürecinde anne babaların rolünü anlamak ve bu rolün çocuğun psiko-sosyal gelişimindeki etkilerini incelemek amacıyla ortaya çıkmış bir kavramdır. Ebeveynlerin çocuk yetiştirmeye ilişkin tutum; inanç, davranış ve beklentileri olarak tanımlanan anne baba tutumları her kültürde çocukların psiko-sosyal gelişimi süreçlerini açıklayan temel kavram olarak kabul görmektedir (Steinberg 1993 akt. Kılıç, 2007).

Ebeveyn tutumu, ailenin çocuklarına yaklaşım biçimidir. Ailenin bu yaklaşımı şekli çocukların aile bireyleri ile olan etkileşimini aile dışında yer alan yaşam koşullarına bakış tarzını geleceğini ve sosyal hayatına yön verir. Bunun yanında öfke, kaygı, kıskançlık, mutluluk vb. duygularının nasıl ifade edeceğinin belirlenmesinde de etkilidir. Ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumu, davranış ve yaklaşımından çocukların gelecek yaşmalarında nasıl bir karakter özelliği geliştirebileceği ile ilgili tahmin edilmesi için bir veri vermektedir. Özellikle çocuklar üzerinde bu kadar etkili olan tutumların anne baba tarafından benimsenmesinde etkili olduğu düşünülen unsurlarla ilgili nedenleri de bilmek önemlidir. Ebeveynlerin eğitim düzeyi, ebeveynlerin çocuklukları, çocukların cinsiyeti, ebeveynlerin yaşı, gelir düzeyi, yaşadıkları çevre vb. pek çok etken anne baba tutumu konusunda belirleyici ve yönlendiricidir (Toksöz, 2010).

Ebeveynler çocuk yetiştirme de takındıkları tutum, çocuğun oluşan kişilik ve sosyal gelişimini iyi ya da kötü yönde belirleyen önemli faktörlerden biridir. Ailenin çocuğa gösterdiği ilgi, sevgi yaklaşımı bireyin geliştirdiği güven duygusunu oluşturur ve buna bağlı olarak çocuğun etrafına karşı yaklaşımını da olumlu yönde etkiler bırakır. Ailenin; çocuğuna karşı demokratik, aşırı koruyucu, otoriter ve ya

sert bir şekilde davranması çocukların farklı toplumsal davranışlar benimsemesinde etkili olur (Eraslan, 2010).

Ebeveynler çocuklarını yetiştirirken takındıkları tutumlar yoluyla onlara model olmakta ve onların davranışlarını yönlendirmektedir (Sezer, 2007). İlk başta anne-babasıyla özdeşim kurarak kişiliğine yön veren çocuk, anne-babasının uygun tutumlar sergilemesi göre, özgüveni ve benlik algısı yüksek, akademik ve sosyal hayatında başarılı, eşitlikçi, topluma, hayata karşı uyumlu, kendi olma ve birey olma özerkliği oluşan bir birey olacaktır (Yılmaz, 2007).

Her çalışmacı ebeveyn tutumlarını kendi gözlemlerine göre gruplandırmıştır. Çalışmaların genelde konusu ebeveyn tutumlarının çocuğun kişilik yapısına ne yönde etki ettiği ile ilgili çalışmalardır.

Ebeveynlerin genelde çocuklarına yönelik en fazla takındıkları tutum çeşitleri; aşırı koruma, aşırı hoşgörü, hoşgörü sahibi olma, çocuğu olduğu gibi kabul etmeme, çocuğuna aşırı düşkünlük, çocuğun her isteğini yapma, hep çocuğu kontrol altında tutma kardeşler arası çocuklara farklı davranma olarak belirtilmektedir (Yavuz, 2004). Anne-babanın çocuğu yetiştirmek için takındığı tutum, çocuğun kendisini ne yönde sosyalleşeceğini ve kişilik yapısını yönlendiren önemli faktörlerden birisidir. Anne babanın çocuklara yaklaşımı demokratik, baskıcı veya otoriter, koruyucu bir tutum takınması onların farklı kişilik örüntüleri ve farklı toplumsal davranışlar gelişmesine yol açar (Kulaksızoğlu, 1998). Ekşi, (1990)'e göre; ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumunu şu şekilde; aşırı denetleyici ve baskılı tutum, aşırı otoriter tutum ve aşırı hoşgörölü tutum olarak belirtmiştir.

Kuzgun 1972, (Sipahioğlu, 2002: 15-16), Türkiye de ebeveyn tutumları üzerine ilk çalışmayı yapan kişidir. Anne-babanın çocuğuna karşı tutumunu sınıflandırırken ailenin çocuğa sevgiyi nasıl verdiği, davranışlarını kontrol etmek için hangi tepkileri verdiğini merkeze aldığı bir yaklaşımla oluşturmuştur. Kuzgun bu sınıflandırmayı, üç şekilde açıklamıştır:

1. Demokratik Ana-Baba Tutumu: Çocuğunu olduğu gibi seven ve ona o olduğu için saygı gösteren anne baba çocuğuna karşı bunu koşulsuz olarak çocuklarına verip hissettirirler. Çocuğun yaşına ve olgunluğuna göre kendisi ve aile içerisinde bazı

kararlar alması konusunda destek olup teşvik edici olurlar, bu anne babalar çocuklarının düşünce ve fikirlerini dikkate alıp önemserler. Aile içerisinde sözel ve karşılıklı etkileşim içerisinde iletişime olanak verirler. Çocuklarına her konuda iyi bir rehber olmaya çalışırlar.

3. İlgisiz Ana-Baba Tutumları: Çocuğunu yok sayan, varlığından haberdar olmayan aileler çocukların ilgi ve psikolojik yönden varlığını reddeden anne babalar çocuğun ihtiyaçlarından habersizdirler. Çocuğun nerede, ne yaptığı, kiminle olduğu ile umursamazlar, çocuktan rahatsız olduklarından dolayı ondan mümkün olduğunca uzak dururlar. İlgisiz anne baba tutumunu benimseyen aileler çocuklarına en az ilgi ve sevgiyi gösterip davranışlarını kontrol etmeyen genelde çocuğun olumlu olumsuz hiçbir davranışına tepki vermeyen ana babadırlar.

3. Otoriter Ana-Baba Tutumu: bu aile tiplerinde genelde kendilerini toplumun kural belirleyicisi ve vekili olarak görüp, çocuğun mutlak itaat etmesi yönünde ve kabul bekleyen ana baba tutumudur. Çocukla sözel iletişim kurmazlar, kurdukları iletişim tek yönlüdür, isteklerinin ve söylediklerini kesinlikle uygulanmasını beklerler. Çocuğa kendini yönetebilecek ve kendisi ve ailesi ile ilgili kararlar alabilecek yetki ve sorumluluğu asla yüklemesler. Otoriter ana-babalar çocuklarını sevebilirler. Ancak çocuklarına sevgiyi onların istediği davranışları yaptıklarında yani sevgi ve ilgiyi belirli bir koşula ya da davranışa bir şart olarak kullanıp koşullu sevgi ve çıkar ilişkili bir durum söz konusudur.

Jersild (1979), ana-baba tutumlarını aşağıdaki şekilde ele almıştır:

1. Kabul Eden Ana-Baba: Bu anne-baba tutumuyla yaklaşan ebeveynler, çocuğa kendi olma özgürlüğü veren, çocuğuna rahatlıkla evet ya da hayır diyebilme becerisine sahip, kendi düşüncesini ifade edebilen, çocuğunda kendi inandıklarını savunmasını sağlayan ve çocuğu ile sağlıklı bir bağlılık kurarken bütün ipleride çocuğa vermeyen ebeveynlerdir (Jersild, 1979).

2. Reddeden Ana-Baba: Çocuğunu sürekli ihmal eden, aşağılayan, umursanmayan, çocuğu yok sayan, istenmeyip ve sevgi gösterilmeyen çocuğun olduğu aile tipidir. Bir ana-babanın çocuğunu reddeden davranışları, çocuklarını sadece olumsuz davranışlarını görme, çocuklarına sürekli ağır cezalar uygulamaları, çocuğun sürekli olumsuz yönlerini görme ve söylevlerde bulunma, aşağılama, sürekli

terk etmeyle tehdit etme, kapalı bir odaya hapis uygulama gibi davranışları bu aile tipi yoğun şekilde gösterir. Bu şekilde yetişen çocuk sevgiyi bilmez, bunu dışarıdaki hayatında başkalarını sevmekte ve bağlanmakta zorluk çeker. Hayata dair beklentileri çok azdır, sürekli olarak kendilerini koruma halindedirler başkalarıyla kıyaslar. Kendisiyle arkadaş olmak isteyenleri reddeder ve bir yalnızlık içine girerek depresif bir halde yaşar (Jersild, 1979).

Yörükoğlu (2000), anne-baba tutumlarını yedi farklı tipte aşağıdaki gibi açıklamıştır.

1. Çok Seven-Kollayan Gevşek Disiplinli Ana-Baba Tutumu: Çocuklarını benimseyip büyük bir sevgiyle bağlanmışlardır. Sıcakkanlı bir ortam, sürekli verici, ancak çok koruyucu ve kollayıcı bir tavır içindedirler. Tüm hayatları çocuklarına göre düzenlenmiştir ve yalnız çocuk için yaşayıp ona göre davranırlar, her istediğini anında yaparlar, bir dediğini iki etmeyen bir sistemleri vardır. Çocuğun ağlamasına, üzülmesine; yani olumsuz bir duygu yaşamasına katlanamazlar, bütün nazını, kapisini çekerler ve hep çocuğa küçük çocuk gibi davranıp büyüdüğünü kabul etmezler. Kendi yapabileceği her türlü davranışı ve ihtiyaçlarını; kendi yiyebilecek bir çocuğa elleriyle besler, giydirebilirler, onların ödevlerini yaparlar... vb. Kısaca çocuğu şımartırlar ve aslında aileye çocuk hükmeder. Doğal olarak da böyle bir çocuk hep birisine bağımlı, ağlayarak isteklerini yaptıran, istekleri olsun diye sürekli tutturan ve nazlı olurlar. Çünkü tek başlarına güvensiz, değersiz, güçsüz kendi başlarına hiçbir karar alamayan çocuklardır.

Bu şekilde yetişen bir çocuk yetişkinlik dönemine girince doğal olarak sıkıntı yaşar ve zorlanır, ailelerinden ayrı düştükleri zaman depresyona girerler. Arkadaşlık kurduklarında bile onlar ile ilişki yapıları bencil, tripli bir tavır takınırlar.

2. Sıkı Disiplinli Sevecen Ana-Baba Tutumu: Bu ana-babalar çocuklarına karşı tavırları sevgi dolu ilgili ve düşkünlük vardır. Çocuklarının maddi manevi tüm ihtiyaçlarını karşılarlar. Çocuğun sağlığı ve öğrenimi için her türlü özveride bulunurlar, ödevleriyle bizzat ilgilenirler ve çocuk için her şeyi yapan bir tavır takınırlar. Bu tarz anne babalar çocuğa karşı hep verici bir yapıda olurlar, ancak beklentileri oldukça yüksektir. Çok net ve aşırı kurallar vardır, çocuktan hep başarı hep daha iyisini beklerler, yaşından daha olgun bir şekilde yaklaşmasını beklerler

hangi arkadaşıyla oynayıp kiminle oynamayacağına bile kendileri karar vermek isterler; giyimini, kuşamını çocuğa dair her şeyi anne babaları seçer. Bu aileler çocukları ile övünç duymak istediklerinden dolayı hatasını, eksik yaptığı şeyleri bağışlamazlar, her yönden çocuklarının dört dörtlük olmasını beklerler. Hatalarında ceza olarak uyguladıkları manevi cezaları (sevgiyi vermeme, ilgilenmeme, aşağılama, ve ayıplama vb.) tercih ederler.

3. Baskıcı-İtici-Sevgisiz Ana-Baba Tutumu: Anne babalarda çocuğu küçüklüğünden itibaren onlara yeteri kadar sevgi ve ilgi gösterilmez. Aile ortamı genelde gergin, aile içi ilişkiler düşmancadır. Aile içinde sürekli olarak çocuğa karşı aşağılama, eleştiri ve şiddet vardır. Aile de kimse çocuğu dinlemez, anlamaya çalışmaz, yaptığı davranışın sebebini araştırmaz, karşılıklı iletişim gibi duygusal paylaşımları olmaz. Çocuğu olduğu gibi kabul etme ve benimseme yoktur. Bu ailelerde çocuk eğitiminin olmasının nedeni çocuğu hep kontrol ve baskı altına alarak göz açtırmamak vardır. Çocuğa karşı takınılan tutum hep resmi, mesafeli, anlayışsız ve kırıncı bir tavır takınırlar. Kısacası anne baba için çocuk evin yükü, hatta evin baş belası uğraşılması gereken kişisidir. Bu şekilde yetişen çocukların benlik saygıları düşüktür; aşağılama, eleştirme, ezilme, kabul edilmeme nedeniyle zarar gören benlik saygılarını kazanmak için genelde sıkıntılı yollara başvurabilirler.

4. Sevgisi Yetersiz, Disiplini Gevşek Ana-Baba Tutumu: Bu tarz ebeveynler de çocuklarına yönelik genelde umursamaz, ilgi göstermeyen, manevi ihtiyaçlarına karşı umursamazlardır. Çocuk ayakaltında olmadıkça, ağlayıp ya da bir yaramazlık yapmadığı sürece çocuğa ilgi göstermezler. Anne babanın çocuklarına gösterdikleri sevgi ve ilgi eksiktir. Tüm bunların yanı sıra denetim ve kontrol de yetersizdir, çocuk kendi haline bırakılmış gibi büyür. Bu aile türü; genelde kalabalık, çok çocuklu ve sosyoekonomik düzeyi düşük bölgelerde sık rastlanır. Ana-babanın gösterdiği disiplin hem yetersiz, hem dengesizdir. Çocuk bir hata yaptığında yakalanmadığı sürece, çocuk dikkat çekmediği sürece ceza almaz; yakalandığı zamanda da gereğinden fazla dayak yiyebilir ve aşırı ceza görebilir.

4. Seven Benimseyen Demokratik Ana-Baba Tutumu: Çocuklarını olduğu gibi seven ve olduğu gibi kabul eden çağdaş anne babalardır. Anne, baba ve aile içinde birbirlerine karşı olduğu gibi kabul eden bir saygı ve sevgi içerisinde hareket ederler.

Bir sorun olduğunda emir olmadan, karşılıklı iletişim kurarak, ortak payda da buluşarak iletişim halinde çözüme kavuşturulur. Aile içerisinde arada çıkan sözlü kavgalar dışında uzun süreli çatışma, tartışma kavga ve anlaşmazlıklar olmaz. Evde genelde ılımlı, sıcak bir aile ortamı vardır. Çocuklar ev içerisinde her konuda söz hakkı vardır. Hep birlikte konuşma, eğlenme, şakalaşmanın yanında bütün aile bireylerinin uyacağı kurallar da vardır. Bu kural ve itaatler baskı ve korku ile devam ettirilmez; herkesin gönüllü bir şekilde benimseyerek ortak karar ile uygulama vardır. Ceza genelde şiddet ve tehdit içerikli değil; ılımlı, esnek ve eğitici özelliğe sahiptir. Ailede amaç çocuğu tıstırmak, itaat ettirme amacı gütmeyen, sorumluluk duygusu kazandırarak kendi benliği oluşmasına fırsat vermektir.

6. Geleneksel Ataerkil Ailede Ana-Baba Tutumu: Geleneksel Türk toplumun aile yapısında babanın tartışmasız net ve sert bir otoritesi bulunmaktadır. Ailede tüm sözü söyleyen her zaman baba olmakta, babaya karşı gelme, ona karşı gelme, sözünü dinlememe söz konusu dahi olamaz. Baba ile çocuklar arasında korku kaynaklı oluşan saygılı bir uzaklık söz konusudur. Çocuklar, isteklerini ve ihtiyaçlarını anneleri yoluyla babaya ulaştırırlar. Baba ile çocuklar arasında doğrudan bir etkileşim, iletişim, konuşma ve şakalaşmak yok denecek kadar azdır. Baba çocuklarına olan ilgi ve sevgisini açıktan belli etmez ve hissettirmez, dolaylı yollarla göstermeye çalışır. Çocuk baba eve geldiği zaman yaramazlık yapmazlar, babayı kızdıracabilecek davranış kalıplarından uzak durmaya çalışırlar. Baba evde çocuklar ile muhatap olup, dikkate almadığı için, anne çocukların hatalarını ve suçlarını saklayıp ört bas eder babaya bilgi verilmez evde en son baba duyar duyacaksa. Çocukların eğitiminde ve davranışlarında sorumluluğu anne yüklenir. Bu tarz aile yapılarında anne genelde içine kapanık, çalışkan, çocuklarına karşı sevgi dolu ve çocukları için kendini tamamen feda etmiş bir anne profili mevcuttur.

7. Parçalanmış Ailede Ana-Baba Tutumu: aile de anne baba ayrılığı, uzun süre bir ebeveynin evde olmaması ve ya ölüm gibi nedenlerle parçalanmış ailelerde yetişen çocuklar ilerleyen yıllarda çeşitli sorunlarla karşı karşıya kalıp uyum problemleri ortaya çıkabilmektedir. Çocukluk döneminde babası olmadan büyüyen bir çocuk gençlik yıllarında bir erkek çocuğu, anne babası yanında büyümüş genç bir erkekten daha fazla problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Anne kontrolü iyi olmazsa, böyle bir durumda okuldan kaçıp daha sonra okul hayatını da bitirebilir.

Baba eksikliğini hisseden çocuk, suça sürüklenme, madde ve alkol kullanma ihtimali artmaktadır. Bu durumda bir çok anne eşini kaybettikten sonra çocuklarını yetiştirme konusunda başarıya ulaşırlar. Bu gibi durumlar annenin olmadığı durumlarda da söz konusu sorunlar olabilir. Genelde kaybedilmiş bir anne veya baba hayta kalan eş tarafından saygı ve sevgi içerisinde anılıp devam ederler. Ölüm olmayıp ta de anne baba ayrılığında ise işler biraz daha karmaşık hale gelerek çocuklar da eşlerde farklı karmaşık duygular oluşur (Yörükoğlu, 2000).

Yavuzer (2004), anne baba tutumlarını 6 değişik şekilde ifade etmiştir.

1. Baskılı ve Otoriter Tutum: bu tutumda anne babanın tavrı nedeniyle çocuk

Kendine güven duygusu gelişmeyen aşağılanan bir yapıda büyür. Çocuğa uygulanan sert bir tutum vardır kurallar sorgulanmadan uygulanmak zorundadır. Baskı altında yetişen çocuk görünüşte sakin uyumlu görünebilir ancak dışarıda silik başkasının etkisine girebilen ya da aşırı isyankar olabilmektedir. Anne babanın çocuğa hangi davranışta ne uygulayacağı belli değildir ve çocuk bunlarla ilgili fikir yürütemez ve çocuk ya isyankar ya da boyun eğici bir tavra bürünür. İsyankar olsa bile aşağılanmışlık duygusu hakimdir. Çocuk kendi olması söz konusu değildir, olması gerektiği gibi yaşar.

2. Gevşek Tutum (Çocuk Merkezci Aile): Bu şekilde olan aile sisteminde aile içerisinde gizli patron yönetici olan kişi çocuktur aile deki herkes onun isteklerine boyun eğer. Çocuk abartılmış sevgi ile büyütülürken şımartılarak ve her istediği yapılarak büyüyor olması onu daha doyumsuz bir kişiliğe bürünmesine yol açar. Ailede ki kişiler çocuğa bisiklet oyuncaklar vb. maddi yönü olan şeylerle doyumsuzluğu dindirmeye çalışırlar. Aile içerisinde sağlıklı bir iletişimin olmaması anne babanın çocuğa boyun eğmesi çocuğun liderliğini kabul ederek kendi istek ve ihtiyaçlarını ikinci plana atarak çocuğa göre yaşarlar. Bu tutum içerisinde büyüyen çocuklar anne babalarına saygı duymazlar.

3. Dengesiz ve Kararsız Tutum: anne babaların arada kalmış kararsız tavırları çocuğun kişilik gelişimini olumsuz yönden gelişmesine neden olur. Bu kararsızlık ve tutarsızlık anne babanın kendi içindeki tutarsızlıklar olabileceği gibi, anne baba arasında ki dengesiz tavırlarda da görülebilir. Mesela çocuğun yanında ebeveynlerin

birbirlerini eleştirmeleri birinin çocuğun arkasında durup ona arka çıkarken diğersinin olumsuz tutumu en sık rastlanan davranış yanlışıdır.

4. Koruyucu Tutum: Günümüzde artık en sık ortaya çıkan bir başka anne-baba tutumu diyebiliriz. Anne-babanın çocuğu gereğinden fazla koruması, çocuğa gereğinden fazla kontrol altında tutması ve üzerine titremesi demektir. Bu sebepten dolayı çocuk, başkalarına karşı bağımlı bir kişilik, güvensiz bir yapı, duygusal kopmaları kolay olan birisi olurlar. Bu şekilde oluşan bağımlılık çocuğun hayatı boyunca devam edebilir ve daha sonra arkadaşında ya da eşinden bekleyebilir. Aile içerisinde anne-çocuk ilişkisinde meydana gelen bu yapının arkasında annenin aslında içinde bulunduğu yalnızlık duygusu neden olmaktadır. Bu tutumdaki anne, çocuğu ile o kadar yoğun bir özdeşim kurar bütünleşir, ona öylesine kale olurcasına, yemek yiyebilen çocuğuna dokuz on yaşlarına gelse bile elleriyle yemek yedirmeye çalışır, kendi yatağında beraber uyur ve her şeyden onu korur. Ama esas altında yatan şey anne kendi yalnızlığını kapatmaya çalışıyordur. Aslında anne bazen aynı durum baba tarafında da yaşanabilir. Baba da çocuğuna aynen annesinin bu şekilde takındığı gibi koruyucu bir tutum takınabilir.

5. İlgisiz ve Kayıtsız Tutum: Anne baba çocuğu ile ilgilenmeyerek, yalnız bırakarak, çocuğun hiçbir şeyi ile ilgilenmeden yok sayarak çocuğun dışlanması manasına gelir. Duygusal istismara yol açan bu şekilde ki bir aile ortamında duygusal istismar yoğun şekildedir ve aile içerisinde iletişim kopuktur.

6. Güven Verici, Destekleyici ve Hoşgörölü Tutum: Anne-babanın hoşgörölü bir yaklaşıma içerisinde olmaları, onları sürekli desteklemeleri, isteklerini diledikleri biçimde gerçekleştirmelerine izin verirler. Çocuk anne baba tarafından olduğu gibi kabul edilip onaylanmak ister. Eğer aile ortamı çocuğa ona kendi kişiliğini ortaya koyma imkânı veriyorsa, sağlıklı bir şekilde gelişmesine yardımcı olarak ortaya çıkar. Ebeveynlerin hoşgörü sınırlarının iyi bir yapıda olması, çocuğun kendine güvenli, özgüveni yerinde, sosyal bir birey olması yönünde gelişme gösterir. Böyle bir aile ortamında kabul edilebilecek ve edilmeyecek davranış yapıları ve sınırları belirlenmiştir ve tüm aile bireyleri bunları bilir. Çocuğun ailede söz hakkına sahiptir, duygu ve düşüncelerini yanlış bile olsa saygı duyularak, sevgi ve ilgi görür, çocuk

etkin şekilde dinlenir, çocuğun güvenli ve girişimci olması teşvik edilir (Yavuzer, 2004).

Lafore'un yaptığı çalışma da, çocuklarına emir veren, her yaptığına karışıp yönlendiren ana babaların, çocukları tarafından düşmanlık beslediği görülmüştür. Azarlama, aşağılanmaya, tehdit edilme, cezalandırma ve sürekli kontrol edilmeye sürekli olarak maruz bırakılmış çocukların bir çoğu her fırsatta ağlayan, sulu göz bireyler olarak büyümektedir. Sık sık tehdit gören çocukların genelde korkak olduğu görülmüştür. Üzerlerinde sürekli olarak kol kanat gerilen çocuklar ise ileride kendi benliklerini ve girişimci ruhları oluşmadığı görülmüştür (Akt., Jersild, 1979).

4.1.1. Anne Baba Tutumlarını Etkileyen Faktörler

Ebeveyn çocuk ilişkisini konu edinmiş pek çok araştırma bulgusu, ebeveynin çocuğuna ilişkin tutumunun, davranışlarının ve ebeveynliğe ilişkin algılarının içinde yaşanılan kültür ve toplum tarafından şekillendiği ve etkilendiği bulunmuştur. Kültüre özgü değer, inanç ve düşünceler kuşaktan kuşağa aktarılmaktadır. Herz ve Gullone'a (1999) göre, bireyselliği ön plana çıkaran toplumlarda; anne babanın arka planda kalarak "Çocuk merkezli" bir yaklaşımı benimsediğinde, kontrol ve disiplinin daha az olduğu bir tavır sergilendiği görülmektedir. Yine bireyselliğin ön planda tutulduğu kültürlerde, bağımsızlık, girişimcilik, kişisel bağlar ve yeterliliğin desteklenmesi yapılan araştırmalarla desteklenmektedir. Toplumsallığı ön plana çıkaran kültürlerde ise disiplin, bağlılık, otoriteye saygı ve kontrol mekanizmalarının daha çok olduğu, çocuğun yetiştirilmesinde ebeveynin rolünün daha baskın ve sert olduğu, ebeveynin kısıtlayıcı, müdahaleci ve baskıcı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Gonzalez, Greenwood ve WenHsu'ya (2001) göre de, ebeveyn tutumlarını etkileyen etmenlerin en önemlisinin içinde bulunduğu kültüre ait özellikler geldiğini söylemişlerdir. Anne baba tutumunun ve davranışları, etnik özellikler, kültürel yapı ve sosyo-ekonomik düzeyden doğrudan etkilenmektedir.

Gunnoe, Hetherington ve Reiss'e (1999) göre, ailenin sahip olduğu yaşam standartları, değerleri, çocuk yetiştirmedeki amaçlanan hedefleri, inançları, inançları yaşama şekilleri ve yoğunluğu; ebeveynini çocuğuna ilişkin tutumlarını doğrudan etkilemektedir. Gtingormtiq'e (1990) göre; ailede bireylere düşen görevler, içinde bulundukları toplumun yapısından ve gelenek ve göreneklerinden etkilenir. Sürekli

ve hızlı değişimin yaşıandığı günümüz toplumlarında kültürel yapıdaki farklılık anne ve babalık rollerini de değişime yol açmaktadır.

Azınlıklar ve sosyo-ekonomik açıdan düşük gelir düzeyinden gelen ailelerle çalışan Medora, Wilson ve Larsson'a (2001) göre, anne babanın çocuğuna yönelik tutum ve davranışı kültürel normlar ve beklentiler tarafından fazlasıyla yönlendirilebilmektedir. Özellikle azınlık grupları için yaşam koşulları stresli, zor ve yetersiz bir şekilde sürebilmektedir. Bu koşullar, anne baba çocuk ilişkisini olumsuz yönde etkilemektedir. İhmal ve istismar maruz kalan örneklerde azınlık ve düşük sosyo-ekonomik seviye bakımından düşük olan gruplarda daha sık bir şekilde rastlanmaktadır. Araştırmacılara göre, sosyal destek yetersizliği, geçimsizlik, düşük gelir, çok sayıda çocuğa sahip olma, davranış problemleri ve problemli çocuğa sahip olma gibi nedenler de ebeveyn çocuk ilişkisini olumsuz yönde etkilemektedir. Kendi özelliklerini korumaya çalışarak yeni bir kültür içinde yaşamaya çalışmak stresli bir yaşamı uyum problemlerini de ortaya çıkarmaktadır.

Türk ailesinde çocuğun ele alış biçimini ortaya koyan önemli çalışmalardan biri Kağıtçıbaşı (1987, 1993) tarafından yapılan "Çocuğun Değeri" isimli çalışmasıdır.. Bu çalışma sonucunda, çocuğun ekonomik; maddi, faydacı ve psikoloji değeri ön plana çıkmaktadır. Maddi değer, ekonomik kazanç ve gelecek güvencesi anlamına gelmektedir. Araştırma sonuçlarına göre çocuktan beklenen; bağımlı olması, itaat ve söz dinlemesidir. Erkek çocuk kız çocuğuna göre tercih edilmektedir. Bu nedenden dolayı kız çocukları kendilerinin değersiz olduğunu düşünerek düşük benlik algısı geliştirmektedirler. Bu tarz ailelerde kızların erkeklere göre daha koruyucu, baskıcı, kontrol altında yetişmelerinden dolayı, ezik, bağımlı, tutucu, güvensiz, girişim ruhu düşük bir kişilik geliştirmektedir. Bu araştırmanın bulgularına göre ailenin eğitim ve ekonomik özellikleri yükseldikçe çocuğa ait psikolojik değeri ve önemi de yükselmektedir (Akt: Akba, 1994).

Anne babanın çocuğuna karşı yaklaşımını belirleyen bir diğer önemli faktörde anne babanın çocuk büyötmeye ve ona yönelik düşünce, örf ve inançları da yönlendirmektedir. Bunun yanında anne babanın kişilik yapıları da çocuğuna yönelik tutum ve davranışları etkilemektedir (Metsapelto, Pulkkinen ve Poikkeus, 2001). Belsky (1984). Anne Babanın tutumlarında belirleyici olan faktörler arasında:

psikolojik açıdan sağlıklı olup olmadığının, anne babanın kişisel yeterliliğinin, anne babalığa ilişkin deneyiminin ve kendi yaşadıkları çocukluk deneyimlerinin önemli olduğunu vurgulanmaktadır (Akt: Bluestone, Tamis-Le Monda, 1999).

Yavuzer'e (1990) göre; anne babanın çocuklarına yönelik tutumlarının öğrenme şekillerinin nasıl oluştuğuna dikkat edilmelidir. Ebeveynlerin beklentilerine göre çocuğun cinsiyeti, çocuğun özellikleri, çocuklarının sayısı, çocukluklarında kendi ebeveynleriyle olan yaşam deneyimleri ve ilişkileri, karı- koca arasındaki ilişkinin özellikleri ve birbirlerine yaklaşımları anne baba tutumlarını etkileyen faktörler arasında sayılabilir. Tüm bunlar düşünüldüğünde anne baba tutumları bir çok karmaşık durumdan etkilenen ve buna göre şekillenen karmaşık bir kavram olduğu söylenebilir.

4.2. YAPILMIŞ ARAŞTIRMALAR

4.2.1. Yurt İçinde Yapılan Araştırmalar

0-4 Yaş Anne Çocuk Eğitimi Programı 0-4 yaş grubunda çocuğu olan anneleri 1993 yılından itibaren eğitmeye başlamış, 2003 yılından itibaren 0-6 yaş Aile ve Çocuk Eğitimi Programı şeklinde de uygulanmaya başlanmıştır. Programın amacı çeşitli konularda bilgilendirme ve bilgilerin davranışa dönüşmesidir (Akt. Şahin ve Özyürek, 2010).

Ülkemizde en uzun süreli etkileri inceleyen eğitim programı Türkiye Erken Geliştirme (TEG) Projesidir. Bu proje bağlamsal bir yaklaşım olup, müdahale hedefi sadece çocuklar değil, birbiri ile ilişkili olan aile üyeleri de olmuştur (Kağıtçıbaşı, 2007).

Coşkun (2008) tarafından, 78 ebeveynin katılımıyla 15 oturumda gerçekleştirilen ve ebeveyn-çocuk etkileşimlerini içeren videoların izlenerek çocuk yetiştirmeye ilişkin kavramlar hakkında tartışmalar yapılarak uygulanan ebeveyn eğitimi programının, çocuklardaki dışsallaştırılmış davranışların azaltmasına etkili olduğu ancak olumlu sosyal davranışlarını arttırma konusunda orta düzeyde bir etkisi olduğu gösterilmiştir.

Öğretir ve Demiriz (2009) çalışmalarında anne ev ziyareti eğitim programının an-nelerin tutumlarına etkisini ele almışlardır. Çalışmaya iki dört yaş arası çocuğu olan 110 anne katılmıştır, bunlardan elli beşi deney, elli beşi kontrol grubunu oluşturmuştur. Deney grubunda yer alan annelere her hafta 45 dakika süren on hafta boyunca “Anne Ev Ziyareti Eğitim Programı” uygulanmıştır. Ön test son test ölçüm aracı olarak annelere “Kişisel Bilgi Formu”, “Hammel Anne Tutum Testi” ve “Empatik Eğilim Ölçeği” uygulanmıştır. Programa katılan annelerin otoriter, aşırı koruyucu ve tutarsız tutumlarında düşüş olduğu, çocuklarına yönelik demokratik tutumun arttığı görülmüştür, kontrol grubunda bulunan annelerin çocuklarına takındıkları davranışlarda önemli bir farklılık olmadığı bulunmuştur.

Türe (2010) araştırmasında, 8-12 yaş aralığında DEHB tanısı alan çocukların, değişik anne tutumlarına göre benlik saygı düzeylerini ortaya çıkarmayı amaçlamıştır. Araştırmada çocukların benlik saygısı düzeyleri Piers-Harris’in Çocuklarda Öz-Kavramı Ölçeği ile belirlenmiştir. Araştırma sonuçları PARI alt boyutları doğrultusunda ele alındığında; annelerin aşırı koruyuculuk, ev kadınlığını reddediş ve evlilik çatışması-geçimsizliği tutumları arttıkça çocukların benlik saygısı düzeylerinin düştüğü görülmüştür. Annelerin demokratik bir tutum gösterme düzeylerinin artmasının, çocukların benlik saygısı düzeylerini de arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır. Ancak annelerin sıkı disiplin uygulama tutumu sergilemeleri ile DEHB tanısı alan çocukların benlik saygısı düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Çağdaş ve arkadaşları (2010) tarafından annelere verilen etkili annelik eğitiminin, annelerin benlik saygılarına ve anne çocuk ilişkilerine etkisi incelemişlerdir. Programa katılan annelere yönelik on üç hafta eğitim düzenlenmiştir. Eğitimler sonrasında, kontrol grubu ile karşılaştırılan deney grubunun, benlik saygıları ve aile çocuk ilişkilerinin olumlu yönde değiştiği ve eğitimin annelere olumlu yönde katkıda bulunduğu ortaya konmuştur.

Uğur (2010) çalışmasında, yetişkinlik dönemindeki saldırganlık düzeyi ile güvenli bağlanma, kaçınan bağlanma, güvensiz bağlanma, duygusal ihmal, fiziksel ihmal, duygusal istismar, fiziksel istismar ve çocukluk çağı travmaları toplamı arasında ilişki bulmuştur. Kaçınan bağlanma çocukluk çağı travmalarının tüm alt boyutlarıyla ilişkili bulunurken, kaygılı bağlanma sadece cinsel istismar ve çocukluk çağı travmaları toplam puanı ile ilişkili bulunmuştur. Saldırganlık düzeyi erkeklerde daha fazla olarak belirlenmiştir.

Akgün ve Yeşilyaprak (2010) çalışmalarında oyuna dayalı ebeveyn eğitim programı uygulamışlardır. Program sonucunda çocukların sosyal becerilere uygun olarak beklemeyi öğrendikleri, sınırlara kolay uyum gösterdikleri, duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade edebildikleri, seçenekleri değerlendirmede ve kararları almada daha iyi katılım sağladıkları belirlenmiştir.

Keskin ve arkadaşlarının (2010) yapmış olduğu çalışmada, zihinsel engelli olan anne babaların yaşadığı kaygı ve bu kaygı ile baş etme yollarını ortaya konduğu ve zihinsel engelli çocuğu olmak anne-baba tutumlarında nasıl etkisi olduğu incelenmiştir. Çalışma sonunda çalışmaya katılan annelerde aşırı annelik yönünün baskın olduğu bulunmuştur.

Bayrak (2011), 10-12 yaş öğrencilerin saldırganlık eğilimleri ve bunları belirleyen etmenlerin belirlenmesi üzerine bir çalışma yapmıştır. Çalışmada, öğrencilerin saldırganlık puan ortalamalarının; cinsiyet, kronik hastalık varlığı, aile içerisinde çocuğun kararlara katılımı, ebeveynlerin eğitim durumu, çocuğa öfkelenindiklerinde verdikleri tepkiler, birbirlerine kızdıklarında gösterdikleri tepkiler, çocuğa ceza vermeleri, çocuğa karşı tutumları ve babanın sigara kullanımı ile istatistikî düzeyde anlamlı ilişkisi olduğu tespit edilmiştir.

Bacı (2011), ergenlerin saldırganlık davranışlarının önlenmesi amacıyla hazırlamış olduğu eğitim programını, ilköğretim 8. sınıf çocuklarına uygulamıştır. Programda, öfke kontrolü ve çatışma çözme becerilerine yer verilmiştir. Çalışmada, iki deney ve iki kontrol gruplu ön-test, son-test uygulamasına dayalı deneysel desen kullanılmıştır. Geliştirilen, Çocuk ve Ergenlerde Şiddet ve Saldırganlığı Önleme Programı 12 oturum şeklinde uygulanmıştır. Eğitimler sonrası deney gruplarının

saldırganlık puanları, kontrol grubuna göre anlamlı düzeyde düşük olarak bulunmuştur.

Akcan'ın (2012), kontrol grubu (n:45) ve girişim grubu (n:45) olmak üzere bir ilköğretim okulunun ana sınıflarına kayıtlı 90 çocuk ve aileleri üzerine yaptığı çalışmada, çocuklara ve ailelerine 12 haftalık eğitim programı uygulanmıştır. Uygulamada veriler, ebeveynler ve öğretmenlerden elde edilmiştir. Uygulama sonucunda deney grubundaki çocukların; Dışsallaştırılmış Davranış Ölçeği Saldırganlık sıklık ve alt boyutları, Okul Öncesi Sosyal Davranış Ölçeği Öğretmen Formu Saldırganlık (fiziksel+ilişkisel) ve fiziksel saldırganlık alt boyut puan ortalamalarının, kontrol grubuna göre azalma gösterdiği bulunmuştur.

Ekşi ve Kahraman (2012) tarafından yapılan çalışmada, yedi hafta süren on iki oturumdan oluşan her oturumun yetmiş beş dakika olduğu on kişilik anneye eğitim verilmiştir. Çalışma sonucunda, yapılan aile eğitim programı, evlilik uyumu ve aile içindeki duygusal tepki verebilme becerisini olumlu yönde etkilemiştir. Fakat program, ailenin, davranış kontrolü, problem çözme, iletişim, gereken ilgiyi gösterme, roller ve genel işlevler boyutlarında etkili olmamıştır.

Demircioğlu (2012), 3 farklı yöntemin uygulandığı çalışmasında, yöntemlerin, annelerin çocuk gelişiminde ki etkisi, çocuk büyütme tavırları ile aile işlevleri üzerindeki etkisini incelemiştir. Elde edilen bulgulara göre, programa katılan annelerin aile işlevleri ve çocuk yetiştirme tutumlarının iyi yönde değiştiği görülmüştür.

Mağden ve arkadaşları (2012) tarafından, 2009 ve 2011 yılları arasında annelere yönelik olarak sekiz haftalık eğitim programları planlanarak uygulanmıştır. Yapılan anne eğitim toplantılarının; katılan anneler, aile içerisinde olumlu bir hava oluşturduğu ve aile içi iletişimlerin, toplantılar sonrasında daha sağlıklı olabildiğine dair kanıtlar bulunmuştur.

Kaya ve arkadaşlarının çalışmasında (2012), üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının öğrencilerin problem çözme becerilerine, sosyal kaygılarına ve akademik başarıları üzerine ne gibi bir etkisi olduğunu araştırmıştır. Yapılan araştırma bulgularında, demokratik tutumu yüksek olan, akademik başarıları iyi olan, sosyal kaygısı olmayan, sorun çözme becerisi yüksek olan çocukların aileleri genelde

eğitim düzeylerinin de yüksek olduğu görülmüştür. Akademik başarısı ve sorun çözme becerisi düşük, sosyal kaygısı yüksek çocukların aileleri de genelde tutarsız ve ilgisiz olduğu bulunmuştur. Koruyucu tutumda problem çözme becerisinin zayıf olduğu ortaya konmuştur.

Yalçın (2013) tarafından, annelere yönelik olarak, iletişim becerilerini içeren bir eğitim programının uygulandığı çalışma yapılmıştır. Çalışmada, programın annelerin çocuklarına karşı olan davranışlarındaki etki düzeyi araştırılmıştır. Çalışma sonucunda çocukların sorun çözme becerileri ve akademik başarısı yüksek olduğu anne babaların eğitimden olumlu yönde etkilendiği belirlenmiştir.

Özmen (2013) anne-baba eğitim programının, çocukların davranışları ve ebeveynlerin depresyonları üzerine etkilerini incelemiştir. Araştırmaya katılan sekiz anneye yedi hafta süren yedi oturumluk “Anne-Baba Eğitimi Programı” eğitimi verilmiştir. Çalışma bulgularına göre, deney grubundaki ebeveynlerin çocuklarının davranış sorunlarında anlamlı düzeyde azalma olurken, ebeveyn depresyonunda olumlu yönde azalma olduğu bulunmuştur.

Sezer, Kolaç ve Erol’un (2013), yapmış oldukları çalışmada anne-baba tutumları ile çocukların saldırgan davranışları arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Çocukların saldırganlık puanları ebeveynleri demokratik olan anne baba olarak niteleyenler ile otoriter olarak niteleyenlere göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Bağatarhan T. (2013) Ebeveyn Eğitim Programının, eğitim programına katılan ailelerin etkili anne babalık yapabilme becerilerine yönelik öz-yeterliliklerini arttırmada ve bu etkiyi devam ettirme etkililiğiyle ilgili bir çalışma yapmıştır. Araştırma bulguları sonucunda, eğitime katılan ailelerin anne babalık yapabilme becerisi ve öz yeterliliklerinde olumlu yönde artış olduğu bulunmuştur. İzleme testinde ise halen bu etkinin devam ettiği ortaya konmuştur. Annelerin etkili anne babalık yapabilme becerisinde ki öz yeterliliklerinde oluşan artış Ebeveyn Eğitim Programının bir sonucu olduğu söylenebilir.

Ersoy, Kurtulmuş ve Tekin, (2014) 2- 3 yaş çocuğu olan annelere yönelik yapılan Aile Çocuk Eğitimi Programı’nın, annelerin çocuk yetiştirmek için takındıkları tutumlarına ve ev ortamını düzenlenmelerine nasıl bir etkisi olduğunu incelenmek için çalışmayı Ankara da yapmışlardır. Eğitim öncesinde ve sonrasında yapılan test

uygulamalarında annelerin verilen eğitim sürecinden olumlu yönde etkilendiği demokratik tutumun arttığı bulunmuştur.

Uysal (2014) tarafından İstanbul'da sosyoekonomik düzeyi düşük olan 59 kız, 72 erkek çocuk ile çocukların 39 annesini kapsamaktadır. Araştırmada veriler, Purdue Okul Öncesi Çocuklar için Benlik Kavramı Ölçeği (POBKÖ) ve Sosyal Becerileri Değerlendirme Ölçeği (SBDÖ) uygulanmış. Çalışma sonucunda çocukların benlik kavramlarında ve sosyal beceri yönünden olumlu yönde artış olduğu bulunmuştur. Hiçbir eğitimin ve uygulamanın olmadığı kontrol grubunda ise bu gelişmelerin hiçbirinin olmadığı görülmüştür. Ayrıca eğitimin bittikten üç ay sonra yapılan izleme testinde de, eğitime katılan çocukların kazanılan sosyal beceri ve benlik kavramını koruduğu ortaya konmuştur.

Sayın (2014) yapmış olduğu çalışmada Çocuklarda Saldırgan Davranışları Önleme Ebeveyn Eğitim Programı hazırlamıştır. Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Gelişim Polikliniği'ne başvuran, çocuklarında saldırgan özellikleri olduğunu söyleyen ve programa yirmi anneye on üç hafta süre ile eğitim programı uygulamıştır. Programın etkililiğini değerlendirmek için 20 anne ve 13 çocuktan oluşan kontrol grubunu oluşturulmuştur. Araştırma da yer alan annelere, Aile Değerlendirme Ölçeği, Evlilik Uyumu Ölçeği, Güç ve Güçlükler Anketi ile Anaokulu ve Anasınıfı Davranış Ölçekleri uygulanmıştır. Aynı ölçme araçları eğitim tamamlandıktan iki ay sonra izleme testi çalışmasında yalnızca deney grubuna uygulamıştır. Çalışmanın sonucunda, çocukların dışsallaştırılmış ve içselleştirilmiş davranışlarının yanı sıra, sosyal becerileri, güçleri ve güçlükleri üzerine anlamlı düzeyde etkili olduğunu ortaya koymuştur. Program ailenin işlevleri ve eşlerin evlilik uyumları üzerine de istatistiki düzeyde anlamlı etkileri olduğu ortaya konmuştur.

Bu bulgular alanda yapılan diğer çalışmalarla da benzerlik göstermektedir.

2.3.2. Yurt Dışında Yapılan Araştırmalar

Çocuk yetiştirme tutumlarına yönelik ilk çalışmaları yapıp bu alanda öncülük eden Baumrind'in çalışmasıdır. Baumrind (1968 - 1978), (Akt., Sipahioğlu, 2002), daha sonrasında yaptığı çalışmalarda, bu dört boyutu temel alarak üç anne-babalık olarak ortaya koymuştur. Otoriter, demokratik ve izin verici olarak isimlendirmiştir.

Madden ve Levenstein (1984)'in araştırmasında, Anne Çocuk Uygulama Programının (MCHP) dokuz yıl boyunca gözlemleyerek sonuçlarını incelemiştir. Bu programda iki dört yaş arası çocuğu olan alt sosyo-ekonomik düzeyde ki ailelerin anne çocuk etkileşimini destekleyip arttırmak ve sosyo-ekonomik düzeyin çocuklar üzerinde ki olumsuz etkiyi azaltmaya yöneliktir. Her yıl düzenli olarak otuzar dakikalık kırk altı ev ziyareti düzenlenmiş. Eğitimin ilk haftasında ev ziyaretlerine kitap oyuncak vb. götürülmüş ve uygulayıcı anneye model olmuş ve annenin de sürece etkin katılımı teşvik edilerek dahil edilmiştir. Daha sonraki haftasında ise uygulayıcı bir önceki haftadaki yapılan etkinliklerle ilgili olarak aileyi gözlemlemiş ve geri bildirim vermiştir. Programın bulguları ele alındığında çocukların bilişsel olarak gelişimlerinde iyi yönde gelişmeler olduğu ve annelerin çocukları ile sözel iletişimleri eskiye oranla daha iyi olduğu ortaya konmuştur.

Meksika'daki ulusal eğitim projesinde sosyo-ekonomik düzeyi düşük ailelere yönelik uygulayıcıları ebeveynleri çocukların gelişimine rehberlik etmek ve eğitmek için evlere gönderdikleri projede: Eğitimciler anne babalara; çocukların beslenmesi, sağlıklı yaşam, çocuk büyüme de ki gelişim evreleri vb. konularında eğitip rehberlik etmişlerdir. Düzenli olarak yapılan aile eğitimlerinin yanında eğitimciler düzenli olarak hafta da bir kez olmak üzere yapılan ev ziyaretinde çocuk bakımı ile ilgili ailelere bilgi vermişlerdir. Çalışma sonucunda anne babaların çocuklarına yaklaşımda bulundukları tutumların olumlu yönde değiştiği ortaya konmuştur (Young,1996).

Charles ve diğerleri (2001) çalışmalarında, davranış problemleri olan, 1-3 sınıflar arasında 238 erkek çocuk ile boşanmış annelerini araştırmanın örneklemine almışlardır. Uygulanan anne eğitiminin ardından, eğitimin olası etkilerini değerlendirmek amacıyla başlangıçtan 30. aya kadar 5 kez değerlendirme yapılmıştır. Anne eğitiminin, pozitif disiplin, pozitif ebeveynlik ve çocukların karşıtlık davranışı üzerine olumlu etkileri olduğu görülmüştür. Deney grubundaki çocukların karşıtlık davranışları izlemde müdahale sonrası düzeyde sabit kalırken, kontrol grubundaki çocukların davranışları daha olumsuz olmuştur.

Patterson ve diğerkleri (2002) tarafından, davranış problemleri gösteren deney grubu çocukların ebeveynlerine, 10 haftalık ebeveyn eğitimi uygulanmıştır. Programlar bittikten sonra yapılan değerlendirme sonucunda, çocukların davranış problemlerine ek olarak bazı mental problemlerinde de olumlu gelişmeler belirlenmiştir. Eğitim sonrası ortaya çıkan bu olumlu durum, 6 ay sonraki izlem evresinde de anlamlı şekilde devam etmiştir.

Reid ve arkadaşları (2004) tarafından, Head-Start sınıflarında Incredible Years ebeveyn eğitim programının etkililiği değerlendirilmiş ve 882 çocuğun annesi 49 eğitime alınırken, eğitime katılmayan anneler ise kontrol grubu olarak belirlenmiştir. Durumsal eşitleme modeli (SEM) uygulanarak eşitleme yapılmıştır. Analizler sonucunda, programın etkilerinin, çocukların eğitimler öncesi olumsuz davranış düzeyleri ve annelerin ebeveynlik beceri düzeylerine bağlı olduğunu ortaya koyulmuştur. Ebeveyn eğitimleri öncesi yüksek düzeyde davranış problemi olan çocuklar ile ebeveynlik becerileri düşük düzeyde olan anneler, programdan daha yüksek oranda faydalanmışlardır. Sonuçta çocukların davranış problemlerinin düzelmesi annelerin programa katılımlarıyla ilişkili olup müdahale uygulanan annelerin kritik ebeveynlik becerilerini düzenleme başarısı gösterdikleri belirlenmiştir.

Valdez, Carlson ve Zager (2005), meta analiz çalışmasında, 19 ebeveyn eğitimini ve 5 aile müdahale programını incelemişlerdir. Bu çalışmalardan ikisi okullarda çocukların davranış değişikliği yaratmasında etkili olmuş, birkaç diğeri de umut vaat edici olmuştur. Ancak bütün bu çalışmalarda çocuk ebeveyn ilişkileri ve aile içi ilişkiler olumlu yönde etkilenmiştir. Genel olarak ebeveyn eğitimlerinin çocukların davranış problemlerine olumlu etkileri vardır (Akt. Rhee, 2008).

Reyno ve McGrath (2006), yaptıkları meta-analizde, 1980-2004 yılları arasında yapılmış ebeveyn eğitime ilişkin araştırmaları incelemişlerdir. Yapılan araştırmalardan yola çıkarak ebeveyn eğitiminin sonuçlarına etki eden değişkenler belirlenmeye çalışılmıştır. En fazla göze çarpan ve ebeveyn eğitimlerinin sonuçlarını etkileyebilecek değişkenler olarak, sosyo-ekonomik düzey ve annenin mental sağlığı belirlenmiştir.

Turner ve Sanders (2006) tarafından yapılan bir başka çalışmada, uygulanan ebeveyn eğitim programı sonunda çocukların olumsuz yöndeki davranışları istatistiki olarak anlamlı bir şekilde azaldığı olduğu ve bu çalışmada 6 ay sonra tekrar test uygulandığında olumlu yönde devam ettiği belirtilmiştir.

Jones ve diğerleri (2007) tarafından, İnanılmaz Yıllar ebeveyn eğitim programının uygulandığı çalışmada, müdahale uygulanan, deney grubu ebeveynlerin çocuklarının, hiperaktivite semptomlarına ilişkin güçlükleri, kontrol grubu ebeveynlerin çocuklarına göre anlamlı düzeyde azalma göstermiştir.

Kim ve diğerleri (2008) çalışmalarında, İnanılmaz Yıllar Temel Ebeveyn Eğitim Programını kullanmışlardır. Uygulanan eğitimler sonucunda örnekleme yer alan çocukların sosyal beceri düzeylerinde, eğitimler öncesine göre anlamlı düzeyde artma olduğu gösterilmiştir.

Sanders ve arkadaşları (2008), 2-9 yaş arası çocuğu olan 454 ebeveyn ile televizyon programı üzerine yaptıkları web destekli ebeveyn eğitimi sonrasında, çocuklardaki mevcut akran uyuşmazlığının azaldığını ifade etmişlerdir.

Kaminski, Valle, Filene ve Boyle (2008) 45'i rastlantısal kontrollü denemeler olan 77 ebeveyn eğitim programını inceledikleri çalışmada programların ebeveynlerin davranışlarına etkilerine bakıldığında en çok etki ettikleri alanlar çocuklarla olumlu etkileşimler, duygusal iletişim becerileri ve yeni becerileri eğitim ortamında çocukları ile birlikte pratik etmeleri olarak tespit edilmiştir. Programların çocukların davranışlarına etkilerine bakıldığında ise çocukların sosyal becerilerine en az etkide olduğu öne sürülmüştür. Ebeveyn eğitim programları ebeveyn davranışlarını değiştirmede, çocukluk problemlerini erkenden önlemede etkili olmuştur. Pozitif ebeveyn etkileşimlerini ve duygusal iletişimi arttırmak, mola ve tutarlı disiplini öğretmek, ebeveynlerin yeni becerileri kullanmalarını sağlamak sonuçlarda en etkili yöntemler olarak saptanmıştır. İlginç bir bulgu da genel olarak sadece ebeveynlerin eğitim aldığı programların, çocuğun da ayrı olarak eğitime tabi olduğu bütünsel programlara göre daha etkili sonuçlar doğurmasıdır (Akt. Rhee, 2008).

Piquero ve diğerleri (2009) araştırmalarında, erken dönem anti-sosyal davranış, suç ve suça yönelik yaşam için temel bir risk faktörüken, yine erken dönem

ebeveyn eğitimi ise gelişmiş bir müdahale çabası olarak ele alınmaktadır. Yapılan araştırmada erken dönem ebeveyn eğitimi küçük çocuklardaki davranış problemlerini azaltmada etkili bir yöntem olarak belirlenmiştir.

NICH ve Human Development'dan 1364 çocuğun verileri toplanarak gerçekleştirilen araştırmada birinci, üçüncü ve beşinci sınıf çocuklarının akademik ve sosyal gelişimlerine ebeveyn katılımının etkileri incelenmiştir. Araştırmada çocukların birbirleri arasındaki ve farklı gelişim dönemlerindeki değişimlere çocukların karneleri, ebeveyn ve öğretmenlerin raporlarına dayanan sosyal beceri ve problem davranışları kullanılarak bakılmıştır. Çocukların farklı gelişim dönemlerindeki ve çocukların birbirleri arasındaki farklara bakıldığında aile katılımı yüksek seviyede olduğunda, hem sosyal becerilerin geliştiği hem de daha az problem davranışları olduğu saptanmıştır. Aile katılımının akademik başarıya olan katkısı ise çok fazla olmamıştır (El Nokali, Bachman, Votruba-Drzal, 2010).

Hawlheg ve arkadaşları (2010) Triple P programının uygulandığı bir çalışmada, ebeveyn eğitimlerinin ardından, çocuklardaki dışsallaştırılmış ve içselleştirilmiş davranış problemlerinde anlamlı düzeyde azalma olduğunu ortaya koymuşlardır. Eğitimlerden 2 yıl sonra yapılan izlem çalışmasında da bu olumlu durumun devam ettiği gösterilmiştir.

Carter ve Arkadaşları (2011), yılında yaptıkları otistik çocuklu ailelere ve çocuklarına düzenledikleri anne baba ve ev tabanlı aile eğitim programında çalışma grubu 28 otistik tanısı almış çocuk, 28 otistik çocuğu olan aile ve 29 kişilik kontrol grubundan oluşmaktadır. Ailelere 12 aylık eğitim programı uygulanmıştır. Programda ön test son test çalışması yapılmıştır. Program sonunda ailelerde bazı sosyal ve iletişim becerilerinin daha iyi olduğu, ebeveynlik yetkinliği ve yaşam kalitelerinin arttığı bulunmuştur.

Webster-Stratton (2011) çalışmasında, İnaniılmaz Yıllar Programını kullanarak karşıtlık ve dikkat eksikliği hiperaktivite tanısı olan 4-6 yaş grubu, 99 çocuk ve ebeveynlerine müdahale uygulamıştır. Eğitimler sonrası anneler uygun ebeveynlik davranışlarında artış, sert disiplin uygulamalarında azalma belirtirken, babalar ebeveynlik davranışlarında bir değişimden söz etmemişlerdir.

Lakes ve arkadaşları (2011), CUIDAR adlı 10 haftalık ebeveyn eğitim programının uygulandığı ve çocukların güçleri ve güçlükleri üzerine ebeveyn eğitimi etkisinin değerlendirildiği çalışmada, ebeveyn eğitimi sonrası GGA'nın güçlükler alt boyutlarının tamamında anlamlı düzeyde azalma olduğunu tespit etmişlerdir.

Tomris (2012) tarafından yapılan çalışmada, öğrencilerin davranışlarında gözlenen değişimlere ilişkin hem öğretmenler ve veliler hem de rehberler olumlu geri bildirimlerde bulunmuşlardır. Veliler program sayesinde çocukları ile daha nitelikli zaman geçirme fırsatı elde ettiklerini belirtmişlerdir.

Castro ve arkadaşları (2013), Sosyoekonomik durumlarına göre çocukta Şiddet davranışı ebeveyn eğitiminin etkililiği üzerine yapılan meta analizde ebeveyn eğitimlerinin sosyoekonomik durumlarına göre ailelerin faydalanma derecelerini ölçmeye çalışmışlardır. Dezavantajlı aile sosyoekonomik statüsünün genellikle ebeveyn eğitim programının etkililiğini azalttığı varsayıldığı düşünülmektedir. Yapılan ebeveyn eğitiminde dezavantajlı ailelerin diğer ailelere göre eğitimden faydalanmalarının ilk başlarda aynı seviyede etkili olduğu ancak izleme testlerinde az faydalandıkları etkisinin diğer ailelere göre azaldığını, ancak azda ola etkisinin devam ettiği, dezavantajlı aileler eğitim kazancını koruması daha zor gözüktüğü daha uzun süreli aile desteğinin gerekli olabileceğini düşünmektedirler.

Aman ve Arkadaşları (2015), Otizm Spektrum bozukluğu olan çocuklara ve ebeveynlerine yapılan eğitimin etkililiğini inceledikleri çalışmada 2010-2014 yılları arasında yapılan çalışma da 89 ebeveyne 11 temel, 2 isteğe bağlı oturum, 2 telefon güçlendirici ve 2 ev ziyareti gerçekleştirilmiş. Eğitim sonunda ailelerde yıkıcı davranışlara tepki verme ve olumlu tepki verme de ebeveyn eğitiminin etkili olduğunu bulmuşlardır.

Bu bulgular alanda yapılan diğer çalışmalarla da benzerlik göstermektedir.

BÖLÜM 3

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, evren ve örneklem, zaman çizelgesi, veri toplama araçları ve veri çözümleme teknikleri yer almaktadır.

3.1. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni İzmir ili Aliağa ilçesindeki tüm okullardaki çocukların aileleri, örneklemi ise deney grubu için 7–19 yaş aile eğitiminin yürütüldüğü Aliağa Namık Kemal İlkokulunda gönüllü anneler ve kontrol grubu ise bu çalışmanın yapılmadığı diğer aileler olmuştur.

3.2. Veri Toplama Araçları

Araştırmada, Bulut (1990) ‘un Türkçe uyarlaması yaptığı “Aile Değerlendirme Ölçeği”, Le Compte, Özer ve Küçük (1978) tarafından Türkçe uyarlaması yapılan “Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)”, araştırmacı tarafından hazırlanan ve 10 uzman görüşü alınarak yeniden düzenlenen “Soru Listesi” ile bazı demografik bilgilerin toplanmasına yardımcı olması için araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.2.1. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği

Araştırmada ailenin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacıyla kullanılan ölçeğin asıl formu İngilizcedir (Parental Attitude Research Instrument,PARI) ve 1958 yılında E.S. Schaefer ve R.Q. Bell tarafından geliştirilmiştir. Ülkemizde Türkçe uyarlamasını Lecompte G.,Lecompte A. ve Özer S. (1978) yapmıştır.

Ölçeğin 60 maddesi ve beş alt testi vardır.

Aşırı koruyucu annelik Annelerin çocukların hayatına sürekli müdahale etmesini içerir. Çocuğunu sürekli kontrol, çocuktan çalışkan olmasını isteme, çocuğun aileye bağımlı olması, söylemeden çocuğun anlamasını bekler, çalışkan olmasını istemek gibi sorular yer alır (16 madde, madde numaraları: 1, 3, 4, 7, 11, 12, 14, 26, 27, 28, 32, 34, 36, 46, 51, 57).

Demokratik tutum ve eşitlik tanıma: Çocuğa fikirlerini açıkça ifade etmesi ve desteklenmesi, onunla arkadaş olmak ve birçok şeyi paylaşabilmeyi içermektedir. (9 madde, madde numaraları: 2, 13, 18, 22, 29, 37, 44, 45, 59)

Ev kadınlığı rolünü reddetme: Annenin ev kadınlığı rolünü beğenmeme isteksizliğini ortaya koyan; çocuğun bakmak istememe, öfke sorunları vb. gibi annenin kendi annesine ya da başkalarına bağımlılığı destekleyen maddelerden oluşmaktadır. (13 madde, madde numaraları: 6, 9, 16, 17, 21, 23, 31, 38, 41, 42, 49, 52, 55)

Geçimsizlik: Eşin umursamazlığı, aileye yardımcı olmayışı eşler arası çocuk yetiştirme sorunları yer alır (6 madde, madde numaraları: 8, 19, 33, 40, 48, 54).

Artık boyut yada sıkı disiplin: Daha çok çocuğun olumsuz yetiştirilme tarzına işaret eder. Sert bir disiplin anlayışı ile çocuğu zorlama, cinsel davranışı bastırma, saldırganlığı bastırma ve anne babaya koşulsuz itaati belirten sorular yer alır (16 madde, madde numaraları: 5, 10, 15, 20, 24, 25, 30, 35, 39, 43, 47, 50, 53, 56, 58, 60) (Le Compte; Le Compte ve Özer, 1978).

Hazırlanan ölçek dörtlü Likert Tarzı'ndadır. Oluşturulan maddeler davranış biçimleri şeklindedir ve her bir davranış biçiminin karşısında cevaplayıcıların seçecekleri, sıklık oranlarına göre farklılaşan 4 seçenek bulunmaktadır. Her madde için bu seçeneklerden biri işaretlenmektedir 1 puan "Hiç uygun bulmuyorum"; 2 puan "Biraz uygun buluyorum"; 3 puan "Oldukça uygun buluyorum"; ve 4 puan "Çok uygun buluyorum" şeklinde puanlanmaktadır. Ancak 22. Ve 44. Sorulara verilen yanıtlar tersine göre puanlanır. Böylece yanıtlayan anne-babaların, bahsedilen davranışı ne sıklıkta yaptıklarını ifade etmeleri sağlanmıştır. Her boyutun temsil edildiği alt test için ayrı puan elde edilir. Her alt test toplam puanının yüksekliği o boyutta yansıtılan tutumun onaylandığını gösterir.

PARI ölçeğinin ülkemizdeki ilk uyarlama çalışmaları Le Compte, Le Compte ve Özer (1978) tarafından yapılmıştır. Bu çalışmada ölçekteki madde sayısı 60'a indirilmiş ve üç hafta ara ile yapılan test-tekrar-test yöntemiyle güvenirlik katsayıları .58 ve .88 olarak bulunmuştur. Alfa güvenirlik katsayısı ise .64 olarak saptanan ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğuna karar görülmüştür. Kavramsal geçerlilik için yapılan faktör analizinde ölçek beş faktöre bölünmüştür.

PARI, 1978'den günümüze bir çok araştırmada kullanılmış, geçerliliği ve güvenilirliği kabul edilebilir düzeyde olan bir ölçme aracı olmasından dolayı bu araştırmada herhangi bir ön çalışma yapılmadan uygulama yapılmıştır.

3.2.2. Aile Değerlendirme Ölçeği

Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) Amerika Birleşik Devletlerinde Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiş olan, ailenin işlevlerini hangi konularda yerine getiremediğini veya getirebildiğini konusunda genel bir değerlendirme yapabilmek ve sorun alanlarını belirlemeye yönelik yapılmış bir ölçme aracıdır. Türkçe uyarlamasını Bulut (1990) yapmıştır. Bu ölçek ailenin yapısal ve örgütsel özelliğini ve aile üyeleri arasındaki etkileşimin sağlıklı ve sağlıksız olup olmadığını ortaya çıkarabilecek özelliktedir (Bulut, 1990). ADÖ yedi alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlardan altı tanesi aile işlevlerindeki sorun alanlarını tek tek ele almaktadır. Yedinci alt ölçek ise ailenin sağlıklı olup olmadığını genel olarak değerlendirmektedir.

Alt ölçekler, madde numaralı ve Bulut'un tanımlanması aşağı da verilmiştir.

Problem Çözme (6 madde): Bir problemin ortaya çıkışından çözülmesine kadarki süreci kapsar, problemin tanımlanması, alternatif çözümlerin geliştirilmesi, uygun iletişimin kurulması, bir çözümün bulunup değerlendirilmesi, uygulanması ve izlenmesini içine alır. (madde numaraları: 2, 12, 24, 38, 50, 60)

İletişim (9 Madde): Aile üyeleri arasındaki bilgi alışveriş biçiminde tanımlanabilir. Aile içinde sağlıklı iletişim dolaysız doğrudan uygun bir şekilde ifade etmeyi sağlıksızlık ise dolaylı yoldan ve az kurulmasını gösterir. Aile içinde birbirlerine doğrudan ve sağlıklı iletişim kurmaları ve kendilerini doğru ifade edebilmeleri üzerine durur. (madde numaraları: 3, 14, 18, 22, 29, 35, 43, 52, 59)

Roller (11 madde): Roller alt ölçeği aile içinde ki kişilerin görevlerini doğru olarak dağıtılması ve doğru bir şekilde üstlenip yerine sağlıklı bir şekilde getirilip getirilmediğini ölçer. (Madde numaraları: 4, 8, 10, 15, 23, 30, 34, 40, 45, 53, 58)

Duygusal tepki verebilme (6 madde): Ailedeki bireylerin her tür duruma karşı uygun davranışı ve duyguyu yansıtması ve ifade etmesidir. Burada sevinç, eğlenme

gibi olumlu duyguların yanında; öfke, kıskançlık, kaygı gibi olumsuz durumları da ifade etmektedir. Yani eğer aile bu işlevini sağlıklı ifade ediyorsa aile deki herkes duygularını sözle ya da davranışla uygun bir şekilde ifade ediyor demektir. (madde numaraları: 9, 19, 28, 39, 49, 57)

Gereken ilgiyi gösterme (7 madde): Bu alt ölçek aile bireylerinin birbirlerine gösterdiği ilgi ve sevgiyi içerir. Az ve çok çocuğu ile ilgilenen anne baba işlevini yerine getiremiyor. Sağlıklı aile bireyleri birbirlerine yeterince ilgilenir. Az ilgi birbirlerini sevmediğini çok ilgi ise birbirlerine bağımlı olmaları anlamına gelir bu iki durum da aile işlevini yerine getirmediğini gösterir. (madde numaraları: 5, 13, 25, 33, 37, 42, 54)

Davranış kontrolü (9 madde): Bireylerin farklı durumlarda nasıl davranacaklarını kuralları önceden bilmelerini beklenir. Esnek yapıdan oluşan davranış kontrolü en sağlıklı sert ve net yani kaosu bir davranış kontrolü en sağlıksızdır. Aile içinde katı ya da çok serbest ve düzensiz ya da kaos olması sosyal ve psikolojik tehlikenin artışı olarak görülür. (Madde numaraları: 7, 17, 20, 27, 32, 44, 47, 48, 55)

Genel işlevler (12 madde): Bu boyut, yukarıdaki ifade edilen altı boyutu da birleştirici bir şekilde bilgi toplamayı amaçlamaktadır. (madde numaraları: 1, 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36, 41, 46, 51, 56)

3.2.2.1. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Uygulanması Puanlanması ve Değerlendirilmesi

ADÖ on iki yaş üstü bütün aile üyelerine bireysel uygulanabilecek bir özelliktedir. Ölçeğin başında bir yönerge bulunmaktadır. Aile üyesinden son sekiz haftayı dikkate alarak maddeleri dikkatlice okuması onun ailesi için ne kadar uygun olduğunu işaretlemesi istenir. Ölçeğin uygulanmasında ortalama cevap süresi 20 – 30 dakika olduğu gözlemlenmiştir. Uygulanma sürecinde herhangi bir problemle karşılaşılmamıştır. Bu çalışma da ölçek 23 örneklem grubu 23 kontrol grubu olmak üzere toplam 46 anneye ön test son test olmak üzere kullanılmıştır.

Hazırlanan ölçek dördümlü Likert Tarzı'ndadır. Oluşturulan maddeler davranış biçimleri şeklindedir ve her bir davranış biçiminin karşısında cevaplayıcıların seçecekleri, sıklık oranlarına göre farklılaşan 4 seçenek bulunmaktadır. Her madde için bu seçeneklerden biri işaretlenmektedir 1 puan "Aynen katılıyorum"; 2 puan

“Büyük ölçüde katılıyorum”; 3 puan “Biraz katılıyorum”; ve 4 puan “Hiç katılmıyorum” şeklinde puanlanmaktadır. Böylece yanıtlayan anne-babaların, bahis edilen davranışı ne sıklıkta yaptıklarını ifade etmeleri sağlanmıştır. Bu şekilde elde edilen puanlar her alt ölçek için toplanır ve ortalaması alınır. Ölçeği oluşturan maddeler iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklılık ve sağlıksızlık gösteren ifadelerdir. Bazı maddelerde “Aynen katılıyorum” seçeneği sağlıklı aile işlevlerini gösterdiği halde, diğerlerinde “Hiç katılmıyorum” seçeneği sağlıklılık göstergesidir. 34 madde sağlıksızlık aile işlevlerini, 26 maddede sağlıklı aile işlevini göstermektedir. Yazarlar genelde her alt ölçek için hesaplanan puan ortalamaları 4:00’a yaklaştıkça o işlev açısından sağlıksızlığın arttığı yolunda bir yorum yapılmaktadır. 2.00’den daha yüksek puanlar sağlıksız aile işlevlerini göstermektedir. En sağlıksız puan 4.00 en sağlıklı puan 1.00’dür. 1 - 2 sağlıklı puanı, 2 – 4 arası sağlıksız puanı göstermektedir. Tüm alt ölçekler için bu puanlamaya göre değerlendirme yapılır (Bulut, 1990).

3.2.2.2. Aile Değerlendirme Ölçeğinin Geçerliliği ve Güvenirliliği

ADÖ uyum geçerliliği yapılmıştır. 1983’te Epstein ve Bishop tarafından ABD’de yapılmıştır. ADÖ 218 normal, 98 psikiyatrik hasta ailesinden birer kişiye uygulanmış ve her alt ölçekte normal ailelerin aldıkları puan ortalamaları, hasta ailelerin aldıkları puan ortalamalarından daha düşük olduğu yani daha sağlıklı olduğu ortaya çıkmıştır. İki grubun aldığı puanlar arasında ki fark anlamlı düzeyde farklı bulunmuştur ($P<0.001$).

Deneklerin ölçekten aldıkları puanları üzerinden hesaplanan pearson momentler çarpımı korelasyon katayısı 0.66’dır. ölçeğin her alt boyutun alfa katsayısı 0.70 olana denk çalışma devam etmiştir. Aracın iç güvenirliliği iç tutarlılık ve puan değişmezliği katsayıları incelenmiştir. Boyutların Cronbach alfa ve test tekrar test güvenirlilik katsayıları problem çözme için 0.80-0.90, iletişim için 0.71-0.84, roller için 0.42-0.82-, duygusal tepki verebilme için 0.59-0.78, gereken ilgiyi gösterme için 0.38-0.62, davranış kontrolü için 0.52-0.80, genel fonksiyonlar için 0.86-0.89’dur. iç tutarlılık altı boyutta 0.72 ile 0.92 arasında değiştiği görülmektedir (Bulut, 1990).

Aynı kişiler ADÖ'NÜN uyum geçerliliği saptamak amacıyla 60 yaşlarında 178 kişiye ADÖ, Philadelphia Geriatrik Moral Skalası ve Locke Wallaca Evlilik Doyum Skalası ile beraber uygulanıp regresyon analizi yapılmıştır. Locke Wallace Evlilik Doyum Skalası ile A.D.Ö arasında ($r=0.53$) düzeyinde bir ilişki saptanmıştır. Philadelphia Geriatrik Moral Skalası ile A.D.Ö arasında ($r=0.47$) düzeyinde bir ilişki belirlenmiştir (Bulut, 1990). Bu sonuç araştırmacılara göre ADÖ'nün güçlü bir ölçme aracı olduğunu ifade etmektedir.

Ölçeğin dış ölçüte göre geçerliliğinin incelenmesinde, deneyimli bir aile terapistinin görüşmeleri ile ADÖ puanları karşılaştırıldığında, terapistin sağlıklı olarak değerlendirdiği kişiler ile ADÖ'den aldıkları puanlar davranış kontrolü hariç yüksek olduğu görülmüştür. Bu araştırmaya dayanarak psikiyatrik hastalarla normal aileleri ayırma da ADÖ davranış kontrolü hariç ayırmakta etkili olduğu söylenebilir.

Türkiye'deki geçerlilik çalışmalarında ölçek Türkçe'ye üç yabancı dil uzmanı tarafından çevrilmiş. Aile terapisinde uzmanlaşmış bir öğretim üyesi tarafından incelenmiş ve her bir madde için İngilizce karşılığını en iyi açıklayan madde seçilmiştir. Daha sonra uzun yıllar Amerika'da kalmış bir Türk psikolog tarafından İngilizceye çevrilmiş, İngilizce orijinali ile bir birini tutmayan maddeler yeniden düzeltilmiş. Daha sonra psikolog, psikiyatrist ve sosyal hizmet uzmanlarından oluşan 20 kişiye ölçek dağıtılmış ve Türkçelerinin anlaşılıp anlaşılmadığı sorulup fikirleri alınmış bu fikirler doğrultusunda düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan çeviri çalışmasının orijinali ile aynı olduğu varsayılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliği (Construct Validity) bilenen grupların karşılaştırması tekniği ile sınanmıştır. Boşanma; kadın ve erkek birlikte yaşamayacaklarına karar verdikleri zaman gerçekleştiğinden bu gruptaki ailelerin işlevlerinin gerçekten sağlıklı olduğu düşünülmüştür. ADÖ 25 boşanma sürecinde olan kadın veya erkeğe, 25 normal evlilik sürdüren çiftlerden birine uygulanmıştır. Boşanma sürecinde ki kişileri avukatları aracılığıyla ulaşılmıştır. Her iki grupta elde edilen puan ortalamaları arasındaki fark tüm alt boyutlar için ayrı ayrı değerlendirilip t testi ile test edilmiştir. ADÖ psikolojik rahatsızlığı olan ve olmayan ailelere de uygulanmıştır. 1985-1988 yılları arasında Ankara Üniversitesinde psikiyatri kliniğinde yatarak tedavi gören 100 hastanın 15 yaş altı 190 aile üyesine ADÖ uygulanmış, yine hastalar ile aynı semte oturan 70 aileden 170 kişiye aynı şekilde ADÖ uygulanmıştır. İki çalışmada da

gruplar arasında tüm alt ölçeklerin puan ortalamaları anlamlı düzeyde farklı olduğu ortaya çıkmıştır ($P<0.01$). Bu sonuç ölçeğin grupları birbirinden anlamlı düzeyde ayırt ettiğini göstermektedir (Bulut, 1990).

Ölçeğin uyum geçerliliğini ölçmek için halen evli olan 25 aileye 10 soruluk evlilik doyumu ölçeği uygulanmıştır. Sadece evlilikte doyumu ölçtüğünden dolayı ADÖ'nün genel işlevler alt ölçeği ile karşılaştırma yapılmıştır. Kişilerin her iki ölçekten aldıkları puanlar üzerinden hesaplanan Pearson-Momentler çarpımı korelasyon katsayısı 0.66'dır. Bu değer $P<0.001$ düzeyinde anlamlıdır (Bulut, 1990).

Ölçme aracının güvenirliliği iç tutarlılık ve puan değişmezliği açısından incelenmiştir. Ölçeğin iç tutarlılığını belirlemek için 67 kişinin ADÖ'ye verdikleri cevaplar her bir alt ölçek için ayrı ayrı Cronbach-alfa puanları hesaplanarak yapılmıştır. Türkiye de ADÖ'nün puan değişmezliğini ölçmek için Hacettepe Üniversitesi sosyal hizmetler yüksek okulu öğrencileri ve çalışanlarından meydana gelen 51 kişiye üç hafta ara ile iki kez uygulanmıştır. Deneklerin her iki uygulamada da aldıkların puanlar ortalamasındaki ilişki person-momentler çarpımı korelasyon katsayısı ile hesaplanmıştır. ADÖ iç tutarlılığı ve puan değişmezliği açısından anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır ($P<0.001$). Güvenirlilik çalışması için 45 kişilik bir gruba on beş gün ara ile iki kez uygulanmıştır. Alt testlerin korelasyonları $r=0.66$ ile $r=0.76$ arasında yer almıştır (Bulut, 1990). Ölçeğin Türkiye'deki geçerlilik ve güvenirlilik çalışmaları sınırlı kişilerle yapılmış olsa da orijinalini destekler özelliktedir. ADÖ'nün Türkiye de geçerli ve güvenli olduğu söylenebilir.

3.2.2.3. Aile Değerlendirme Ölçeği ile Yapılan Çalışmalar

1986 yılında Miller, Kabacoff ve Keitnez psikolojik sorunlu hastalarla aile işlevlerini araştırmışlardır. Örneklem 86 hasta ve ailesi ile toplam 258 kişi, 23 sağlıklı aile 97 kişiden olmuştur. Aile işlevlerini belirlemek için Aile Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Bu çalışmadaki en önemli veri hasta ailelerin sağlıklı ailelere göre işlevini yerine getirmediği belirlenmiştir. Hasta olan aileler aynı zamanda sağlıklı işlevlere sahip olduğu ortaya çıkmıştır (Bulut, 1990).

Demircioğlu 2015 yılında Ankara'nın ilçelerinde bulunan Halk Eğitim Merkezlerinde ADÖ'nün güvenirlilik çalışması yapmıştır. Sekiz hafta bilgilendirme

toplantısı yaptıktan hemen sonra Aile Tutum Envanterini ve bir hafta sonra ise Aile Değerlendirme Ölçeğini uygulamıştır. Yapılan çalışma da ölçeğin güvenirlilik katsayısı .88 bulunmuştur. Diğer yedi alt ölçeğin kendi içindeki güvenirlilik katsayıları .71 ile .81 puan arasında değiştiği görülmüş ve ölçeğin güvenirliliğin yüksek olduğu belirlenmiştir.

3.3.3. Soru Listesi

7-19 yaşa aile eğitim programı 8. Oturum ve her oturumda ayrı bir konu işlenmektedir. Uygulanacak olan ADÖ ve PARI 5 oturumda işlenecek konuları ölçmektedir. Kalan 3 oturumda yapılan eğitimin etkililiğini ölçmek için araştırmacı tarafından danışman hocanın gözetiminde hazırlanmış olan 19 soruluk bir soru listesidir. Uygulanan ölçekler 4'lü seçenek olduğu için soru listesinde de “Çok doğru”, “Biraz doğru”, “Doğru değil”, “Hiç doğru değil” şeklinde hazırlanmış ve en az yüksek lisans yapmış ve genelde üniversitelerde hoca olarak çalışan 10 kişiden uzman görüşü alınarak soru listesi tekrar düzenlenmiştir.

3.3.4. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda katılımcılardan programa gönüllü olarak katıldıklarını belirten, bilimsel çalışma için izin bölümü, imzaları ve demografik bilgilerinin (adı soyadı, mesleği, eğitimi, yaşı, çocuk sayısı vb.) sorulduğu sorulardan oluşmaktadır.

3.4. İşlem

Araştırma kapsamına alınan Aliğa Namık Kemal İlkokulunda ki 2015/2016 eğitim öğretim yılında devam eden çocukların velilerine eğitimin içeriğini genel olarak anlatan davetiyeler gönderilmiştir. Programa gönüllülük esasına dayalı olarak katılmak isteyen ailelere eğitime alınmıştır. Programa katılan annelerle özel bir durum (hastalık vb.) olmadığı sürece programa devam edilmesi yönünde anlaşılmıştır. Grup eğitimi başlamadan bireysel olarak 32 kişiden oluşan deney grubuna ve 32 kişilik kontrol grubuna ön test olarak ADÖ, PARI ve Soru Listesi uygulanmıştır. Eğitim süresince 8 oturumluk programın en az 6 oturumuna devam eden 23 anneye son test (ADÖ, PARI VE Soru Listesi) uygulanmıştır. 8 hafta sonunda hiçbir işlem yapılmayan 23 kişilik anne grubuna da son test uygulanmıştır.

Düzenli devam etmeyen 9 deney grubu ön testi ve rastgele seçilen 9 kontrol grubu ön testi değerlendirme dışında tutulmuştur.

3.5. Veri Çözümleme Teknikleri

Verilerin istatistiksel analizinde öncelikle frekans tabloları ile tüm değişkenler incelenmiş, gruplara göre tanımlayıcı istatistikler elde edilmiştir. Sürekli değişkenler olan ölçek toplam puanlarının ve alt ölçeklerin puan toplamalarının normal dağılıp dağılmadığının incelenmesinde, Shapiro-Wilk normallik testi kullanılarak, p değeri 0,05'ten küçük çıkan değişkenlerin normal dağılmadığı belirlenmiştir. Kontrol ve deney gruplarında, iki bağımsız grup karşılaştırılmasında normal dağılmayan değişkenler için Mann Whitney U testi kullanılmıştır. Öntest ve son test puanlarının karşılaştırılmasında Wilcoxon Signed Rank test uygulanmıştır. Tüm hipotez testlerinde anlamlılık düzeyi 0.05 alınmıştır.

İstatistiksel analizlerde IBM SPSS Versiyon 21.0 istatistiksel paket programı kullanılmıştır.

3.6. Araştırma Modeli

Araştırmanın öntest, sontest ve kontrol gruplu “yarı deneysel desen” kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Yarı deneysel desen seçiminin nedeni, özellikle sosyal bilimlerde ve eğitim bilimlerinde deney ve kontrol grubunun rastgele (random) teknikle, seçkisizce atanmasının mümkün olmadığı durumlarda bu tekniğin kullanılmasıdır. Araştırma, 7 – 19 yaş aile eğitim programına katılmak isteyen gönüllü ailelerle çalışılacağı için rastgele seçilemediği için böyle bir deneysel teknik tercih edilmiştir. Araştırmanın kontrol grubu ise eğitim uygulamasının yapılmadığı deney grubuyla aynı bölgede ve benzer aile yapısında (aynı oranda anne ve baba, benzer sosyo-ekonomik yapı vb.) seçilmiştir. (Karasar,2005).

Bu araştırmada, bağımlı değişken üzerindeki etkisi incelenen iki faktör bulunmaktadır. Burada birinci faktör bağımsız çalışma grupları (deney ve kontrol), diğer faktör bağımlı değişkene ilişkin farklı koşullardaki tekrarlı ölçümleri (ön test ve son test çalışmaları) ifade etmektedir. Bu nedenle, araştırmada iki faktörlü yarı

deneysel desen (2*2'lik ön test ve son test/ deney-kontrol gruplu desen) benimsenmiştir. Araştırma deseni Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1
Araştırma Deseni

Gruplar	Ön test	İşlem	Son test
Deney Grubu	PARI-ABKÖ Soru Listesi	7-19 Yaş Aile Eğitimi Programı	PARI-ABKÖ Soru Listesi
Kontrol Grubu	PARI-ABKÖ Soru Listesi		PARI-ABKÖ Soru Listesi

3.6.1. Araştırma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu 46 kişiden oluşmaktadır. Bu 46 kişilik gruptan 23 kişi deney 23 kişi kontrol grubunu oluşturmaktadır. Grubun tamamı evli bireylerden oluşmaktadır. Çalışma grubunun tamamı İzmir ilinin Aliğa ilçesindeki Namık Kemal İlkokulunda ki gönüllü annelerden seçilmiştir. Çalışma grubunun tamamı annedir.

Araştırma grubu oluşturulurken ilk önce Aliğa Namık Kemal İlkokulunda çocuğu olan bütün ailelere programın içeriğinin de olduğu, böyle bir programa katılıp katılamayacaklarının ön araştırması yapılmıştır. Programa katılmak isteyen 32 kişilik anne grubu okulun programı ikili öğretim olduğundan dolayı biri sabah biri öğlen olmak üzere iki grup oluşturulmuştur. İki grupta da her hafta aynı etkinlikler ve konular aynı saat aralığında zaman ayrılarak 8 hafta boyunca program sürdürülmüştür. İki gruba da düzenli devam eden 23 anne deney grubunu oluşturmuştur. Aile eğitimine hiçbir şekilde katılmayan yine Aliğa Namık Kemal İlkokulunda çocuğu olan 23 anne de kontrol grubu oluşturulmuştur.

3.6.2. Araştırma Grubunun Özellikleri

Araştırma grubundaki deneklerin eğitim, yaş ve sosyo-ekonomik düzey bakımından dağılımları incelenmiştir. Deney ve kontrol grubu velileri annelerden oluşmaktadır.

Araştırma grubunun özellikleri: yaş, eğitim durumu ve yaşadıkları sorunların halini gösteren sonuçlar tablo – 2, tablo – 3 ve tablo – 4 de aşağıda verilmiştir.

Tablo 2
Araştırma Grubunun Yaş Özellikleri

Grup			Yaş					Toplam
			21-25	26-30	31-35	36-40	41 üzeri	
Grup	Kontrol	N	2	5	10	3	3	23
		% grup içi yüzde	8,7%	21,7%	43,5%	13,0%	13,0%	100,0%
	Deney	N	0	4	14	4	1	23
		% grup içi yüzde	0,0%	17,4%	60,9%	17,4%	4,3%	100,0%

Tablo – 2 incelendiğinde araştırma grubumun da tamamı anne 46 kişiden oluşmaktadır. Yaş olarak 21-25 yaş arası 2 kişi, 26-30 yaş arası 9 kişi 31-35 yaş arası 24 kişi 36-40 yaş arası 7 kişi ve 41 yaş üstü 4 kişi bulunmaktadır. Kontrol ve deney grubu genel olarak 26-40 (40 kişi) yaş arasında toplanmıştır.

Tablo 3
Araştırma Grubunun Eğitim Durumu Özellikleri

Grup			Eğitim Durumu					Toplam
			İlkokul	Ortaokul	Lise	Ön lisans	Lisans	
Grup	Kontrol	N	10	5	6	1	1	23
		Yüzde	43,5%	21,7%	26,1%	4,3%	4,3%	100,0%
	Deney	N	5	7	6	2	3	23
		Yüzde	21,7%	30,4%	26,1%	8,7%	13,0%	100,0%

Tablo – 3 incelendiğinde araştırma grubunun eğitim durumu özelliklerine bakıldığında 15 kişi İlkokul, 12 kişi Ortaokul, 12 kişi Lise, 3 kişi Önlisans ve 4 kişi de lisans mezunudur. Kontrol grubunun % 65,2 si ilköğretim ve ortaokul mezunuyken, deney grubunun 52,1 i ilköğretim ve orta okul mezunudur. Tablo incelendiğinde deney ve kontrol grubu eğitim durumu olarak bir birine yakın bir dağılım gösterdiği söylenebilir.

Tablo 4
Araştırma Grubunun Çocukları ile Yaşadıkları Sorunların Özellikleri

Grup	Kontrol	Sorunlar								Toplam
		N	Hiçbiri	İletişim sorunu	Söz dinleme	Öfke nöbetleri	Sorumluluk sahibi değil	Ders çalışmıyor	1'den çok sorun belirtilmiş	
	Kontrol	N	2	5	7	1	2	1	5	23
		Yüzde	8,7%	21,7%	30,4%	4,3%	8,7%	4,3%	21,7%	100,0%
	Deney	N	3	3	4	3	1	1	8	23
		Yüzde	13,0%	13,0%	17,4%	13,0%	4,3%	4,3%	34,8%	100,0%

Tablo – 4 incelendiğinde araştırma grubunun çocuklarıyla yaşadığı sorunlar incelendiğinde hiçbir sorun belirtmeyen anne sayısı grubun % 10,9 unu oluştururken, birden çok sorun belirten anne sayısı grubun %28,3'ünü oluşturmaktadır. En fazla sorun belirtilen gruplarından biri % 23,9 ile “Söz Dinlememe” % 17,4 ile de “İletişim Sorunları”dır.

Deney ve kontrol grubundaki deneklerin Aile Değerlendirme Ölçeği, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği ve Soru Listesi ön test puanlarına göre bağımlı değişkenler açısından benzeşik olup olmadıkları Mann Whitney U Testi ile analiz edilmiş ve analiz sonuçları Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo 7 de verilmiştir.

Tablo 5
Deney ve Kontrol Grubunun Aile Değerlendirme Ölçeği Ön Test Puanlarına İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Mann-Whitney U Testi Sonuçları

		N	Ortalama	Standart Sapma	u	z	p
ADÖ Toplam	Deney	23	125,261	17,430	235,500	-,638	,524
	Kontrol	23	121,348	14,259			
ADÖ Problem Çözme	Deney	23	11,348	3,098	224,000	-,897	,370
	Kontrol	23	12,043	2,852			
ADÖ İletişim	Deney	23	19,435	4,240	233,000	-,696	,487
	Kontrol	23	18,522	2,921			
ADÖ Roller	Deney	23	22,696	4,694	209,500	-1,212	,225
	Kontrol	23	24,435	4,630			
ADÖ Duygusal Tepki Verebilme	Deney	23	12,435	3,408	167,000	-2,155	,030*
	Kontrol	23	10,261	3,278			
ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme	Deney	23	17,000	3,741	184,000	-1,783	,075
	Kontrol	23	15,130	2,849			
ADÖ Davranış Kontrolü	Deney	23	19,043	4,028	236,500	-,618	,537
	Kontrol	23	18,217	3,567			
ADÖ Genel İşlevler	Deney	23	23,304	4,875	240,000	-,540	,589
	Kontrol	23	22,739	3,816			

Tablo - 5 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının Aile Değerlendirme Ölçeği ön test puanlarının analizleri sonucunda deneme ve kontrol grubu arasında ADÖ toplam ($p: 0,524$ $p > 0,05$), problem çözme ($p: 0,370$ $p > 0,05$), iletişim ($p: 0,487$ $p > 0,05$), roller ($p: 0,225$ $p > 0,05$), gereken ilgiyi gösterme ($p: 0,075$ $p > 0,05$), davranış kontrolü ($p: 0,537$ $p > 0,05$), genel işlevler ($p: 0,487$ $p > 0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Sadece duygusal tepki verebilme ($p: 0,030$ $p < 0,05$) alt boyutun da anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre Aile Değerlendirme Ölçeği açısından grupların deney uygulamasına başlamadan önce ön test sıra ortalamaları açısından aralarında fark olmadığı, istatistikî açıdan birbirine denk olduğu söylenebilir.

Tablo 6
Deney ve Kontrol Grubunun Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği
Ön Test Puanlarına İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Mann-Whitney U
Testi Sonuçları

		N	Ortalama	Standart Sapma	u	z	p
PARİ Toplam	Deney	23	157,000	23,436	251,500	-,286	,775
	Kontrol	23	155,043	19,101			
PARİ Aşırı Koruyucu Annelik	Deney	23	45,217	8,898	230,500	-,748	,455
	Kontrol	23	43,217	6,828			
PARİ Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	Deney	23	24,304	4,733	238,500	-,573	,567
	Kontrol	23	25,304	4,083			
PARİ Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme	Deney	23	31,304	6,269	208,500	-1,233	,218
	Kontrol	23	33,217	5,367			
PARİ Geçimsizlik	Deney	23	15,565	3,787	261,000	-,077	,938
	Kontrol	23	16,000	3,965			
PARİ Artık Boyut Yada Sıkı Disiplin	Deney	23	40,609	8,088	196,500	-1,497	,135
	Kontrol	23	37,304	5,692			

Tablo - 6 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği ön test puanlarının analizleri sonucunda deneme ve kontrol grubu arasında PARI toplam ($p: 0,775 > 0,05$), aşırı koruyucu annelik ($p: 0,455 > 0,05$), demokratik tutum ve eşitlik tanıma ($p: 0,567 > 0,05$), ev kadınlığı rolünü reddetme ($p: 0,218 > 0,05$), geçimsizlik ($p: 0,938 > 0,05$), artık boyut ya da sıkı disiplin ($p: 0,135 > 0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği açısından grupların deney uygulamasına başlamadan önce ön test sıra ortalamaları açısından aralarında fark olmadığı, istatistikî açıdan birbirine denk olduğu söylenebilir.

Tablo 7
Deney ve Kontrol Grubunun Soru Listesi Ön Test Puanlarına İlişkin Ortalama, Standart Sapma ve Mann- Whitney U Testi Sonuçları

		N	Ortalama	Standart Sapma	u	z	p
Soru Listesi	Deney	23	38,565	7,247	261,500	-,066	,947
Toplam	Kontrol	23	38,609	5,860			
Soru Listesi Gelişim	Deney	23	18,130	3,481	202,500	-1,370	,171
Dönemi Özellikleri	Kontrol	23	16,870	2,989			
Soru Listesi	Deney	23	10,217	3,014	238,500	-,576	,565
Geleceği Planlama	Kontrol	23	10,565	2,063			
Soru Listesi	Deney	23	10,217	2,334	215,500	-1,087	,277
Riski Yönetmek	Kontrol	23	11,174	2,979			

Tablo - 7 incelendiğinde, deney ve kontrol gruplarının Soru Listesi Ölçeği ön test puanlarının analizleri sonucunda deney ve kontrol grubu arasında Soru Listesi toplam ($p: 0,947 p > 0,05$), gelişim dönemi özellikleri ($p: 0,171 p > 0,05$), geleceği planlamak ($p: 0,565 p > 0,05$), riski yönetmek ($p: 0,277 p > 0,05$) alt boyutlarında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Bu sonuçlara göre Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği açısından grupların deney uygulamasına başlamadan önce ön test sıra ortalamaları açısından aralarında fark olmadığı, istatistikî açıdan birbirine denk olduğu söylenebilir.

BÖLÜM 4

4.1 BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, ailelere uygulanan “7-19 yaş aile eğitimi” programının ve deney grubuna uygulanan: Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI), Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) ve Soru Listesinde eğitimin etkililiğini ve aile tutumlarına etkisini incelemek için uygulanan istatistiksel analiz sonuçları ile bu sonuçlar üzerinden elde edilen bulgulara ve yorumlara yer verilmiştir.

1. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin aile tutumlarının kontrol grubundakilere kıyasla değişiklik göstermekte midir?

Bu denence deneme grubunun eğitim programı sonrası PARI deney ve kontrol grupların puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8
Deney ve Kontrol Grubu Aile Tutumu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Z	P
PARI Toplam	Kontrol	23	-,674 ^b	,500
	Deney	23	-4,137 ^b	,000*
PARI Aşırı Koruyucu Annelik	Kontrol	23	-1,077 ^b	,282
	Deney	23	-4,081 ^b	,000*
PARI Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	Kontrol	23	-1,383 ^d	,167
	Deney	23	-,412 ^b	,680
PARI Ev kadınlığı rolünü reddetme	Kontrol	23	-1,260 ^b	,208
	Deney	23	-4,200 ^b	,000*
PARI Geçimsizlik	Kontrol	23	-,360 ^b	,719
	Deney	23	-3,611 ^b	,000*

PARI	Artık	Boyut	Kontrol		
yada Sıkı	Disiplin				
			23	-,261 ^b	,794
			Deney		
			23	-3,763 ^b	,000*

Tablo – 8 incelendiğinde PARI toplam puanında kontrol grubu eğitim öncesi ve sonrası uygulanan ön test son test puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını ($z=0.67$, $p>.05$) göstermektedir. Kontrol grubunun ön test son test puanları karşılaştırıldığında Aşırı koruyucu annelikte ($z=1.07$, $p>.05$), demokratik tutum ve eşit davranma ($z=1.38$, $p>.05$), ev kadınlığı rolünü reddetme ($z=1.26$, $p>.05$), geçimsizlik ($z=0.36$, $p>.05$), artık boyut ya da sıkı disiplin ($z=0.26$, $p>.05$), anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI toplam puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu gösterilmektedir ($z=4.13$, $p<.05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında puanlar karşılaştırmasında Aşırı koruyucu annelikte ($z=4.08$, $p<.05$), ev kadınlığı rolünü reddetme ($z=4.20$, $p<.05$), geçimsizlik ($z=3.1$, $p<.05$), boyut ya da sıkı disiplin ($z=3.76$, $p<.05$) anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmakta olup elde edilen sonuçlar eğitim programına katılan ailelerin aile tutumlarının kontrol grubundakilere kıyasla değişiklik göstermektedir diyebiliriz. Sadece deney grubu ön test son test puanlar karşılaştırmasında demokratik tutum ve eşitlik tanıma ($z=0.41$, $p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı görülmüş olup bu sonuç ifade edilen denencenin desteklenmediğini gösterir.

2. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında aile tutumlarında bir değişiklik göstermekte midir?

Bu denence deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrası PARI deney grubunun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n , z , p ve Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 9’de verilmiştir.

Tablo 9
Deney Grubu Aile Tutumu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi
Sonuçları

	N	Z	P
PARİ Toplam			
Deney	23	-4,137 ^b	,000*
PARİ Aşırı Koruyucu Annelik			
Deney	23	-4,081 ^b	,000
PARİ Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma			
Deney	23	-,412 ^b	,680
PARİ Ev kadınlığı rolünü reddetme			
Deney	23	-4,200 ^b	,000*
PARİ Geçimsizlik			
Deney	23	-3,611 ^b	,000*
PARİ Artık Boyut yada Sıkı Disiplin			
Deney	23	-3,763 ^b	,000*

Tablo – 9 incelendiğinde deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARİ toplam puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu gösterilmektedir ($z= 4.13$, $p<.05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puanlar karşılaştırmasında Aşırı koruyucu annelikte ($z= 4.08$, $p<.05$), ev kadınlığı rolünü reddetme ($z= 4.20$, $p<.05$), geçimsizlik ($z= 3.61$, $p<.05$), artık boyut ya da sıkı disiplin ($z= 3.76$, $p<.05$) anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmaktadır. Sadece deney grubu ön test son test puanlar karşılaştırmasında demokratik tutum ve eşitlik tanıma ($z= 0.41$, $p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

3. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında demokratik tutumlarında bir değişiklik göstermekte midir?

Bu denence deney grubunun eğitim programından önce ve sonrasında demokratik tutumlarında deney grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10
Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
PARİ Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	ön test	23	25,304	4,083	26,000	,680
	son test	23	24,652	4,396	25,000	

Tablo – 10 incelendiğinde deney grubunun ön test son test demokratik tutum ve eşitlik tanıma da eğitim öncesi ortalaması 25.30 iken eğitim sonrası 24.65 düşmüş ortanca eğitim öncesi 26,00 iken eğitim sonrası 25.00 düşmüş eğitim az da olsa demokratik tutum ve eşitlik tanıma da az da olsa olumlu yönde bir değişikliğe neden olmuş diyebiliriz ancak anlamlı düzeyde bir farklılık göstermemektedir ($p= 0.68$, $p>.05$).

4. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında disiplin itaat tutumlarında bir değişiklik göstermekte midir?

Bu denence deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında disiplin itaat tutumlarında deney grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 11’de verilmiştir.

Tablo 11
Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
PARİ Artık Boyut yada Sıkı Disiplin	ön test	23	37,304	5,692	37,000	,000*
	son test	23	31,000	5,900	30,000	

Tablo – 11 incelendiğinde deney grubunun ön test son test Artık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 37.30 iken eğitim sonrası 31.00 düşmüş ortanca eğitim öncesi 37.00 iken eğitim sonrası 30.00 düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Tablo incelendiğinde iki grup arasındaki anlamlı fark görülmektedir. Bu sonuca göre, denence desteklenmekte ve düzenlenen eğitim programının deney grubunun çocuklarına karşı artık boyut ve sıkı disiplin uygulama puanlarının düşmesinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

5. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında aşırı koruyucu annelik tutumlarında bir değişiklik göstermekte midir?

Bu denence deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında aşırı koruyucu annelik tutumlarında deney grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 12’de verilmiştir.

Tablo 12
Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
PARİ Aşırı Koruyucu Annelik	ön test	23	43,217	6,828	44,000	,000*
	son test	23	32,348	5,788	31,000	

Tablo – 12 incelendiğinde deney grubunun ön test son test aşırı koruyucu annelik alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 43.21 iken eğitim sonrası 32.34 düşmüş ortanca eğitim öncesi 44.00 iken eğitim sonrası 31.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p=0.00$, $p<.05$). Tablo incelendiğinde iki grup arasındaki anlamlı fark görülmektedir. Bu sonuca göre, denence desteklenmekte ve düzenlenen eğitim programının deney grubunun çocuklarına karşı aşırı koruyucu annelik uygulama puanlarının düşmesinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

6. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında problem çözme davranışlarında bir değişiklik göstermekte midir?

Bu denence deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında problem çözme davranışlarında deney grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 13’de verilmiştir.

Tablo 13
Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
ADÖ Problem Çözme	ön test	23	12,043	2,852	12,000	,000*
	son test	23	8,348	1,968	8,000	

Tablo – 13 incelendiğinde deney grubunun ön test son test problem çözme alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 12.04 iken eğitim sonrası 8.34’e düşmüş ortanca eğitim öncesi 12.00 iken eğitim sonrası 8.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Tablo incelendiğinde iki grup arasındaki anlamlı fark görülmektedir. Bu sonuca göre, denence desteklenmekte ve düzenlenen eğitim programının deney grubunun çocuklarına karşı problem çözme uygulama puanlarının düşmesinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

7. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında iletişim becerilerinde bir değişiklik göstermekte midir?

Bu denence deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında iletişim becerilerinde deney grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 14’de verilmiştir.

Tablo 14
Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
ADÖ İletişim	ön test	23	18,522	2,921	19,000	,000*
	son test	23	13,304	1,820	13,000	

Tablo – 14 incelendiğinde deney grubunun ön test son test iletişim alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 18.52 iken eğitim sonrası 13.30’a düşmüş ortanca eğitim öncesi 19.00 iken eğitim sonrası 13.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Tablo incelendiğinde iki grup arasındaki anlamlı fark görülmektedir. Bu sonuca göre, denence desteklenmekte ve düzenlenen eğitim programının deney grubunun çocuklarına karşı iletişim becerilerinde iyi yönde bir değişime neden olduğu söylenebilir.

8. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında aile içi roller de bir değişiklik göstermekte midir?

Bu denence deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında aile içi roller deney grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15
Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
ADÖ Roller	ön test	23	24,435	4,630	24,000	,000*
	son test	23	16,043	2,836	15,000	

Tablo – 15 incelendiğinde deney grubunun ön test son test ADÖ roller alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 24.43 iken eğitim sonrası 16.04’e düşmüş ortanca eğitim öncesi 24.00 iken eğitim sonrası 15.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Tablo incelendiğinde iki grup arasındaki anlamlı fark görülmektedir. Bu sonuca göre, denence desteklenmekte ve düzenlenen eğitim programının deney grubunun çocuklarına karşı rollerini uygulama puanlarının düşmesinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

9. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında duygusal tepki verebilme de bir değişiklik göstermekte midir?

Bu problemde deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında duygusal tepki verebilme deney grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16
Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
ADÖ Duygusal Tepki Verebilme	ön test	23	10,261	3,278	10,000	,000*
	son test	23	9,130	1,890	9,000	

Tablo – 16 incelendiğinde deney grubunun ön test son test ADÖ duygusal tepki verebilme alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 10.26 iken eğitim sonrası 9.13’e düşmüş ortanca eğitim öncesi 10.00 iken eğitim sonrası 9.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Tablo incelendiğinde iki grup arasındaki anlamlı fark görülmektedir. Bu sonuca göre, denence desteklenmekte ve düzenlenen eğitim programının deney grubunun çocuklarına karşı duygusal tepki verebilme uygulama puanlarının düşmesinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

10. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında gereken ilgiyi gösterme de bir değişiklik göstermekte midir?

Bu problemde deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında gereken ilgiyi gösterme deney grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17
Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme	ön test	23	15,130	2,849	14,000	,000*
	son test	23	11,478	2,129	11,000	

Tablo – 17 incelendiğinde deney grubunun ön test son test ADÖ gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 15.13 iken eğitim sonrası 11.47’a düşmüş ortanca eğitim öncesi 14.00 iken eğitim sonrası 11.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Tablo incelendiğinde iki grup arasındaki anlamlı fark görülmektedir. Bu sonuca göre, denence desteklenmekte ve düzenlenen eğitim programının deney grubunun çocuklarına karşı gereken ilgiyi gösterme de uygulama puanlarının düşmesinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

11. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin yapılan uygulamalar sonrasında davranış kontrolünde bir değişiklik göstermekte midir?

Bu problemde deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında davranış kontrolünde deney grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo 18
Deney Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
ADÖ Davranış Kontrolü	ön test	23	18,217	3,567	17,000	,000*
	son test	23	13,391	2,872	13,000	

Tablo – 18 incelendiğinde deney grubunun ön test son test davranış kontrolü alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 18.21 iken eğitim sonrası 13.39’a düşmüş ortanca eğitim öncesi 17.00 iken eğitim sonrası 13.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Tablo incelendiğinde iki grup arasındaki anlamlı fark görülmektedir. Bu sonuca göre, denence desteklenmekte ve düzenlenen eğitim programının deney grubunun çocuklarına karşı davranış kontrolü kazanma da uygulama puanlarının düşmesinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir.

12. 7-19 yaş aile eğitim programına katılmadan önce ve katıldıktan sonra ailelerin aile tutumlarında anlamlı bir değişiklik var mıdır?

Bu problemde deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında aile tutumlarında deney ve kontrol grubun puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, ortalama, standart sapma, ortanca, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19
Deney Grubu PARI Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

		N	Ortalama	St. Sp.	Ortanca	p
PARI Aşırı Koruyucu Annelik	ön test	23	43,217	6,828	44,000	,000*
	son test	23	32,348	5,788	31,000	
PARI Artık Boyut yada Sıkı Disiplin	ön test	23	37,304	5,692	37,000	,000*
	son test	23	31,000	5,900	30,000	
PARI Ev Kadınlığı	ön test	23	33,217	5,367	33,000	,000*
Rolünü Reddetme	son test	23	24,174	5,210	24,000	
PARI Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	ön test	23	25,304	4,083	26,000	,680
	son test	23	24,652	4,396	25,000	
PARI Geçimsizlik	ön test	23	10,261	3,278	10,000	,000*
	son test	23	11,174	2,269	11,000	

Tablo – 19 incelendiğinde deney grubunun ön test son test PARI aşırı koruyuculuk alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 43.21 iken eğitim sonrası 32.34’e düşmüş ortanca eğitim öncesi 44.00 iken eğitim sonrası 31.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). PARI artık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 37.30 iken eğitim sonrası 31.00’a düşmüş ortanca eğitim öncesi 37.00 iken eğitim sonrası 30.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). PARI ev kadınlığı rolü reddetme alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 33.21 iken eğitim sonrası 24.17’e düşmüş ortanca eğitim öncesi 33.00 iken eğitim sonrası 24.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). PARI geçimsizlik alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 10.26 iken eğitim sonrası 11.17’e yükselmiş ortanca eğitim öncesi 10.00 iken eğitim sonrası 11.00’a yükselmiş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$) ancak puan ortalamaları yükseldiği için eğitim olumsuz yönde anlam çıkmaktadır. PARI Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 25.30 iken eğitim sonrası 24.65’e düşmüş ortanca eğitim öncesi 26.00 iken eğitim sonrası 25.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı göstermektedir ($p= 0.68$, $p>.05$).

Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamaları dikkate alındığında aşırı koruyucu annelik, artık boyut ya da sıkı disiplin, geçimsizlik ve ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeklerinde anlamlı bir fark olduğu ve puanların düştüğü gözlemlenmiş ve gözlenen bu farkın son test puanı lehine olduğu görülmektedir. Bu sonuca göre, denence desteklenmekte ve düzenlenen eğitim programının deney grubunun çocuklarına karşı problem çözme uygulama puanlarının düşmesinde önemli bir etkisinin olduğu söylenebilir. Ancak demokratik tutum ve eşitlik tanıma da eğitim öncesi ve sonrası anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

13. 7-19 yaş aile eğitim programına katılan ve katılmayan grubun karşılaştırıldığında anlamlı bir fark var mı?

Bu problemde deneme grubunun eğitim programından önce ve sonrasında aile değerlendirme ölçeği, aile hayatı ve çocuk yetiştirme tutum ölçeği ve soru listesi deney ve kontrol grupların puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. Gruplara ilişkin n, z, p ve Wilcoxon işaretli Sıralar Testi sonuçları değerleri Tablo 20, Tablo 21 ve Tablo 22 de verilmiştir.

Tablo 20

ADÖ Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	Grup	N	z	p
sontest ADÖ toplam - öntest ADÖ toplam	Kontrol	23	-2,310 ^b	,021*
	Deney	23	-4,198 ^b	,000*
sontest - öntest ADÖ Problem Çözme	Kontrol	23	-,816 ^b	,414
	Deney	23	-4,093 ^b	,000*
sontest - öntest ADÖ İletişim	Kontrol	23	-1,980 ^b	,048*
	Deney	23	-4,069 ^b	,000*
sontest - öntest ADÖ Roller	Kontrol	23	-,175 ^b	,861
	Deney	23	-4,201 ^b	,000*
sontest - öntest ADÖ Duygusal Tepki Verebilme	Kontrol	23	-,378 ^b	,705
	Deney	23	-1,296 ^b	,195
sontest - öntest ADÖ Gereken İlgiyi Gösterme	Kontrol	23	-1,518 ^b	,129
	Deney	23	-3,691 ^b	,000*
sontest - öntest ADÖ Davranış	Kontrol	23	,000 ^c	1,000

Kontrolü	Deney	23	-3,726 ^b	,000*
son test - ön test ADÖ Genel İşlevler	Kontrol	23	-2,154 ^b	,031*
	Deney	23	-4,112 ^b	,000*

Tablo – 20 incelendiğinde kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında ADÖ toplam puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu gösterilmektedir ($z= 2.31, p<.05$). Deney grubunun ön test son test karşılaştırmasında ADÖ toplam puanlar arasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 4.19, p<.05$) ortaya çıkmaktadır. Kontrol grubu ADÖ problem çözme de ön test son test puan karşılaştırmasında ($z= 4.41, p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı, ADÖ roller de ön test son test puan karşılaştırmasında ($z= .17, p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı, ADÖ duygusal tepki verebilme ön test son test puan karşılaştırmasında ($z= .37, p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı, ADÖ gereken ilgiyi gösterme de ön test son test puan karşılaştırmasında ($z= 1.51, p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı, ADÖ davranış kontrolün de ön test son test puan karşılaştırmasında ($z= 0.00, p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı gösterilmektedir. Sadece kontrol grubunda ADÖ iletişim alt ölçeğinde ön test son test puan karşılaştırmasında ($z= 1.98, p<.05$) anlamlı bir fark olduğu ve ADÖ genel işlevler alt ölçeğinde ön test son test puan karşılaştırmasında ($z= 2.15, p<.05$) anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Deney grubunda ise ADÖ problem çözme alt ölçeğinde ön test son test karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 4.09, p<.05$), ADÖ iletişim alt ölçeğinde ön test son test karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 4.06, p<.05$), ADÖ roller alt ölçeğinde ön test son test karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 4.20, p<.05$), ADÖ gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğinde ön test son test karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 3.69, p<.05$), ADÖ davranış kontrolü alt ölçeğinde ön test son test karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 3.72, p<.05$), ADÖ genel işlevler alt ölçeğinde ön test son test karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 4.11, p<.05$) görülmektedir. Deney grubu ön test son test karşılaştırmasında sadece ADÖ duygusal tepki verebilme alt ölçeğin de ($z= 1.29, p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir. Genel olarak bakıldığında deney ve kontrol grubu ön test son test karşılaştırmasında eğitime katılan ve katılmayan denekler arasında anlamlı bir fark olduğu bu farkın verilen eğitimden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 21
PARI Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

	Grup	N	z	p
sontest Pari toplam - Öntest Pari toplam	Kontrol	23	-,674 ^b	,500
	Deney	23	-4,137 ^b	,000*
Sontest - Öntest Pari Aşırı Koruyucu Annelik	Kontrol	23	-1,077 ^b	,282
	Deney	23	-4,081 ^b	,000*
Sontest - Öntest Pari Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma	Kontrol	23	-1,383 ^d	,167
	Deney	23	-,412 ^b	,680
Sontest - Öntest Pari Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme	Kontrol	23	-1,260 ^b	,208
	Deney	23	-4,200 ^b	,000*
Sontest - Öntest Pari Geçimsizlik	Kontrol	23	-,360 ^b	,719
	Deney	23	-3,611 ^b	,000*
Sontest - Öntest Pari Artık Boyut yada Sıkı Disiplin	Kontrol	23	-,261 ^b	,794
	Deney	23	-3,763 ^b	,000*

Tablo – 21 incelendiğinde kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI toplam puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı gösterilmektedir ($z= 0.67$, $p>.05$). Kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI aşırı koruyucu annelik alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı ($z= 1.07$, $p>.05$). Kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı ($z= 1.38$, $p>.05$). Kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı ($z= 1.26$, $p>.05$). Kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI geçimsizlik alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı ($z= .36$, $p>.05$). Kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI artık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı ($z= .26$, $p>.05$) görülmektedir. Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI toplam puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark

olduğu gösterilmektedir ($z= 4.13$, $p<.05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI aşırı koruyucu annelik alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 4.08$, $p<.05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI ev kadınlığı rolünü reddetme alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 4.20$, $p<.05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI geçimsizlik alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 3.61$, $p<.05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI arık boyut ya da sıkı disiplin alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z= 3.76$, $p<.05$). Deney grubun da sadece eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı ($z= .41$, $p>.05$) gösterilmektedir. Genel olarak bakıldığında PARI deney ve kontrol grubu ön test son test karşılaştırmasında eğitime katılan ve katılmayan denekler arasında anlamlı bir fark olduğu bu farkın verilen eğitimden kaynaklandığı söylenebilir.

Tablo 22
Soru Listesi Deney ve Kontrol Grubu Ön Test Son Test Wilcoxon İşaretli
Sıralar Testi Sonuçları

	Grup	N	z	p
son test Soru List toplam - ön test Soru List toplam	Kontrol	23	-1,428 ^b	,153
	Deney	23	-4,200 ^b	,000*
son test - ön test S.List Gelişim Dönemi Özellikleri	Kontrol	23	-,660 ^b	,509
	Deney	23	-4,206 ^b	,000*
son test - ön test S.List Geleceği Planlama	Kontrol	23	-,943 ^b	,346
	Deney	23	-3,902 ^b	,000*
son test - ön test S.List Riski yönetmek	Kontrol	23	-1,069 ^b	,285
	Deney	23	-3,940 ^b	,000*

Tablo – 22 incelendiğinde kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında Soru Listesi toplam puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı gösterilmektedir ($z= 1.42$, $p>.05$). Kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan

karşılaştırmasında Soru Listesi gelişim dönemi özellikleri alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı ($z = .66, p > .05$). Kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında Soru Listesi geleceği planlama alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı ($z = .94, p > .05$). Kontrol grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında Soru Listesi riski yönetmek alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olmadığı ($z = 1.06, p > .05$) gösterilmektedir. Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında Soru Listesi toplam puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu gösterilmektedir ($z = 4.20, p < .05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında Soru Listesi gelişim dönemi özellikleri alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z = 4.20, p < .05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında Soru Listesi geleceği planlama alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z = 3.90, p < .05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında Soru Listesi riski yönetmek alt ölçeği puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ($z = 3.94, p < .05$) gösterilmektedir. Genel olarak bakıldığında Soru Listesi deney ve kontrol grubu ön test son test karşılaştırmasında eğitime katılan ve katılmayan denekler arasında anlamlı bir fark olduğu bu farkın verilen eğitimden kaynaklandığı söylenebilir.

BÖLÜM 5

SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, elde edilen verilerin çözümlenmesi doğrultusunda ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilmiş ve bulgulara dayalı çeşitli önerilere yer verilmiştir.

5.1 Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmanın amacı, 7 – 19 yaş aile eğitim programının aile tutumlarına etkisini ve programın etkililiğini incelemektir. Bu amaçla eğitim öncesi hem deney grubuna hem de kontrol grubuna ADÖ, PARI ve araştırmacı tarafından hazırlanıp uzman görüşü alınarak düzenlenen Soru Listesi ölçekleri uygulanmıştır. Aynı işlem program uygulandıktan sonra deney grubu ve herhangi bir işlem yapılmayan (eğitim verilmeyen) kontrol grubuna uygulanmış olup aldıkları puanlar karşılaştırılıp yorumlanmıştır.

Araştırmanın ilk hipotezi “7-19 yaş aile eğitim programına katılan ailelerin aile tutumlarının kontrol grubundakilere kıyasla değişiklik göstermekte midir?” biçimindedir. Bu hipotezi test etmek amacıyla deney ve kontrol grubunun PARI puanlarının, eğitim öncesi puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olup olmadığına ilişkin olup, puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır. kontrol grubu eğitim öncesi ve sonrası uygulanan ön test son test puanları arasında anlamlı bir fark olmadığını ($z = 0.67$, $p > .05$) göstermektedir. Kontrol grubunun ön test son test puanları karşılaştırıldığında Aşırı koruyucu annelikte ($z = 1.07$, $p > .05$), demokratik tutum ve eşit davranma ($z = 1.38$, $p > .05$), ev kadınlığı rolünü reddetme ($z = 1.26$, $p > .05$), geçimsizlik ($z = 0.36$, $p > .05$), artık boyut ya da sıkı disiplin ($z = 0.26$, $p > .05$), anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında PARI toplam puanlar karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu gösterilmektedir ($z = 4.13$, $p < .05$). Deney grubunun eğitim öncesi ve sonrasında uygulanan ön test son test puan karşılaştırmasında puanlar karşılaştırmasında Aşırı koruyucu annelikte ($z = 4.08$, $p < .05$), ev kadınlığı rolünü reddetme ($z = 4.20$, $p < .05$),

geçimsizlik ($z= 3.1$, $p<.05$), boyut ya da sıkı disiplin ($z= 3.76$, $p<.05$) anlamlı bir fark olduğu ortaya çıkmakta olup elde edilen sonuçlar eğitim programına katılan ailelerin aile tutumlarının kontrol grubundakilere kıyasla değişiklik göstermektedir diyebiliriz. Sadece deney grubu ön test son test puanlar karşılaştırmasında demokratik tutum ve eşitlik tanıma ($z= 0.41$, $p>.05$) anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür.

Deney grubunun ön test son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunmuş ancak sadece demokratik tutum ve eşitlik tanıma alt ölçeğinde da anlamlı bir fark olmadığı bulunmuş kontrol grubunun ön test son test puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Bu sonuçlara göre 7 – 19 yaş aile eğitim programının aile tutumlarını olumlu yönde etki ettiği ve çocuklarına karşı olumlu yaklaşıtlarını ve olumsuz aile tutumlarında düşme sağladığından bahsedilebilir.

Yıldız (2006), ebeveynin sorun çözme becerisini geliştirmeye yönelik deneysel bir çalışmasında; ailelerin problem çözme becerilerini güçlendirici bir program hazırlanmış ve etkililiğine bakılmıştır. Çalışma da 20 deney, 20 kontrol olmak üzere 40 aile ile çalışılmıştır. Araştırma da PARI kullanılmıştır. Eğitim hafta bir gün 90 dakika ve on hafta olarak yapılmıştır. Yapılan çalışma da ön test son test puan karşılaştırmaları yapılmıştır. Ortaya çıkan bulgular da Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeğinin alt boyutlarında aşırı koruyucu annelik, ev kadınlığını reddetme, karı koca geçimsizliği, baskı ve disiplin boyutunda eğitim sonunda ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğu ancak demokratik ve eşitlik tanıma alt boyutunda eğitim sonunda anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu sonuçlar yaptığımız çalışmada da sadece demokratik ve eşitlik tanıma alt boyutunda anlamlı bir fark olmadığı görüldüğünden sonuçlar bu çalışma ile benzemektedir.

Landy ve Menna (2006) yaptıkları çalışma da saldırgan ve uyumsuz çocukların ailelerine yönelik aile eğitiminin sonunda eğitime katılan ailelerin ebeveynlik öz yeterliliklerinin kontrol gruba kıyasla anlamlı bir fark olduğunu bulmuşlardır.

Bağatarhan ve Nazlı (2013), Ebeveyn Eğitim Programının ebeveynlik öz yeterliliğe etkisini inceledikleri çalışmada deney grubuna uyguladıkları 7 haftalık eğitimde ön test son test çalışmasında “Ana Babalık Yetkinlik Ölçeği” uygulayıp

sonuçlar değerlendirildiğinde aile eğitimine katılan ilkokul annelerin öz yeterliliğini arttırma da etkili olduğu ortaya çıkmıştır.

İlgili araştırmalar incelendiğinde; Ersoy, Kurtulmuş ve Tekin (2014) 2-3 yaş çocuğu olan ailelere verilen “Aile Çocuk Eğitimi Programı” ile annelerin çocuk yetiştirme tutumu ve ev ortamını düzenlemelerine etkisini inceledikleri araştırma da; deney grubu anneye 10 hafta aile eğitimi uygulanmış, eğitimin annelerin tutumlarına olumlu katkıları olduğu belirlenmiştir. Annelerin eğitim öncesi deney ve kontrol grubunda PARI’den aldıkları ön test son test puanlarının eşleştirilmiş t-Testi analizi sonuçları incelendiğinde, ölçeğin alt boyutlarının tamamında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmüş-tür. Verilen eğitim sonucunda ise; Aşırı Annelik, Ev Kadınlığı Rolünü Reddetme ve Sıkı Disiplin boyutlarındaki ortalamalar-da düşüş olduğu, Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma ve Geçimsizlik boyutlarındaki ortalamalarda bir artış olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar 7-19 yaş aile eğitiminde ortaya çıkan geçimsizlik boyutunda puan yükselmesi ile benzemekte aynı zamanda de aile tutumlarına olumlu katkı gösterdiğinden bu çalışma ile uymaktadır.

Bal (2015), 7-19 Yaş Aile Rehberliği Eğitimi Programı’nın Annelerin Aile Tutumlarına Etkisini incelediği çalışmada eğitim sonrasında annelerin demokratik çocuk yetiştirme puanlarının artmasında ve aile tutumlarının olumluya dönük bir değişim olduğunu bulmuştur. Bizim çalışmamızda demokratik çocuk yetiştirme puanında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Ancak genel olarak aynı aile eğitiminin aile tutumlarına olumlu yönde bir etkisi olduğu söylenebilir.

Doh ve arkadaşları (2016), Değerli Çocukların Değerli Ebeveynleri programının etkililiğini ölçtükleri çalışma da 3-4 aş okul öncesi çocukların ailelerine yaptıkları 16 haftalık aile eğitimi sonucunda ebeveynlik davranışlarında ve ebeveynlik etkinliğinin kontrol grubuna kıyasla önemli ölçüde iyileşme olduğunu bulmuşlardır. Bu sonuç bizim aile eğitimi çalışmamızın ebeveynlik tutumlarında ki değişimle benzerdir.

Geldhof ve Arkadaşları (2016), Latinlerle yaptıkları çalışma da (Ebeveyn eğitiminin ebeveyn ve çocuk davranışları üzerindeki etkisi: Gelir ve etnisite bazında moderatörler) kontrol grubu kullanmamışlar ancak eğitim öncesi ve sonra ön test son test çalışması yapmışlardır. Yaptıkları çalışma sonucunda ebeveynlerin çocuk

gelişim bilgisi pozitif etkileşim sıklığı, çocuklarına makul sınır koyma gibi konularda ebeveynlik yeterliliklerinin arttığını belirlemişlerdir. 7-19 yaş aile eğitiminde olduğu gibi aile eğitimi ebeveynlerde tutum değişikliğine yol açmaktadır.

Araştırmanın ikinci hipotezi “7 – 19 yaş aile eğitim programının Aile Değerlendirme Ölçeğinde ki alt ölçeklerde problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler bakımından deney grubunun ön test son test puan ortalamaları karşılaştırmasında anlamlı bir fark var mı?” Bu hipotezi test etmek amacıyla deney grubunun ADÖ puanlarının, eğitim öncesi puanlarından anlamlı düzeyde yüksek olup olmadığına ilişkin olup, puanlar arasındaki fark Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi ile karşılaştırılmıştır.

Deney grubunun ön test son test ADÖ problem çözme alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 12.04 iken eğitim sonrası 8.34’e düşmüş ortanca eğitim öncesi 12.00 iken eğitim sonrası 8.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Deney grubunun ön test son test ADÖ iletişim alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 18.55 iken eğitim sonrası 13.30’a düşmüş ortanca eğitim öncesi 19.00 iken eğitim sonrası 13.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Deney grubunun ön test son test ADÖ roller alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 24.43 iken eğitim sonrası 16.04’e düşmüş ortanca eğitim öncesi 24.00 iken eğitim sonrası 15.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Deney grubunun ön test son test ADÖ duygusal tepki verebilme alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 10.26 iken eğitim sonrası 9.13’e düşmüş ortanca eğitim öncesi 10.00 iken eğitim sonrası 9.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Deney grubunun ön test son test ADÖ gereken ilgiyi gösterme alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 15.13 iken eğitim sonrası 11.47’a düşmüş ortanca eğitim öncesi 14.00 iken eğitim sonrası 11.00’a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p= 0.00$, $p<.05$). Deney grubunun ön test son test ADÖ davranış kontrolü alt ölçeğinde eğitim öncesi ortalaması 18.21 iken eğitim sonrası 13.39’a

düşmüş ortanca eğitim öncesi 17.00 iken eğitim sonrası 13.00'a düşmüş ve deney grubunun ön test son test puan karşılaştırmasında anlamlı bir fark olduğunu göstermektedir ($p=0.00$, $p<.05$).

Öğretir (2004), yaptığı “Pozitif Düşünmeye Dayalı Grup Eğitim Programının”, çalışma da gönüllü olarak katılan 9-15 yaş arasında ki annelere uyguladığı programda üç gruptan oluşan onarlı otuz deney ve otuz kişilik kontrol grubuna uygulamıştır. Bkoljmoü programda ailelere pozitif düşünceyi artırma, baş etme durumlarını artırma, beceri ve farkındalıklarını arttırıcı bir eğitim düzenlenmiştir. Aile eğitimin annelerin olumlu davranışlarını arttırdığını ve olumsuz davranışların azaltmada önemli bir etkisi olduğunu belirlemiştir.

Bloomfield ve Kendal (2010), yaptıkları çalışma da ailelerin çocukların davranışlarını yönetebilme, tartışma ve uygulamaya dayalı eğitim sonunda ailelerin ebeveynlik becerilerinin gelişmesinde olumlu katkı sağladığını bulmuşlardır.

Vardarcı (2011), Otistik çocuklarla yaptığı çalışmada; Aile İçi İletişim Becerilerine, Ailenin Problem Çözme Becerilerine ve Otistik Çocuklarıyla İlgili Algılarına Etkisi çalışmasında annelerin eğitim sonunda çocuklarına karşı iletişim, problem çözme becerilerinin olumlu etkilendiği ve eğitimin olumlu bir etkisi olduğu belirlenmiştir.

Literatürde ve bizim çalışmamızda elde edilen sonuçların aksine Ekşi ve Kahraman (2012), çalışmalarında uyguladıkları aile eğitim programı sonunda ki değerlendirmelerde annelerdeki problem çözme ve roller alt ölçeklerinde anlamlı bir fark olmadığı yani etkili olmadığını belirlemişlerdir. Aile eğitiminin iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, davranış kontrolü ve genel işlevler de ise anlamlı bir fark bulmuşlar ve bizim çalışmamızdaki sonuçlarla örtüşmektedir.

Bağatarhan (2012), de yaptığı çalışmada ön test son test olarak “Anne Babalık Yetkinlik Ölçeği”ni uygulamıştır. “Ebeveyn Eğitim Programı” yedi hafta süren bir program uygulamıştır. Düzce de ilkokula yeni başlayan 1. Sınıf velilerinden gönüllü 16 anne ile çalışmayı yürütmüştür. Ebeveyn eğitim programının annelerin ebeveynlik öz yeterliliklerini anlamlı düzeyde arttırdığını bulmuştur.

İlgili araştırmalar incelendiğinde; Demircioğlu (2012), altı yaşında çocuğu olan annelere uygulanan aile eğitimi programının aile işlevleri ve anne baba tutumları ile çocuğun gelişimi üzerindeki etkisinin incelenmesi ile ilgili araştırmasında altı yaşında çocuğu olan 128 anne ile yapılmıştır. Eğitici anne eğitimi, anneden anneye eğitim ve haber mektupları yoluyla eğitim gruplarına çocuk yetiştirme tutumlarını ve aile işlevlerini geliştirmek amacıyla 16 haftalık eğitim uygulanmış ve kontrol grubuna aile eğitim programı uygulanmamış. Yapılan eğitim sonunda deney ve kontrol grubuna uygulanan ön test son test sonuçları incelendiğinde Aile Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarında; problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü ve genel işlevler alt boyutlarında puan ortalamalarında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. Ancak Aile Değerlendirme Ölçeği roller alt boyutunda ise eğitim sonunda ön test son test puan ortalamalarında ise bir fark oluşmamıştır.

Kabasakal (2013) yaptığı anne eğitim programı ile şiddet davranışları olan ilköğretim öğrencilerinin aile işlevsellik düzeylerini iyileştirmek, öfke yönetimi ve çatışma çözümünde daha yeterli iletişim yapılarına sahip olmayı amaçlamak amacıyla düzenlediği aile eğitiminde; anneler de problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterebilme, öfke yönetimi becerilerinde anlamlı ve olumlu yönde farklılık olduğu görülmüştür. Bizim yaptığımız çalışma ile bu çalışmada ki duygusal tepki verme ile ilgili alt ölçek haricinde bu çalışma ile örtüşmektedir.

Sayın (2014), de ki çalışmasında çocukların davranışları güçleri, güçlükleri aile işlevlerini belirlemek için SADEP geliştirmiştir. Programa çocukları saldırgan davranış gösteren gönüllü ailelere uygulanmış. Programı 20 anneye 13 hafta boyunca uygulamış ve aynı sayıda da kontrol grubu oluşturmuştur. Eğitim sonunda ön test son test ve iki ay sonra da izleme testi uygulamıştır. Yapılan ön test son test puan ortalamalarında ADÖ alt boyutlarında; problem çözme, iletişim, duygusal tepki verebilme, gereken ilgiyi gösterme, davranış kontrolü, roller ve genel işlevler alt boyutlarında puan ortalamalarında anlamlı bir fark olduğu bulunmuştur. İki ay sonraki izleme testinde de aile eğitiminin olumlu etkisinin azalmadan devam ettiği tespit edilmiş.

Metin ve Saranlı (2014), “SENG Üstün Yetenekliler Aile Eğitimi Programı”nda yirmi deney yirmi kontrol grubunda oluşan on hafta süren çalışmalarında, üstün yetenekli ailelere yönelik yaptıkları aile eğitimi çalışmasında ailelerin çocuklarına yönelik sosyal, duygusal ve ruhsal uyuma yönelik düşüncelerinde olumlu yönde değişimler olduğu belirlenmiştir. Bunun yanında ailelerinden aldıklarını düşündükleri sosyal destek bakımından çocuklarının düşüncelerinde anlamlı düzeyde bir farklılık olmadığı ortaya çıkmıştır.

Ay (2015), Aile Eğitimi Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirmesi çalışmasında aile eğitimine katılan ailelerle yapılan görüşmelere yer vermişler ve aile eğitiminin gerekli olduğunu özellikle eğitim sonrasında etkili iletişim becerilerinin gelişmesinde önemli katkısının olduğunu düşüncesi ortaya çıkmıştır.

Chanb ve arkadaşları (2016), Mutlu Ebeveynlik Programıyla ilgili yaptıkları çalışmada deney grubuna uyguladıkları 8 haftalık eğitim sonucunda deney grubu ön test son test puan karşılaştırmasında; ailelerin problem çözme becerilerini, iletişim becerilerini geliştirmekte ve ebeveynlik stresini azaltmakta etkili olduğunu bulmuşlardır.

5.2 ÖNERİLER

1. Okul rehberlik servisleri 7-19 yaş aile eğitim programı etkililiği kanıtlanmış bir program olduğu MEB'e bağlı okullarda aile eğitimi çalışması kapsamında uygulanabilir.

2. Aile eğitim programı 7-19 yaş gelişim dönemi özelliklerini içeren konulardan oluşmaktadır. Genel olarak konu bütünlüğü bozulmadan eğitim tek oturum içeriği verilerek seminer şeklinde de uygulayabilir.

3. Araştırmaya sadece anneler dahil edilmek zorunda kalınmış, babalarında bu eğitime dahil edilerek babaların tutumları ve davranışlarında ki değişimler test edilebilir.

4. 7-19 yaş aile eğitim programında izleme testi uygulanmamıştır. Yapılacak diğer çalışmalarda 6 ay ya da 1 yıl sonra etkililiğinin devam edip etmediği izleme testi ile ölçülebilir.

5. Aile eğitimi daha çok bir kısım anneyi kapsamaktadır. Gelişimsel ve önleyici rehberlik çalışmaları kapsamında grup ve uygulamaya yönelik aile eğitim programları arttırılarak okul ve devlet politikası haline getirilebilir ve uygulamalı aile eğitim programlarına daha çok anne-baba katılımı sağlanabilir.

6. Aile eğitimleri bittikten sonra ayda bir ya da üç ayda bir eğitime katılan ailelerle grup etkinliği düzenlenerek günlük hayatta uygulamaya dair geri bildirim alınabilir ve uygulamaya yönelik geri bildirimler verilerek günlük hayatta pekiştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Aman, M., ve Ark., (2015). Effect of Parent Training vs Parent Education on Behavioral Problems in Children With Autism Spectrum Disorder A Randomized Clinical Trial. American Medical Association. 313(15):1524-1533.
- Ay, F., (2015). Aile Eğitim Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirilmesi, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Bartın Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Bartın.
- Bab, A. B., Danziger, G., Moran, J.D., (2009). Parent Education Programs: Review of the Literature end Annotated Bibliography. Center For Families, Children and the Courts University of Baltimore
- Bağatarhan, T., (2012). Ebeveynlik Eğitim Programının Annelerin Ebeveynlik Öz-Yeterliliklerine Etkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.
- Bal, A. (2015). 7-19 Yaş Aile Rehberliği Eğitimi Programının Annelerin Aile Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi, (Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi). Mevlana Üniversitesi. Konya.
- Baumrind, D. (1978). Parental Disciplinary Patterns. Youthand Society. 9, (223-226).
- Behrens, M. L. (1954). “Child Rearingandthe Character Structure of the Mother”. Child Development. 25, (225-238).
- Bell, T. A., Fanninga, Isbella, E. J. Kleina, S., Nevillea, H.J., Pakulaka, E., Stevensb, C., (2013). Family-based training program improves brain function, cognition, and behavior in lower socioeconomic status preschoolers. Brain Development Laboratory, Department of Psychology, University of Oregon. University of California. Mangun.
- Bilal, G. (1984). “Demokratik” ve “Otoriter” Olarak Algılanan Anababa Tutumlarının Uyum Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Budak, S. (2000). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

- Bulut, I. (1990). Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı. Ankara, Özgüzel Matbaası.
- Bloomfield, L. and Kendall, S. (2010). Audit As Evidence: The Effectiveness Of ‘123 Magic’ Programmes. *Community Practitioner*. 83 (1), 26-29.
- Carter M., Clark T., Eyans D., Parmenter T., Roberts J., Silove N., Warren A., Williams K. (2011). A randomised controlled trial of two early intervention programs for young children with autism: Centre-based with parent program and home-based. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 5,4. 1553–1566
- Castro, B.O., Lejten P., Matthys W., Raaijmakers M.A.J., (2013),. Does Socioeconomic Status Matter? A Meta-Analysis on Parent Training Effectiveness for Disruptive Child Behavior. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*. 42,3
- Chanb, S., Lamc, T., Leunga T. C., Tsang, S., Yaud, S., (2016). The effect of parent education program for preschoolchildren with developmental disabilities: A randomizedcontrolled trial. *Research in Developmental Disabilities*. 56, 18-28
- Dağdelen, Şebnem. (2003). “İlkokul Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri” (Lefkoşa Örneği). Yakın Doğu Üniversitesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Lefkoşa.
- Demircioğlu, H. (2012). Altı Yaşında Çocuğu Olan Annelere Uygulanan Aile İşlevleri ve Anne Baba Tutumları ile Çocuğun Gelişimi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi, (Yayınlanmış Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi. Ankara
- Demiriz, S., Öğretir, A.D., (2009). “Anne Ev Ziyareti Eğitim Programının Annelerin Tutumlarına ve Empatik Eğilimlerine Etkisi” Ankara Üniversitesi Eğitim Bilim-leri Dergisi,42,1.
- Denise, R., Diaz, G., Finders J.K., Geldhof, G.J., Sektnan M., (2016). The impact of parenting education on parent and child behaviors: Moderators by income and ethnicity. *Children and Youth Services Review*. 71, 199-209
- Doh, H., Kim, S., Kimb M., Lee W.K., Shin, N., (2016), The effectiveness of a parenting education program based on respected parents & respected children for mothers of preschool-aged children. *Children and Youth Services Review*. 68,115-124

- Eldeklioğlu, J. (1996). Karar Stratejileri ile anababa Tutumları arasındaki İlişki. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Eldeliklioğlu J., Kuzgun Y. (2005). PDR 'de Kullanılan Ölçekler. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım
- Elder, G.H. (1971). Adolescent Socialization and Personality. Development Chicago: RandMcNally.
- Elibol, F. (2007). 12-36 Aylar Arasında Çocukları Olan Annelere Verilen Grup Eğitiminin An-nelerin Anne-Babalık Görevlerinde Öz Yeterliliklerine Yönelik Katkısının İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Ersoy, Ö.A., Kurtulmuş, Z., Tekin Neslihan (2014). Aile Çocuk Eğitim Programının Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına ve Ev Ortamını Düzenlenmelerine Etkisinin İncelenmesi. Kastamonu Eğitim Dergisi. 3, 1077-1090
- Freedman, J. L., Sears, D. O. & Carlsmith, J. M. (1989). Sosyal Psikoloji (Çev. A.Dönmez). İstanbul: Ara Yayıncılık
- Gammon, E. A., & Rose, S. D. (1991). The coping skills training program for parents of children with developmental disabilities: an experimental evaluation. Research on Social Work Practice, 1, 244–256.
- Geldhof ve Arkadaşları (2016), This research was supported by grants from The Ford Family Foundation and The Oregon Community Foundation. Children and Youth Services Review. 71, 199-209
- Güneysu, S. (1992). Anababaların Çocuklarına Karşı Tutumları ve Çocuklardaki Davranış Problemleri. Yayınlanmamış Bilimde Uzmanlık Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Güran, N., “Aile Hizmetleri”, Aile Yazıları, [B. Dikeçligil ve A. Çiğdem (ed.), 1991, c. 4] içinde, Aile Araştırma Kurumu, Ankara, ss. 441-449.
- Jersild, Arthur T. (1979). Çocuk Psikolojisi. Çev. Gülseren Günçe. Ankara: “S” Yayınları.

- Kağıtçıbaşı, Ç. (1998). Kültürel Psikoloji. Kültür Bağlamında İnsan ve Aile. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
- Karabulut Demir, E. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ), Türk Psikoloji Yazıları, 11(21), 15-25.
- Karasar N. (2005) Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayınları
- Karaaslan Baç, T. B. ve Bal, S. (2002). Çok Düşük Doğum Ağırlıklı Prematüre Bebeklerin Gelişimine Ev Merkezli Erken Eğitim Programlarının Etkisini İncelenmesi. Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Dergisi, 1(6-7), Haziran-Aralık, 31.
- Kartal, H. (2013). Erken Eğitim ve Destek Programları. Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitimi-nde Aile Katılım Çalışmaları. (Ed. Z. F. Temel) 2. Baskı, Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kaya, Ö. (1994). Annelere Verilen Eğitimin Çocuklarına Karşı İstenmedik Tutumlarına Etkisi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kuşin, İ. (1991). Okulöncesinde Aile ve Okul İşbirliği. Ya-pa 7. Okulöncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri Eskişehir. İstanbul: Ya-pa Yayıncılık.
- Kuzgun, Yıldız. (1972). Anababa Tutumlarının Bireyin Kendini Gerçekleştirme Düzeyine Etkisi. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Lafore, G.G. (1945). Practices of Parents in Dealing with Preschool Children. Child Development Monographs. No: 31. N.Y.: Teachers College, Columbia University.
- Landy, S. and Menna, R. (2006). An Evaluation of A Group Intervention for Parents with Aggressive Young Children: Improvements in Child Functioning, Maternal Confidence, Parenting Knowledge and Attitudes. Early Child Development and Care, 176 (6), 605-620.
- Lecomte, A.; Lecomte, G.; Özer, S. (1978). Üç Sosya-ekonomik düzeyde Ankara'lı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları: Bir Ölçek Uyarlaması. Psikoloji Dergisi. 1 (1). 5-8.
- Lewis, V. (1994). Development and Handicap. Great Britain: Hartnolls Ltd.

- Maccoby, E.E. & Martin, J. A. (1983). Socialization in the Context of Family: Parent-Child Interaction (Eds. Mussen, P.H. ve Hetherington, E.M.). Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development. 1-101. New York: Wiley.
- Madden, J., O'HARA, J. ve Levenstein, P. (1984). Home Again: Effects of the Mother-Child Home Program and Child. Child Development, 55, 636-647.
- Metin, N.E., Saranlı, A.G., (2014). SENG Üstün Yetenekliler Aile Eğitimi Modelinin Üstün Yetenekli Çocuklar ve Ailelerine Etkileri. Türk Eğitim Derneği Eğitim ve Bilim Dergisi. 175, 1-13
- Ogurlu, Ü., (2016). Üstün Yetenekli Çocuklara Sahip Ailelere Yönelik Aile Eğitim Programının Ailelerin Ebeveyn Öz-Yeterliliklerine ve Farkındalıklarına Etkisi. National Education. 209.
- Oktay, A. (1999). Yaşamın Sihirli Yılları: Okulöncesi Dönem, İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Öner, N. (1997). Türkiye'de kullanılan psikolojik testler (3.Baskı). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi.
- Özdemir, S., Vatandaş, C., Torlak, Ö., "Sosyal Problemleri Çözmede Aile Yaşam Döngüsünün (AYD) Önemi", Aile ve Toplum, 2009, 4 (16), ss.7-18.
- Peterson, D.R.; Becker, W.C. ; Hellmer, L.A. ; Shoemaker, D.J. ; Quay, H.C. (1959). Parental Attitudes and Child Adjustment. Child Development. 30, (119- 130).
- Peterson, D.R. ; Becker, W.C. ; Shoemaker, D.J. ; Luria, Z. ; Hellmer, L.A. (1961). Child Behavior Problems and Parental Attitudes. Child Development. 32, (151-162).
- Powell, D. R., "Parenting Education in Family Literacy Programs", Handbook of Family Literacy Programs (Ed: B. H. Wasik), Mahwah/NJ, Lawrence Erlbaum Associates, 2004.
- Sayın, U. (2014). 48-72 Aylık Çocuklardaki Saldırganlık Davranışlarına Müdahale Yöntemi Olarak Ebeveyn Eğitim Programı Geliştirilmesi ve Etkililiğinin İncelenmesi, (Yayınlanmış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi. Ankara.

- Sears, R. ; Maccoby, E.E. ; Levin, H. (1950). Patterns of Child Rearing. Evanston, Illionis: Row, Peterson.
- Sipahioğlu, Şeyma; (2002), Anababa Tutumları ile Gençlerdeki Duygusal ve Davranışsal Bozukluklar Arasındaki İlişki, Ankara Üniversitesi,(Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara.
- Steinberg, L. ; Mounts, N.S. ; Lamborn, S.D. ; Dornbusch, S.M. (1991).“Authoritative Parenting and Adolescent Adjustment Across Varied Ecological Niches”. Journal Research On Adolescence. 1, (19-36).
- Sezer, Ö. (2010). Ergenlerin Kendilik Algılarının Anne Baba Tutumları ve Bazı Faktörlerle İlişkisi. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(1), 1-19.
- Şahan, G. (2015). Aile Eğitimi Kurslarının Yetişkin Eğitimi Bağlamında Etkililiğinin Değerlendirilmesi. Bartın Üniversitesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bartın.
- Temel, Z. F. ve Aksoy, A. B. (2000). Home-Based Mother Training Program For 0-3 Years of Age and Its Effects on Home Environment. Psychologie&Education, 25/26 (1-2), 51-57.
- Tüik (2014). Yaşam Memnuniyet Araştırması. Türkiye İstatistik Kurumu Matbaası, Ankara.
- Ünal, F. (2003). Empatik İletişim Eğitiminin Okulöncesi Çocuğu Olan Annelerin Empatik Beceri Düzeylerine Etkisi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Vardarcı, G., (2011). Otistik Çocuklu Ailelere Uygulanan Aile Eğitim Programının, Aile İçi İletişim Becerilerine, Ailenin Problem Çözme Becerilerine ve Otistik Çocuklarıyla İlgili Algılarına Etkisi. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- Yavuzer, H. (2003). Ana-Baba Ve Çocuk. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Yavuzer, H. (2004). Çocuk Psikolojisi (26. Baskı). İstanbul: Remzi Kitapevi Yayıncılık.

Yıldız, S.A. (2006). Ebeveyn Sorun Çözme Becerisini Geliştirmeye Yönelik Deneysel Bir Çalışma. M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi. 24, (231-244).

Yılmaz, A. (2000). Eşler arasındaki Uyum ve Çocuğun Algıladığı Anne-Baba Tutumu ile Çocukların, Ergenlerin ve Gençlerin Akademik Başarıları ve Benlik Algıları Arasındaki İlişkiler. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara.

Yörükoğlu, Atalay. (2000). Gençlik Çağı, Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar. İstanbul: Özgür Yayınları.

EKLER

3. OTURUM BİRLİKTE BÜYÜMEK

AKTİVİTE LİSTE ÖNERİLERİ

1. 15 günde bir ailece dışarıda yemek yiyeceğim.
2. Birlikte TV izleyeceğim.
3. Birlikte yemek pişireceğim.
4. Çocuklarımdan bilgisayar öğrenip, onlarla birlikte bilgisayar oyunları oynayacağım. Bilgisayar üzerine sohbet edeceğim.
5. Çocuklarımla bedensel değişimler konusunda sohbet edeceğim.
6. Çocuklarımla birlikte ev işleri, tamirat işleri, birlikte yemek pişirmek gibi faaliyetler yapacağım.
7. Çocuklarımla cinsel sağlık bilgisi hakkında konuşacağım.
8. Çocuklarımla olan çatışmaları baskıcı olmadan ve taviz vermeden çözmek için çaba harcayacağım.
9. Çocuklarımla konuşurken "Selam", "Merhaba", "İyi günler", "Günaydın", "İyi geceler", "Afiyet olsun" gibi törensel davranışlar kullanacağım.
10. Çocuklarımla değişik mesleklerdeki insanlarla tanıştırap, sohbet etmelerini sağlayacağım.
11. Çocuklarımla eleştirirken, eleştirilerimi kişiliğine değil, davranışlarına yönelteceğim.
12. Çocuklarımla iletişim engelleri kullanmadan dinleyeceğim.
13. Çocuklarımla arkadaşlarıyla birlikte zaman geçirmeleri için fırsat yaratacağım.
14. Çocuklarımla olumlu özellik ve davranışlarını takdir edeceğim.
15. Çocuklarımla evde, dışarıda, okulda karşılaşabileceği riskler ve baş etme yöntemleri üzerinde (öğüt vermeden) sohbet edeceğim.
16. Çocuklarımla iletişimde suçlayıcı "sen dili"ni kullanmayacağım.
17. Çocuklarımla ilişkilerde cinsiyet farkı gözetmeyeceğim.
18. Çocuklarımla kendilerini duygusal ve fiziksel tacizden korumaları konusunda sohbet edeceğim.
19. Çocuklarımla sinemaya gideceğim.
20. Evde ve çocuğumun odasında yapılacak değişiklikler için onun fikrini alacağım.
21. Evde, sokakta, işyerinde çözdüğüm bir sorunu nasıl çözdüğümü çocuklarımla paylaşacağım.
22. Giyim, kuşam, makyaj, dış görünüşleri hakkında yargılamadan, öğüt vermeden onlarla konuşacağım.
23. Kendimi ifade ederken "ben dili"ni kullanacağım.
24. Çocuklarımla sevdiği pop sanatçılarının konserine gideceğim.
25. Çocuklarımla maç izleyeceğim.
26. Okul, dersler, öğretmenler ve okul arkadaşları konusunda sohbet edeceğim.
27. Onlara sürpriz parti düzenleyeceğim.
28. Eşimde başbaya zaman geçirecek şekilde kendime özel bir iş yapacağım.
29. Onun yapabileceği şeyleri yapacağım.
30. Onun yapabileceği şeyleri yapacağım.

Not: Bir oturumluk grupta uygulanmaz.

7-19 YAŞ AİLE EĞİTİMİ PROGRAMI

20 dk.

Aktivite Belirleme / Oturumu Bitirme

1) Aktivite Belirleme Çalışması

Çocuğumla Beraber Yapacaklarım
(Eğitimci Kılavuzu B.2.6)

10 dk.

Amaç	Her hafta çocukla yapılacak planlı bir etkinliği belirlemek
Yöntem	Grup çalışması
Yönerge	İlk oturumdan itibaren katılımcıların çocuklarıyla birlikte etkinlik yapabilmeleri, birlikte zaman geçirebilmeleri amacıyla, eğitimcinin katılımcılarla birlikte öneriler listesi hazırlaması istenmektedir. Katılımcılara aşağıdaki soruları sorun; ☞ Çocuklarınızla bire bir zaman geçiriyor musunuz? ☞ Bu zamanları nasıl değerlendiriyorsunuz? ☞ Çocuklarınızla birlikte hangi etkinlikleri yapmak istersiniz? Aşağıdaki listeden bugün konuşulanlara uygun olarak seçtiğiniz birkaç aktivite ismi verin. 1. gruptan, evde yapılabilecek aktiviteler üzerinde çalışarak listede olmayanları listeye eklemesini isteyin. 2. gruptan, dışarıda yapılabilecek aktiviteler üzerinde çalışarak listede olmayanları listeye eklemesini isteyin. 3. gruptan, bütün aile ile birlikte yapılabilecek aktiviteler üzerinde çalışarak listede olmayanları listeye eklemesini isteyin. Herkesin listeden bir aktivite seçmesini ve bir hafta içinde bu aktiviteyi uygulamasını isteyin. Seçtikleri aktivite ile ilgili deneyimlerini bir sonraki hafta paylaşacağını söyleyerek aktivite belirleme çalışmasını bitirin.

Etkinlik 2 "Çatışma Çözme"

15 dk.

Amaç	Katılımcıların "kazan-kazan (kaybeden yok)" çatışma çözme yöntemini kullanma ve uygulama becerisini kazanmasını sağlamak
Materyal	Kağıt, kalem
Yöntem	Canlandırma, küçük grup çalışması
Yönerge	Katılımcıları çocuk ve anne baba grubu olarak ikiye ayırın. Grubun çocuklarının yaş özelliğine göre bir çatışma konusu belirleyin. (TV seyretme, arkadaş seçimi, meslek seçimi, sorumluluk vb...) Anne-baba grubundan anne-baba gibi düşünmelerini ve 6 basamakla ilgili öneriler geliştirmelerini isteyin. Gruptan birini seçmelerini ve bu kişinin çocuk grubundan seçilecek kişiyle "kazan-kazan (kaybeden yok)" yöntemini canlandıracağını belirtin. Çocuk grubundan çocuk gibi düşünmelerini ve 6 basamakla ilgili öneriler geliştirmelerini isteyin. Gruptan birini seçmelerini ve bu kişinin anne-baba grubundan seçilecek kişiyle "kazan-kazan (kaybeden yok)" yöntemini canlandıracağını belirtin.
Dikkat	Konunun dağılmamasına ve tarafların çözüm önerilerine odaklanmalarına dikkat edin.
Paylaşım Soruları	⇒ Gözlemleriniz neler? ⇒ İşe yarayan noktalar nelerdi? ⇒ İşlemeyen noktalar neler oldu? ⇒ Farklı ne yapılabilirdi?

Not: Bir oturumluk gruplarda katılımcı sayısı 30'un altında ise uygulayınız.

- Çatışma çözme yönteminde kullanılan "Biz Kavramı" işbirliğine açık olduğunuzu gösterir.
- Anne-babalar güç kullanılmayan yöntemleri öğrendikçe, çocuklarıyla zaman içinde çok güzel bir ilişki kurar ve çocuklarını daha çok etkileyebilirler.
- Birlikte karar verildiği için, karara uyulma olasılığı yüksektir ve çocuk verilen kararı benimser. Kendi kararı gibi algılar.
- Çocuğunuz ile aranızdaki çatışmalarda, "kimin haklı olduğunu" düşünmek yerine, çözüme odaklanmanız zaman kaybını önler.

DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM, BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 22/05/2017

Tez Başlığı:

7 -19 Yaş Aile Eğitim Programının Aile Tutumlarına Etkisi

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 114 sayfalık kısmına ilişkin, 17/05/2017 tarihinde **tez danışmanım tarafından** Dokuz Eylül Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı'nın sağladığı İntihal Tespit Programından (Turnitin-Tez İntihal Analiz Programı) aşağıda belirtilen **filtreleme tiplerinden biri** (uygun olanı işaretleyiniz) uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin **benzerlik oranı % 24'dür**.

- <http://www.kutuphane.deu.edu.tr/tr/turnitin-tez-intihal-analiz-programi/> adresindeki Tez İntihal Analiz Programı Kullanım Kılavuzunu okudum ☒

Filtreleme Tipi 1(Maksimum %15) ☐

Filtreleme Tipi 2(Maksimum %30) ☒

☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça hariç, ☐ Alıntılar dâhil, ☐ Altı (6) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç.	☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç, ☐ Kaynakça dâhil, ☐ Alıntılar dâhil.
EK 1- İntihal Tespit Programı Raporu İLK SAYFA Çıktısı. ☒	
EK 2- İntihal Tespit Programı Raporu (Tümü) Cd İçinde. ☒	

Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Uygulama Esasları'nı inceledim ve yukarıda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Adı Soyadı : Bayram Şimşek
Öğrenci No : 2014950126
Anabilim Dalı : Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilim Dalı
Programı : Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Yüksek Lisans
Statüsü : Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐

ÖĞRENCİ
Bayram Şimşek
22/05/2017

DANIŞMAN
Yard. Doç. Zekavet TOPÇU KABASAKAL
22/05/2017

Açıklamalar

1: Bu formu teslim etmeden önce sizden istenen bilgileri uygun kutucuğu (☐) işaretleyerek doldurunuz.

Kullanıcı şifre vb. konusunda sorun yaşanması durumunda Üniversitemiz Merkez Kütüphanesinde bulunan Turnitin yetkilisine (Ali Taş Tel: +90 (232) 3018026 veya ali.tas@deu.edu.tr) başvurunuz.

2: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu" formu tezin ciltlenmiş ve elektronik nüshalarının içerisinde ekler kısmında yer alır.

3: Tez savunmasında düzeltme alınması durumunda bu form güncellenerek yeniden hazırlanır.

4: Turnitin-Tez İntihal Analiz Programına yükleme yapılırken Dosya Başlığı (document title) olarak **tez başlığının tamamı**, Yazar Adı (author's first name) olarak **öğrencinin adı**, Yazar Soyadı (author's last name) olarak **öğrencinin soyadı** bilgisini yazınız.